

TÜRKİYE'DE KAYIT DIŞI İŐTİHDAM VE KAYIT DIŞI
İŐTİHDAMA ETKİ EDEN MİKRO FAKTÖRLERİN ANALİZİ:
BÖLGELER ARASI BİR KARŞILAŞTIRMA

HİLAL KARATAŞ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Yrd.Doç.Dr. Hüseyin DAŞTAN
İktisat Anabilim Dalı
Her Hakkı Saklıdır.
2017

ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE KAYIT DIŞI İSTİHDAM VE KAYIT DIŞI İSTİHDAMA ETKİ
EDEN MİKRO FAKTÖRLERİN ANALİZİ: BÖLGELER ARASI BİR**

KARŞILAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hilal KARATAŞ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin DAŞTAN

ERZURUM-2017

ONAY

Hilal Karataş tarafından hazırlanan Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam ve Kayıt Dışı İstihdama Etki Eden Mikro Faktörlerin Analizi: Bölgeler Arası Bir Karşılaştırma adlı bu çalışma 18.07.1017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından iktisat Anabilim dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

.....
[Yrd. Doç. Dr. M. Kürşat TIMUROĞLU] (Başkan)

.....
[Yrd. Doç. Dr. Hüseyin DAŞTAN] (Danışman)

.....
[Yrd. Doç. Dr. Gürkan ÇALMAŞUR]

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. ... / ... / .

Prof. Dr. Murat KÜÇÜKÜĞURLU
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

İmza

Hilal KARATAŞ

ÖNSÖZ

Bu çalışmada ülkemizdeki kayıt dışı istihdam durumu, kayıt dışı istihdamı etkileyen faktörler 2015 yılı TUIK İşgücü araştırması veri seti kullanılarak 26 bölge arasında karşılaştırma yapılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında ilgi ve yardımlarını esirgemeyen, hazırladığım çalışmadaki eksiklerimi gidermemde yardımcı olan hocam Yrd. Doç. Dr. Kürşat TİMURÖĞLU' na, Arş. Gör. Ali Kemal ÇELİK'e, tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hüseyin DAŞTAN'a ve araştırmam esnasında desteklerini esirgemeyen ailem ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi arz ederim.

Erzurum-2017

Hilal KARATAŞ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
TABLolar LİSTESİ	VIII
KISALTMALARLİSTESİ	XI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAYIT DIŞI İSTİHDAM

1.2 Kayıt Dışı İstihdam Tanımı ve İçeriği	3
1.3 Kayıt Dışı İstihdama Neden Olan Faktörler	5
1.3.1 Sosyal Faktörler	6
1.2.1.1. Nüfus Artışı	6
1.2.1.2. Göç ve Çarpık Kentleşme	7
1.2.1.3. Sosyal Güvenlik Bilinci.....	8
1.2.1.4 Eğitim.....	8
1.2.1.5. İşgücü	9
1.2.1.6. İstihdam	10
1.2.1.7. Çalışan Çocuklar ve Kadınlar	11
1.2.1.8. Çalışan Emekliler	12
1.3.2 Ekonomik ve Mali Faktörler.....	14
1.2.2.1. Enflasyon	14
1.2.2.2. Rekabet Gücü	15
1.2.2.3. Yoksulluk ve Gelir Dağılımındaki Dengesizlik	16
1.2.2.4. Ekonomik Kriz	17
1.2.2.5. İşletmelerden Kaynaklanan Nedenler.....	17
1.3.3 İdari ve Hukuki Faktörler	19
1.2.3.1. Bürokrasi Formalitelerinin Fazlalığı	19
1.2.3.2. Kurumlar Arası Koordinasyon Eksikliği.....	20
1.2.3.3. Cezaların Yetersizliği.....	21
1.2.3.4. Vatandaşların Kamuya Güvensizliği.....	22
1.2.3.5. Denetimlerin Etkin Olmaması	23
1.2.3.6. İşgücü Maliyetlerinin Yüksekliği ve İş Yasalarındaki Tazminatlar	23

1.3.4	Psikolojik Faktörler	24
1.4	KAYIT DIŞI İSTİHDAMIN OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ.....	25
1.4.1	OLUMLU ETKİLERİ	25
1.3.1.1.	İstihdam Yaratma Etkisi	26
1.3.1.2.	Gelir Etkisi.....	27
1.3.1.3.	Rekabet Etkisi.....	28
1.3.1.4.	Kaynak Dağılımı Üzerine Etkisi	29
1.4.2	OLUMSUZ ETKİLERİ	29
1.3.2.1.	Refah Kaybına Neden Olma Etkisi	30
1.3.2.2.	Vergi Gelirleri Üzerine Etkisi.....	30
1.3.2.3.	Kaynak Dağılımı Üzerine Etkisi	31
1.3.2.4.	Haksız Rekabete Neden Olma Etkisi	31
1.3.2.5.	Sosyal Güvenlik Sistemi Üzerine Etkisi.....	32
1.3.2.6.	Ekonomik Göstergeleri Saptırıcı Etkisi.....	32
1.3.2.7.	Yabancı Kaçak İşçilerin Sayısını Artırma Etkisi.....	33
1.3.2.8.	Çocuk Emeginin Sömürülmesine Etkisi.....	33
1.3.2.9.	Sendikalaşmayı Engelleme Etkisi	34

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KAYIT DIŞI İSTİHDAM

2.1.	TÜRKİYE'DE KAYIT DIŞI İSTİHDAM BOYUTU	35
2.2.	TÜRKİYE'DE KAYIT DIŞI İSTİHDAM TİPLERİ	37
2.2.1.	Çalışmalarını Hiç Bildirmeyenler	38
2.2.1.1.	Yabancı Kaçak İşçilik.....	39
2.2.1.2.	Çocuk İşçilik.....	40
2.2.1.3.	Kadın Çalışanlar	40
2.2.1.4.	Emekliler	41
2.2.1.5.	Sosyal Güvenlik Kurumundan Gelir ve Aylık Alanlar	41
2.2.1.6.	İkinci Bir İşte Çalışıp Kamu Kurumlarına Bildirmeyenler	42
2.2.1.7.	Deneme Süresi İddiasıyla Çalıştırılanlar	43
2.2.1.8.	İşsizlik Ödeneği Alıp Kayıt Dışı Çalışanlar	44
2.2.1.9.	Yeşil Kart Sahibi Olup Kayıt Dışı Çalışanlar.....	45
2.2.2.	Eksik Bildirenler.....	45

2.2.2.1.	Ücret Yönünden Eksik Bildirilenler	45
2.2.2.2.	Gün Yönünden Eksik Bildirenler	46
2.2.2.3.	Sosyal Sigortalar Kurumu'na Bildirilip Vergi Dairesi'ne Bildirilmeyen	
Ücretliler	47	
2.3.	TÜRKİYE'DE KAYIT DIŞI İSTİHDAMI BESLEYEN FAKTÖRLER	48
2.3.1.	Nüfus Artış Oranları	48
2.3.2.	Tarım Sektörünün Etkisi	49
2.3.3.	Diğer Sektörler	50
2.3.4.	Eğitim Seviyesi	51
2.3.5.	Göç Olgusu	51
2.3.6.	Yoksulluk	52
2.3.7.	İşletmelerin Yapısı	53
2.3.8.	Etkin Olmayan Denetim ve Cezaların Yetersizliği	54
2.3.9.	İşgücü Maliyetlerinin Yüksekliği	55
2.3.10.	Bürokrasi	56
2.3.11.	Coğrafi Faktörler	56
2.3.12.	Psikolojik Faktörler	56
2.3.13.	Ahlaki Değerler	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METEDOLOJİSİ VE UYGULAMA

3.1.	ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	58
3.1.1.	Araştırmanın Önemi, Amacı ve Kapsamı	58
3.2.	LİTERATÜR ÖZETİ	58
3.3.	ARAŞTIRMANIN BULGULARI	61
3.4.	ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	61
3.5.	LOJİSTİK REGRESYON MODELİ	62
3.6.	AMPİRİK BULGULAR	63
SONUÇ	148
KAYNAKÇA	153
ÖZGEÇMİŞ	163

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE’DE KAYIT DIŞI İSTİHDAM VE KAYIT DIŞI İSTİHDAMA ETKİ EDEN MİKRO FAKTÖRLERİN ANALİZİ: BÖLGELER ARASINDA BİR KARŞILAŞTIRMA

Hilal KARATAŞ

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin DAŞTAN

Son yıllarda gelişmekte olan ülkelerin başlıca sorunlarından olan kayıt dışı istihdam kavramı Türkiye içinde çözülmesi oldukça zor bir problem haline gelmiştir.

Bu çalışmanın amacı Türkiye’deki kayıt dışı istihdamın nedenlerini araştırmak ve bölgeler arası bir karşılaştırma yaparak, hangi bölgede hangi faktörlerin kayıt dışı istihdamı artırdığını ortaya koymaktır. Çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu 2015 Hanehalkı İşgücü anketinden elde edilen veriler kullanılarak İkili Lojistik Regresyon yöntemi ile analiz edilmiştir.

Kayıt dışı istihdam kavramının bir çok değişkenden etkilendiği fakat bu etkilerin her bölge için farklı oranlarda ortaya çıktığı ve bazı bölgelerde olumlu etkiye sahip olan değişkenlerin diğer bölgelerde kayıtlılığı olumsuz etkilediği görülmüştür. Kullanılan cinsiyet, eğitim seviyesi, medeni durum, çalışılan işyeri sektörü, çalışan sayısı, çalışma şekli ve iş süreklilik değişkenleri anlamlı ve kayıt dışı istihdama etki eden faktörler olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kayıt dışı İstihdam, Türkiye’de Kayıt dışı İstihdam, Lojistik Regresyon

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

INFORMAL EMPLOYMENT IN TURKEY AND ANALYSIS OF MICRO FACTORS WHICH AFFECT INFORMAL EMPLOYMENT: A COMPARISON BETWEEN THE REGIONS

Hilal KARATAŞ

Advisor: Yrd.Doç.Dr. Hüseyin Daştan

The concept of informal employment which has been the main problem of developing countries in recent years has become a tough problem to solve for Turkey too.

The purpose of this study is investigating reasons of informal employment and determining factors which increase informal employment for each region by comparing regions. In this study, data which is obtained from 2015 household labour force survey of Turkish Statistical Institute is analysed by double logistic regression method.

It is seen that informal employment is affected from many variables which have different ratios for each region and it is also seen that some variables have positive effects for particular regions whereas they affect the other regions negatively. It is determined that variables like gender, educational level, marital status, sector of workplace, number of employees, manner of work, business continuity affect informal employment and they are meaningful.

Key Words: Informal Employment, Informal Employment in Turkey, Logistic Regression.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1.	Türkiye Geneli İkili Logit Regresyon Analiz Sonuçları.....	64
Tablo 2.	Türkiye Geneli Marjinal Etki Analiz Sonuçları.....	65
Tablo 3.	TR10 Bölgesi Demografik Bilgileri	66
Tablo 4.	TR21 Bölgesi Demografik Bilgileri	68
Tablo 5.	TR22 Bölgesi Demografik Bilgileri	69
Tablo 6.	TR31 Bölgesi Demografik Bilgileri	71
Tablo 7.	TR32 Bölgesi Demografik Bilgileri	72
Tablo 8.	TR33 Bölgesi Demografik Bilgileri	74
Tablo 9.	TR41 Bölgesi Demografik Bilgileri	75
Tablo 10.	TR42 Bölgesi Demografik Bilgileri	76
Tablo 11.	TR51 Bölgesi Demografik Bilgileri	77
Tablo 12.	TR52 Bölgesi Demografik Bilgileri	79
Tablo 13.	TR61 Bölgesi Demografik Bilgileri	80
Tablo 14.	TR62 Bölgesi Demografik Bilgileri	81
Tablo 15.	TR63 Bölgesi Demografik Bilgileri	83
Tablo 16.	TR71 Bölgesi Demografik Bilgileri	84
Tablo 17.	TR72 Bölgesi Demografik Bilgileri	85
Tablo 18.	TR81 Bölgesi Demografik Bilgileri	86
Tablo 19.	TR82 Bölgesi Demografik Bilgileri	88
Tablo 20.	TR83 Bölgesi Demografik Bilgileri	89
Tablo 21.	TR90 Bölgesi Demografik Bilgileri	90
Tablo 23.	TRA2 Bölgesi Demografik Bilgileri	93
Tablo 24.	TRB1 Bölgesi Demografik Bilgileri.....	94
Tablo 25.	TRB2 Bölgesi Demografik Bilgileri.....	95
Tablo 26.	TRC1 Bölgesi Demografik Bilgileri.....	96
Tablo 27.	TRC2 Bölgesi Demografik Bilgileri.....	98
Tablo 28.	TRC3 Bölgesi Demografik Bilgileri.....	99
Tablo 29.	Çoklu Doğrusal Bağlantı Test Sonuçları	100
Tablo 30.	TR10 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	101

Tablo 31. TR21 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	102
Tablo 32. TR22 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	103
Tablo 33. TR31 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	104
Tablo 34. TR32 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	105
Tablo 35. TR33 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	106
Tablo 37. TR42 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	108
Tablo 38. TR51 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	109
Tablo 39. TR52 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	110
Tablo 40. TR61 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	111
Tablo 41. TR62 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	112
Tablo 42. TR63 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	113
Tablo 43. TR71 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	114
Tablo 44. TR72 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	115
Tablo 45. TR81 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	116
Tablo 46. TR82 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	117
Tablo 47. TR83 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	118
Tablo 48. TR90 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	119
Tablo 49. TRA1 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	120
Tablo 50. TRA2 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	121
Tablo 52. TRB2 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	123
Tablo 53. TRC1 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	124
Tablo 54. TRC2 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	125
Tablo 55. TRC3 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları	126
Tablo 57. TR21 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	128
Tablo 58. TR22 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	128
Tablo 59. TR31 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	129
Tablo 60. TR32 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	130
Tablo 61. TR33 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	131
Tablo 62. TR41 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	132
Tablo 63. TR42 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	132
Tablo 64. TR51 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	133
Tablo 65. TR52 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	134

Tablo 66. TR61 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	135
Tablo 67. TR62 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	135
Tablo 68. TR63 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	136
Tablo 69. TR71 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	137
Tablo 70. TR72 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	138
Tablo 71. TR81 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	138
Tablo 72. TR82 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	139
Tablo 73. TR83 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	140
Tablo 74. TR90 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	141
Tablo 75. TRA1 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	142
Tablo 76. TRA2 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	142
Tablo 77. TRB1 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	143
Tablo 78. TRB2 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	144
Tablo79. TRC1 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	145
Tablo 80. TRC2 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	146
Tablo 81. TRC3 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu.....	146

KISALTMALARLİSTESİ

D.P.T	: Devlet Planlama Teşkilatı
ILO	: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
ISMMMO	: İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
K.A.D.İ.M	: Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Projesi
S.G.K	: Sosyal Güvenlik Kurumu
T.İ.S.K	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
T.U.İ.K	: Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Kayıt dışı istihdam kavramını seksenli yıllardan sonra ortaya çıkan iki durum etkilemiştir. Bu durumlardan birincisi kayıtlı istihdamın azalarak kayıt dışı çalışmanın artması, ikincisi ise sosyal devlet anlayışının zayıflamasıdır. Aynı zamanda ortaya çıkan bu iki durum, kamu açıklarının artmasına, vergi gelirlerinin azalmasına, sosyal güvenlik kurumu açıklarının oluşmasına ve çalışanların sosyal haklardan yeterince yararlanamamasına neden olmuştur (Agarwala, 2006:1).

Kayıt dışı istihdamın çeşitli tanımları olmakla birlikte, devlete bildirilmeyen veya tam olarak bildirilmeyen istihdam olarak kısaca tanımlanabilmektedir. Son 40 yılda kırlardan kente olan göçün karşılığında kentte yeterince iş ortamının sağlanamaması, artan hızlı kentleşme ve işsizliğin artmasıyla beraber göç eden bireyler kayıt dışı çalışma yoluna gitmişlerdir (Özcan, 2011: 1). Türkiye’de kayıt dışı istihdamın azaltılmadığı veya ortadan kaldırılmadığı durumlarda uygulanacak politikaların başarı şansı azalmaktadır. Çeşitli önlemler alınmadığı takdirde, yıllardır devam eden kayıt dışı istihdamın kendiliğinden ortadan kalkmayacağı ortadadır. Yapısal bir sorun haline gelen kayıt dışı istihdamın önlenmesi bu olguyu ortaya çıkaran sosyal ve ekonomik sebeplerin önlenmesine bağlıdır. Bu sebeple kayıt dışı istihdamı tetikleyen faktörlerin doğru bir analizle ele alınması, bu sorun ile mücadelede başarı şansını artıracaktır(Fidan ve Genç, 2013, 137-150).

Kayıt dışı istihdamın gün geçtikçe büyüyerek daha tehlikeli bir hale gelmesi bu konu üzerine yapılan çalışmaları artırmış ve araştırmacıları sorunun çözümü için yeni yollar üretme yoluna itmiştir.

Bu çalışma kapsamında artan kayıt dışı istihdam sorunu öncelikle genel olarak sonra Türkiye açısından değerlendirilmiş, kayıt dışı istihdamı besleyen faktörleri ve önleyen faktörleri, kayıt dışı çalışmanın getirebileceği zararlar ve yararlar incelenmiştir. İkili lojistik regresyon modeli yardımıyla bölgeler arası analiz yapıp, hangi bölgede kayıt dışı istihdamın fazla veya az olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bölgelerde hangi değişkenlerin daha fazla etkiye sahip olup olmadığı da tespit edilmiştir.

Analizde bağımlı değişken olarak kayıt dışı çalışma durumu alınırken bağımsız değişken olarak ise yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, çalışılan işyeri sektörü, işyeri çalışan sayısı, işin süreklilik durumu, çalışma şekli, gelir alınmıştır. Çalışmada

Türkiye İstatistik Kurumu 2015 hane halkı-işgücü veri setinden yararlanılmış. Analiz aşamasında STATA ve Office Excel programları yardımıyla analizler gerçekleştirilmiştir.

Üç bölüm olarak hazırlanan bu çalışmanın birinci bölümünde, kayıt dışı ekonominin önemli bir kısmını kapsayan kayıt dışı istihdamın genel olarak ne anlama geldiğinden, kayıt dışı istihdamı tetikleyen etkenlerin neler olduğundan ve herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmamanın getirdiği olumlu ve olumsuz sonuçlar incelenmiştir.

İkinci bölümde kayıt dışı istihdam kavramının Türkiye boyutu, ülkenin ne zamandan beri böyle bir sorunla karşı karşıya olduğu, neden gittikçe kayıt dışı istihdamın arttığı, bu kavramın günümüzde neden bu kadar önemli olduğu ve kayıtlı çalışıp çalışmamanın işyerleri veya çalışanlar açısından olumlu- olumsuz sonuçları incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, araştırmanın önemi, neden bu konunun seçildiği ve hangi analiz yönteminin bu konunun incelenmesinde daha etkili olacağı, araştırmanın amacı ve kapsamından bahsedilmiş,

BİRİNCİ BÖLÜM

KAYIT DIŞI İSTİHDAM

1.1 Kayıt Dışı İstihdam Tanımı ve İçeriği

Kayıt dışı istihdam kavramı ilk olarak 1970 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından düzenlenen Dünya İstihdam Programı'ndaki (World Employment Program) Kenya Raporu'nda 'enformel sektör' olarak gündeme gelmiştir. Bu raporda formel yani kayıtlı sektörün karşılayamadığı açık işsizliğin enformel yani kayıt dışı sektör tarafından emilmesinin ve kırdan kente olan göçün tahmin edilen miktarda açık işsizliğe sebep olmadığı tespiti yapılmıştır (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği [TOBB], 1994: 126). Bu tespit kayıt dışı istihdamın sebeplerinden biri olan göç kavramından da bahsetmesi bakımından oldukça önem arz etmektedir.

Kayıt dışı istihdam kavramı ilk olarak tarımsal olmayan işgücü ve kayıt dışı piyasada kalan işgücü olarak tanımlanmasına rağmen kayıtsız istihdam ulusal ve uluslararası alanda farklı şekillerde araŐtırılmıŐ fakat tek bir tanımda karar kılınamamıŐtır. Kayıt dışı istihdam kavramını İstihdam faaliyetlerinin resmi bir kaydı olmaması, bunun sonucunda vergisel ve zorunlu sosyal yükümlölüklerde dâhil olmak üzere tüm yükümlölüklerin, mali ve sosyal güvenlik kurumlarının denetimi dışına çıkarılması olarak tanımlamıştır (Klarita, 1999: 2). Ayrıca kamu otoritelerinin, vergi idarelerinin ve sosyal güvenlik kurumlarının denetimi dışında kalan ekonomik faaliyetlerin mali, ekonomik ve sosyal sorunlara sebep olduğunu da belirtmiştir (Güloğlu vd. 2003: 53).

Uluslar Arası Çalışma Örgütü (ILO) ise kayıt dışı istihdamı hukukun yapmış olduğu düzenlemelerden ve vergilendirilmeden kaçarak yapılan faaliyet diye tanımlamıştır (Angel ve Tanabe, 2012: 5). Farklı bir tanım ise şöyledir; resmi ve gayri resmi alanlarda ve kayıt altına alınmayan ekonomik faaliyetlerde çalışanların devlet kayıtlarına yansımayan ve istatistiki açıdan tam olarak hesaplanmayan tüm istihdam şekillerine de kayıt dışı istihdam denilmektedir (Yereli ve Karadeniz, 2004a:3). Avrupa birliği "ulusal gereklere uygun kayıt" ifadesini kayıt dışı istihdam kavramına ölçüt olarak kayıt dışı istihdam kavramını vergilemelerden, sigorta primlerinden kaçarak çalışanlara maliyetleri azaltma ve gelirleri artırma Şansı tanımaktadır ve bu tanım kayıt dışı çalışan kişiler için çekici yönün ekonomik olduğunu ortaya koymaktadır (Erdut, 2007: 54-60). Görüldüğü gibi kayıt dışı istihdam kavramı hakkında çeşitli tanımlar bulunmaktadır.

2010 yılında Dünya Bankasının yayınladığı raporda ise kayıt dışı istihdamın kapsadığı alan belirtilmektedir. Bu rapora göre kayıt dışı istihdam; kendi hesabına çalışanları, kendisine ait olan aynı zamanda kayıtlı olmayan işletmelerde çalışan işverenleri, hiçbir kaydı bulunmayan üretici kooperatiflerinin üyelerini, kayıt dışı çalışanları, yapılan işe katkı amaçlı çalışan aile üyesi diğer çalışanları ve nihai kullanıma yönelik malların üretimi için yalnız kendi ailelerinde ve kendi hesabı için çalışanları içermektedir (Dünya Bankası, 2010: 5).

Kayıt dışı istihdam kavramı aniden ortaya çıkan bir sorun değildir. Hızlı bir şekilde büyüyen ve kentleşen işgücüne karşı bir yandan tarım ve tarımsal faaliyetler bir yandan modern sanayi ve hizmet sektörleri yeteri kadar istihdam sağlayamaması ve bu istihdam sağlamanın yeterli olmaması bu sorunun ekonomide sürekli hale gelmesine sebep olmuştur. Kayıt dışı sektör çalışanlarına iş bulma imkânı sağlamaması ayrıca kayıt dışı istihdam kavramına toplumsal bir önem kazandırmıştır (Ekin, 1995: 38). Kayıt dışı çalışan kişilerin ücretini alıp alamayacağına ya da ne zaman alacağına belli olmaması ve normal bir işe sahip olmamaları bu sektörün hem sosyal devlet anlayışının hem de normal piyasa kurallarının işlemediği bir alan yaratmasına ortam sağlamıştır (Candan, 2007: 14). Bu durum kayıt dışı istihdamın olumsuz sonuçlarından sadece bir tanesidir.

Kayıt dışı işçi çalıştıranların ya da kayıt dışı çalışan insanların vergilerini ve sosyal güvenlik primlerini ödememeleri bu hesaplamaların yanlış yapılmasına ve resmi politikaları aydınlatamayan bir veri birikimi oluşmasına yol açmaktadır (Karan, 2006: 42). Enformel istihdamla devlet yeterince mücadele edememekte ya da verilen kararlar yeterli olmamaktadır. Kayıt dışı istihdamda her kayıt dışı faaliyette olduğu gibi devlete olan güveni azaltmakta ve bir ahlaki bozulmayı da tetiklemektedir (DPT, 2001: 43). Kayıt dışı istihdamı ortaya çıkaran faktörler de toplumsal bir süreci kapsamaktadır. Faydalarını maksimum düzeye çıkarma peşinde olan çalışanlar kazançlarını, karlarını maksimum düzeye çıkarma peşinde olan firmalar ise karlarını devlet ile paylaşmak istemedikleri sürece kayıt dışı istihdam kaçınılmaz olacaktır (Aydın, 2013: 790-793). Gelir elde etmenin ve geçim sağlamanın oldukça zor olması gün geçtikçe kayıt dışı istihdam durumunu artırmakta ve ülkeleri büyük bir sorunla karşı karşıya bırakmaktadır.

1.2 Kayıt Dışı İstihdama Neden Olan Faktörler

Kayıt dışı ekonomi gibi çok yönlü bir sistem olan kayıt dışı istihdam, uluslararası literatüre yerleştikten sonra, bazı araştırmacılar ekonominin büyüklüğünü ölçmeye yönelirken, bazı araştırmacılar ise kayıtlı istihdamın nedenleri, sonuçları, doğası ve çeşitlerini incelemeye yönelmişlerdir (Fidan ve Genç, 2013: 137-150). Bu incelemeler kayıt dışı istihdam kavramının nedenleri hakkında bilgi sahibi olmamızı ve daha iyi analiz yapabilmemizi sağlamıştır.

Örneğin kırdan kente olan göç sonucu ortaya çıkan kentsel işgücü fazlasına sahip olan ülkelerde, kayıtlı sektörde yeterince istihdam sağlanamaması kendi hesabına çalışmanın ve küçük işletmelerin istihdam kaynağı olmasına sebep olmuştur (Toksöz ve Özşuca 2003: 9). Kayıt dışı istihdamın meydana gelmesine sebep olan durumlara baktığımızda son 30-40 yılda kentlerde biriken işgücünün sadece belirli bir oranına kentsel modern faaliyetler tarafından istihdam sağlandığı görülmektedir. Çünkü modern sanayi sektöründe yapılan yatırımlar yoğun teknolojilerin ithal edilmesini gerekli kıldığı için modern sektörlerde yapılan istihdama dahil olmayan kentsel işgücü büyük bir “Emek Arz Fazlalığı” oluşturmuştur. Kentlerde oluşan bu fazla işgücü, işsizlik sigortası yoluyla finanse edilmediğinden yaşamlarını sürdürecektir bir gelir sağlamak için kendi çalışma alanlarını kendileri yaratma durumunda kalmışlardır. Modern sektöre girmedeki zorluklara karşılık kayıt dışı sektöre girmedeki kolaylık bu sektörün istihdamının asıl sebebini oluşturmuş ve böylece kayıt dışı istihdam sektörü modern sektör faaliyetleri dışında kalan işgücüne istihdam imkânları sağlamıştır (Ekin, 1995: 39).

Kayıt dışı istihdam kavramı düşünüldüğü kadar basit bir kavram değildir. Plansız kentleşme, nüfusun hızlı bir şekilde artması, işgücü arzında gelen artış ile işsizlikte meydana gelen artış, 1980 yılından sonra gelir dağılımının bozulması sonucunda yoksulluğun artması kayıt dışı istihdamın önemli nedenlerindedir (Karaarslan, 2010: 51). Ayrıca ülkelerin gelişmişlik düzeyi açısından bakacak olursak gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde kayıt dışı sektörün ortaya çıkış nedenlerinin birbirinden farklı olduğunu söyleyebiliriz. Kayıt dışılık gelişmiş ülkelerde vergi ile ilgili faktörler ve işgücü piyasasında yapılan düzenlemelere bağlıken, gelişmekte olan ülkelerde bu faktörlere nüfus artışı ve göç gibi etkenlere ilave edilmektedir (Akarca ve Şafak 2009 1-15). Ayrıca günümüzdeki işletmelere dikkat edecek olursak bu işletmelerin organizasyonlarını büyük şehir merkezlerinde kurduklarını görmekteyiz. Küçük kasabalara yönelmeyen firmalar bu

grupların ekonomisinin büyümesini bir ölçüde engellemiş olmaktadır. Bu durum ise enformel sektör faaliyetlerinin, gelişmeyen kasaba merkezlerinde, kırsal bölgelerde artmasına yol açmaktadır (Sassen, 1994: 2303). Kayıt dışılığın meydana gelmesinde diğer önemli bir etkende göç olgusudur. Göçmen işçi oranlarındaki bir artışta kayıt dışılığı oldukça etkilemektedir. Çok düşük ücretten çalışmayı kabullenen bu göçmenler mevcut işgücünün yapısını bozarak bu sektörün genişlemesine neden teşkil etmektedirler (Zlotniski, 1994: 2305).

Nüfusun durumu, sektörlerin yapısı, işgücünün niteliği, bireysel yaklaşımlar gibi önemli durumlar göz önüne alındığında kayıt dışı istihdam kayıtlı istihdamla kıyaslandığında farklı özellikler göstermektedir. Kayıt dışı istihdam araştırıldığında, bu kavramın yasal süreçleri, ekonomik etkileri ve sosyal etkileri kapsadığını görülmektedir (Güloğlu, 2005: 60). Bu tür etkilerden dolayı kayıt dışı istihdam kavramını, sosyal faktörler, ekonomik ve mali faktörler, idari ve hukuki faktörler, psikolojik faktörler olarak dört ana başlık altında toplayabiliriz.

1.2.1 Sosyal Faktörler

Ülkenin sosyal yapısına göre farklılık gösteren kayıt dışı istihdam nedenleri çok çeşitlidir (Arslanoğlu, 2013: 27). Bireylerin boş zamanlarını değerlendirmek için uğraşmaları, kişilerin yarı zamanlı olarak çalışmak istemeleri, hobi olarak yaptıkları el sanatları, kadınların ev ekonomisine katkıda bulunmak amacıyla yaptıkları el işleri veya temizlik gibi gelir sağlayacak işlerle uğraşmaları kendilerini kayıt dışı faaliyete yönlendirir ve böylece kayıt dışı ekonomi tetiklenmiş olur (Daşçı, 2013:13).

Bu durumların yanında kayıt dışı istihdama sebep olan sosyal faktörler arasında nüfus artışı, göç ve çarpık kentleşme, sosyal güvenlik bilincinin yeteri kadar olmaması, eğitim seviyesinin düşük olması, istihdam yapısı, işgücünün niteliği, çalışan çocuklar ve kadın işçilik ve çalışan emekliler yer almaktadır.

1.2.1.1. Nüfus Artışı

Ülkenin kalkınmasında önemli rol oynayan unsurlardan biriside nüfustur. Ekonomilerini büyütme için tüm diğer unsurlara sahip olan bazı ülkeler yeteri kadar genç nüfusa sahip olmamalarından dolayı bu açığı kapatmak için diğer ülkelere işgücü ithal etmek zorunda kalmaktadırlar (Candan, 2007: 27).

Bu nedenle birçok ülke nüfusun fazla olmasının ekonomik sebepler için iyi bir etki olduğuna inanmaktadırlar (Gilbert, 2005: 13). Fakat kayıt dışı ekonomideki büyüme ve istihdamdaki artış incelenirken, nüfusla ilgili konular incelemeye dahil edilmeyebilir. Çünkü istihdamdaki bu artış özellikle az gelişmiş ülkelerde işgücü fazlalığı sorunlarından kaynaklanmaktadır. Yani aktif nüfusun sayısına ve artışına, eğitim seviyesine, işgücü piyasasına girenlerin özellikleri hakkındaki bilgilere sahip olmak önemlidir (Erdut, 2007: 54-60). İşgücü ve istihdam artışı doğal olarak hızlı nüfus artışının bir sonucudur. Nüfusun arttığı ölçüde istihdam yaratamayan ekonomilerde ortaya çıkan işsizlik sorunu, işsiz kalan kişileri düşük ücretlerle, sosyal sigortasız ve sağlıksız ortamlarda çalışmaya itmektedir. Nüfusun hızlı artması istihdam fazlasını da beraberinde getirmesi sonucunda ücret düzeyleri azalır ve düşük ücret alan kişilerinde kayıt dışı çalışmaya yönelmesine neden olur (Güloğlu, 2005: 9).

Eğer bir ülkede nüfus artış hızı, yeni yatırım ve iş olanakları hızından daha fazla ise işgücü piyasası negatif bir şekilde etkilenir. İş bulma hızı nüfusun arttığı hızda olmazsa ya da farklı bir değişle nüfus artış hızıyla iş bulma hızı paralellik göstermezse, işsizlik oranı büyük artış gösterir ve bu işsiz kalan bireyler kayıt dışı çalışmaya yönelir (Çolak ve Bekmez, 2007: 44). Yani nüfusun hızla artması sonucunda genç nüfus artar ve bu artan genç nüfusun istihdam edilmesini zorlaştırır (Parin, 2014: 63). Ayrıca yapılan çeşitli araştırmalar sonucunda yaşlılara göre gençlerin, erkeklere göre kadınların bekârlara göre evlilerin daha fazla risk alabildikleri gözlemlenmiştir. Bu duruma göre genç nüfusun, evlilerin ve kadınların sayısının çok olduğu toplumlarda kayıt dışı çalışma oranı daha yüksek olması beklenir (İSMMO, 2015).

1.2.1.2. Göç ve Çarpık Kentleşme

Tarihin her noktasında karşımıza çıkan göç kavramının birçok farklı nedenleri olmuştur. Göç eden kişilerin kendileri ve aileleri için yaşamlarında daha iyi standartlara ulaşmayı amaçlayarak yaşadıkları yerleri terk etmeleri göç olgusunun önemli bir nedenidir. Bu göç olgusundaki artışlar ve hareketlilik genellikle gelişmiş ülkelerin işgücü piyasalarının durumuyla ilişkilidir (Lordoğlu, 2015: 18). Tarımda kullanılan makinelerin sayısının artması, miras sebebiyle büyük arazilerin bölünmesi gibi sebeplerden dolayı kırsal bölgelerden kentsel bölgelere göç eden insanlar uzun bir süre iş bulamayınca kayıt dışı çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Yani kentlere göç eden vasıfsız işçiler kentlerdeki kayıt dışı istihdamın önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Kalça, 1998: 52-68).

Yaşadıkları yerlerde geçimlerini sağlamakta zorlanan kişiler kazandıkları paralardan daha fazla kazanabilmeyi amaçlayarak da kentlere göç etmektedirler. Yapılan bu iç göçler ise kayıt dışı istihdamın yanı sıra çarpık kentleşmeyi de beraberinde getirmektedir. Tarımda ilkel yöntemlerin kullanımının büyük ölçüde azalması ve bunun sonucunda işgücü fazlasının ortaya çıkması, köylüye düşen kişi başı tarımsal gelirin yeterli düzeyde olmaması, kentlerdeki fazlalıktan kaynaklanan kullanışlı, ucuz ulaşım sistemleri, eğitim olanaklarının gelişmiş olması, işyeri kurabilecek arazilerin olması, kişi başına düşen gelirin kısmen daha fazla olması, üretim faktörlerine kolay erişilebilmesi, tüm alanlarda daha çok olanaklara sahip olunması kentlere olan göçün önemli sebepleri arasındadır. (Keleş, 1984: 27-28). Gittikçe artan kırdan kente göç olayı engellenmediği sürece ve ya bu göç karşısında yatırımların işgücü arzını yeterince karşılayamadığı sürece kayıt dışı istihdam halkası giderek genişleyecektir.

1.2.1.3. Sosyal Güvenlik Bilinci

Kişilerin gelirleri ne düzeyde olursa olsun, onlara karşılaşılabilecekleri herhangi sosyal bir risk karşısında güvence sağlayan kuruluşlara sosyal güvenlik kurumları denilmektedir. Fakat bizim toplumumuzda ekonomik şartlar çok zor olduğundan dolayı çalışan kişiler o günü kurtarmayı seçerek, uzun süreli karşılaştıkları sorunlara karşı önlem alma yolunu tercih etmemektedirler, bu yüzden sigortalı olmak çalışan kişilerin sahip oldukları bir hak olmak yerine işverenin bir iradesi gibi görülmektedir (Karaarslan, 2010: 100).

Sosyal güvenlik ve işsizlik sigortası güvencesinden mahrum kalmak, kayıt dışı çalışmanın olumsuz etkilerinin en önemlisidir. Kayıt dışı çalışan bireylerin çalışırken haklarının bilincinde olmamaları, böyle çalışarak kaybedecekleri değerleri yeterince bilmemeler, kayıt dışı çalışmayı kabullenmelerine sebep olmaktadır. Neticede sosyal güvenlik hakkında bilgi eksikliği, insanları bu sektöre itmekte ve kayıt dışı çalışmalarını sadece çalıştıkları süreci değil ayrıca çalışmayı bıraktıktan sonraki yaşamlarını da kötü yönde etkilemektedir (Azaklı, 2009: 33).

1.2.1.4 Eğitim

Çalışanların eğitim seviyesinin düşük olması, kayıtlı çalışmanın önemini yeterince bilmemeleri kayıt dışı istihdamı meydana getiren önemli nedenler arasındadır. Düşük gelir ile çalışan bireylerin eğitim seviyelerinin genelde ilköğretim seviyesinde olması, bu

kişilerin çoğunlukla vasıfsız işçi olarak çalışmalarına sebep olmaktadır. Belirli bir yaşa gelene kadar beden gücünü kullanarak para kazanan bu kişiler daha sonra işlerini kaybetme tehlikesi ile karşılaşabilmektedirler ve böylece işlerini kaybetmemek ya da yeni bir iş bulabilmek için kayıt dışı çalışmayı kabullenmek zorunda kalmaktadırlar (Süngü, 2008: 115-132). Ayrıca eğitim seviyesinin düşük olması, kişilerin kamu kurumları karşısında haklarının ne olduğunu yeterince bilmemelerine sebep olarak da kayıt dışı çalışmayı artırmaktadır. Zaman zaman istemelerine rağmen kayıt dışı çalışanlar şikayet haklarını bile kullanamamaktadırlar (Karaarslan, 2010: 102).

Eğitim seviyesinin düşüklüğü sadece bunlara değil ilaveten vergi bilincinin yeterli ölçüde geliştirilememesine ve yaygınlaştırılmamasına, diğer yasal görevler gibi doğru bir şekilde yerine getirilememesine de sebep olmaktadır (Özcan, 2011: 18). Sonuç olarak eğitim seviye arttıkça kayıt dışı çalışmada artacaktır ve belirli bir eğitim almamış ya da hiç okuma yazma bilmeyen bireylerin bilinçlendirilmesi devletin bu konudaki yapacağı çalışmalara bağlıdır (Azaklı, 2009: 34-35).

1.2.1.5. İşgücü

Kayıt dışılığı çok fazla rastlanan bir durum ise çok fazla nitelik gerektirmeyen işlerdir. Hane halkı işgücü anket sonuçlarına bakılırsa kayıt dışı çalışmanın en fazla görüldüğü meslek grupları nitelik gerektirmeyen meslekler olup bunu sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar, hizmet ve satış elemanları, tesis makine operatörleri ve montajcılar takip etmektedir. Bu dört meslek grubu kayıt dışı istihdamın yüzde seksenini kapsamaktadır (Sarıca, 2006: 30). Kayıt dışı istihdamın yaygın olduğu meslekler hakkında daha fazla bilgi vermek gerekirse bunlar şu şekilde sıralanabilmektedir (Güloğlu, 2005: 55).

Altın-döviz işlerinde çalışanlar, beslenme, barınma ve eğlence dünyasında çalışanlar, ulaştırma sektöründe şoför-muavin olarak çalışanlar, yazıhane ve okul servislerinde çalışanlar, otopark bekçileri, hizmetçiler, bakıcılar, özel hemşireler, özel hizmet şoförleri, kunduracılar, manavlar, berberler, terziler, oto ve emlak komisyoncusu çalışanları, ticarethane çalışanları, kuyumcu imalathaneleri, gazete dağıtıcıları, tamirci çırak ve kalfaları, çiçekçi çalışanları, hurdacı çalışanları, atölye çalışanları, aktif pazarlamacılar, döviz ayakçıları, ütücüler, örücüler, nakliyatçılar, boyacılar, montajcılar, işportacılar, gezici çalışanlar ve su dağıtıcıları, evde bilgisayar ya da daktilo ile yazı işleri yapanlar, evlere temizliğe gidenler, seyyar satıcılar, ayakkabı boyacıları sayılabilir.

1.2.1.6. İstihdam

Kayıt dışı istihdamın boyutunu etkileyen bir durumda ülkelerin istihdam yapısıdır. Verimliliği düşük olan bazı hizmet sektörlerinin ve tarım sektörünün istihdamda büyük yer kaplaması da kayıt dışı istihdamı daha da artırabilmektedir. Tarım sektöründe çok az olan nitelikli işgücünden daha farklı sektörlere geçiş yapıldığında, sanayi sektöründeki işgücü talebi, niteliği düşük fakat sayıca fazla işgücü arzını karşılayamamakta, tarım sektöründen ayrılan işgücü de verimi düşük kayıt dışı istihdamın yaygın olduğu herhangi bir hizmet sektörüne geçiş yapmaktadır (Sarıca, 2006: 48). Bu geçiş kayıt dışı istihdamı artırmaktadır ve bu kayıt dışı istihdamın artması uzun bir süreci kapsamaktadır.

70'li yıllardan bu yana tüm dünyada artış gösteren rekabet, işletmelerin verimliliği esas alarak çalışma biçimlerini ayarlamaya sebep olmuştur. Birçok işletme iş, sosyal güvenlik, vergi gibi yükümlülüklerinden kaçınarak hem maliyetlerini düşürmek hem de işletmelerini küçültmek yoluna gitmişlerdir. Haftada kırk beş, günde sekiz saat çalışma temelli olan geleneksel çalışma terkedilerek, kısa süreli çalışmalar, geçici iş ilişkileri, eve iş verme, işin bazı bölümlerinde aracı yani taşeron kullanmak tercih edilmiştir. Fakat tercih edilen bu yeni üretim tarzı çalışanların ekonomik ve sosyal haklarında eksikliklere neden olmuş ve ilaveten bu üretim şeklini benimseyen işyerlerinin ve çalışanların kayıt dışı kalmalarına da sebep olmuştur. Yani üretimi artırmak ve maliyetleri düşürmek amaçlı seçilen bu yol sosyal güvenceden yoksun büyük bir işgücünü ortaya çıkarmıştır (Yereli ve Karadeniz, 2004a: 109). Son yıllarda yaygın olarak görülen taşeronluk sistemi de istihdam yapısını büyük ölçüde etkilemektedir.

Bir işi tamamlanması tek başına uzun bir süre alabilir. Taşeron firmalar ise bu işi daha kısa sürede ve daha az maliyetle tamamladıkları için talep edilmektedir (Arslanoğlu, 2013: 31). Ancak taşeronlaştırma, dünyada ve ülkemizde işçileri çalışma hayatının mevzuatının dışında bırakma amacıyla kullanılmaktadır. Ekonomik ve teknolojik gelişmeler bir işvereni başka bir işverenin hizmet, uzmanlık ve becerisinden yararlanmasına zorlamaktadır. Bunun nihayetinde bir işverenin, kendi işi dışında başka bir işverenin işinin bir kısmını üstlenerek, kendisine hizmet sözleşmesiyle bağlı işçilerle bu işi tamamlaması söz konusu olabilir. Bu tür çalışmaya özellikle taahhüt, nakliye ve inşaat işlerinde çok sıkça rastlanmaktadır. Örneğin, işveren bir binanın yapımını üstlendikten sonra, inşaatın hafriyat, betonarme, ahşap ya da teknik işlerini taşeron yani aracı denem kişilere bırakabilir (Çolak, 2008).

Devlet planlama teşkilatının hazırladığı ekonomi raporuna göre, üretim sürecinde veya yardımcı hizmetlerin bazı bölümlerinde, taşeron firmaları devreye sokarak yüksek ücret vermek yükünden ve sürekli işgücü tutma zorunluluğundan kurtularak, büyük sanayi kuruluşları maliyetlerini azaltmayı amaçlamışlardır. Bu durum büyük firmalara yarar sağlarken, işçilere ödenen ücretin azalmasına ve sosyal güvencenin azalmasına sebep olarak, kayıt dışı istihdamı oldukça genişletmiştir (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001: 226-231). İstihdam yapısını etkileyen diğer bir durum ise ev eksenli çalışmalardır.

Sanayi sektörünün dışında kalan ve istihdam düzeyinin yüksek olduğu hizmet sektörü ev eksenli çalışmanın yaygınlaştıran temel sebeptir. Gelişen çağlarda toplumların yaşam tarzlarının farklılaşmasıyla kadınların iş hayatına atılması, çocuk ve yaşlı bakımları gibi ev içinde çalışma alanları sağlamıştır. Kırsal kesimlerdeki insanlar halı, kilim dokuma, terzilik, örgü örme ve nakış gibi çalışmalarla istihdam edilirken, kentsel bölgelerdeki insanlar ütöleme, düğme dikme, ilik açma gibi alanlarda istihdam edilmektedir. Bunlara ek olarak parça başına üretim yapılabilen ürünlerde evlerde kadınlar tarafından yapılabilmektedir. Böylece büyük firmalar sadece yüksek ücret vermekten kaçınıyor ayrıca sürekli işgücü tutma zorunluluğundan da kurtulabiliyorlar (Ekiz, 1999: 68). Bunlara ek olarak ev eksenli çalışmanın işverenler tarafından tercih edilmesinin birkaç farklı nedenleri de vardır. Bunlar; (Koluçak, 2006):

Sabit sermaye sağlamamak, enerji satın almamak, işçileri sosyal güvenlikten mahrum bırakabilmek, çalışanlara yıllık izin veya hafta sonu tatili vermek zorunda olmamak. İstihdam yapısını etkileyen bir başka durum ise tele çalışma sitemidir.

1990 yılında ILO tele çalışmayı “işyeri merkezinden uzak bir mekanda, işyerindeki işçilerden ayrı yapılan ve yeni teknolojilerin bu ayrılmayı iletişim olanakları sağlayarak temin ettiği bir çalışma şekli” olarak tanımlamıştır. AB ise tele çalışmayı tanımlarken “işçiler, kendi hesabına çalışanlar, ev işçileri tarafından, büyük bir bölümü ya da tümü müşteriden, işverenden, geleneksel işyerinden uzakta bir yerde yapılan, yeni bilgi teknolojileri ve telekomünikasyonun etkin biçimde kullanıldığı çalışma şekli” ifadelerini kullanmıştır (Çakır, 2001: 16).

1.2.1.7. Çalışan Çocuklar ve Kadınlar

Özellikle kentsel alanlarda farklı farklı nedenlerle işgücü piyasasına katılan çocukların sayısında meydana gelen artış kayıt dışı istihdamın önemli sebeplerinden biridir. Kayıt dışı çalışma olanaklarının giderek yaygınlaşması daha fazla çocuğun bu alana

kaymasına neden olmaktadır. Çocukların çalışma hayatına girmeleri hem ailelerine katkıda bulunmak için hem de o piyasalardaki çocuk işgücüne olan talepten de kaynaklanmakta ve bu böylece bir kısır döngü yaratmaktadır. Çocuklarını çalıştıran aileler yoksulluklarının azaltmanın aksine o çocukları eğitimden de mahrum ederek gelecekte de düşük ücretli işlerde çalışmalarına yol açmaktadırlar ve bu yoksulluk döngüsünü devam ettirmektedirler. Çocukları iş hayatına girmeye zorlayan bir başka neden de eğitim seviyesinin düşük olmasıdır. Bunun kanıtı ise iş hayatına atılan çocukların büyük bir kısmının okul sisteminin terk eden çocuklardan oluşmasıdır (Lordoğlu, 2004:).

Çocukların çalışma yaşı ile ilgili kanunları kapsayan Umumi Hıfzıssıhha Kanuna göre 12 yaşından küçük çocukların çalıştırılmasının yasal olmadığı belirtilirken, İş Kanunu yasal olarak çalıştırılma yaşını 18 yaşına çıkarmış ve hafif işlerde bu yaşı 15'e kadar düşürülebileceğini belirtmiştir (Yereli ve Karadeniz, 2004a: 72).

Yüksek olmayan ücret, sosyal güvencesiz çalıştırma ve yasalara uyulmayan hareketler işverenlerin işgücü maliyetlerini düşürmesinin yanı sıra ailelerin çocuklarını çalıştırarak daha refah bir hayat geçirme çabaları çocukların iki taraflı kullanıldığını ortaya koymaktadır. İnsanlar arasında 18 yaşın altındaki kişilerin sosyal güvenceleri olmadan çalıştırılmasının yaygın bir kanaat olması sonucu bu tür çalışmalar ilgili kurumlara bildirilmemektedir (Karaarslan, 2010: 32). Kayıt dışı istihdama neden olan faktörde çalışan çocuklar yanında son zamanlarda sayısında büyük ölçüde artış olan kadın işçiliği de önemli bir yer kaplamaktadır. Köylerde tarlalarda, daha gelişmiş yerlerde ise sanayide çalışan kadınlar kayıt dışılığı oluşturmaktadır.

Aslında iş hayatının dışında bilinen kadınların büyük bir oranı fason üretim yapan işletmelerde ve parça başına iş alarak örgü, dikiş, gündelikçi işçilik gibi işlerde çalışmaktadırlar. Kadınların bu tür kayıt dışı istihdam çalışmalarının yanında kayıt dışı çalışmaya iten önemli bir sebep de çocuk sahibi olan kadınların, çocuklarını bırakabilecek bir yer bulamamaları ya da buldukları yerin çok pahalı oluşudur. Bu gibi durumla karşı karşıya kalan kadınlar tamamen emek piyasasının dışına ya da tekstil, örme, temizlik gibi ev içerisinde yapabilecekleri işlere yönlendirmektedirler (Özer ve Biçerli, 2003-2004 : 67).

1.2.1.8. Çalışan Emekliler

Kayıt dışı istihdamı besleyen bir başka durum ise çalışan emeklilerdir. Özellikle ülkemizde erken yaşlarda emekli olan çoğu insan emekli olduktan sonrada çalışma hayatına devam etmek istemektedirler. Emekli olan kişilerin emekli olduktan sonra tekrar

sigortalı çalışamayacakları gibi yanlış bir düşünce vardır. Emeklilerin işverenler tarafından talep edilmesinin en önemli nedenleri sigortasız çalışmayı ve düşük ücretten çalışmayı kolaylıkla kabul etmeleridir. Emeklilerin işverenler tarafından tercih edilmesinin tek nedeni bunlar değildir. Çalışan kişilerin emekli olduktan sonra iş deneyimine sahip olmaları da ayrıca önemli bir etkidir (Yereli ve Karadeniz, 2004: 8).

Emekli olan kişilerin daha sonra tekrar çalışmaları sadece kayıt dışı kalmayıp haksız rekabete de sebep olmaktadır. Tecrübeli ve sosyal güvence sağlanmadan çalışmayı kabul eden emekliler, tecrübesiz ve sigortalı çalışmayı isteyen gençleri ise zor bir mücadeleyle karşı karşıya bırakmaktadırlar (Zengin, 2008: 74). Kayıt dışı istihdama neden olan faktörler sadece yukarıda sıraladığımız başlıklarla sınırlı kalmamaktadır. Aslında günlük hayatta karşılaştığımız birçok durumu kayıt dışı istihdama neden olan sosyal faktörler olarak adlandırabiliriz.

İşsizlik; özellikle ülkemizde işsizlik oranının yüksekliği ve eksik istihdam durumu kayıt dışı faaliyetlerin önemli bir kaynağıdır. Kayıt dışı istihdama nedeni olan işsizlik aslında kendisi de bu istihdam şeklinin nedenlerinin bir sonucudur (Gündoğan, 1999: 64-79). Ayrıca işsiz kalma riskinin yüksek olduğu bir durumda insanları kayıt dışılığına yönlendirebilmektedir. Genellikle işsizlik ihtimaline karşılık bir sosyal güvencenin olmadığı ülkeler de bu durumda kayıt dışılığı tetiklemektedir ve işsiz kalmak istemeyen bireyler düşük bir ücretle çalışabilmektedir (Sarıca, 2006: 54).

Yabancı Kaçak İşçiler; bulunduğu ülkenin vatandaşı olmayan, mevcut yasal düzenlemelerle uygun oturma, çalışma ve yasal konaklama izni bulunmayan kişiler yabancı kaçak işçi diye tanımlanabilmektedir. En kısa sürede en fazla paraya sahip olmak ve tekrar ülkelerine dönmek isteyen yabancı kaçak işçiler kendi ülkelerinde yoksulluk içinde olduklarından dolayı gittikleri yabancı ülkelerde en ağır çalışma koşullarını ve çok düşük ücretleri kabul etmektedirler. Normal şartlarda bu durumun tam istihdamın sağlandığı ekonomik durumlarda ortaya çıkması beklenirken, Türkiye gibi işsizliğin yüksek olduğu ülkelerde ortaya çıkmaktadır (Azaklı, 2009: 24).

Bunlara ek olarak; yetim aylığı alıp kayıt dışı çalışanlar, malullük aylığı alıp kayıt dışı çalışanlar, işsizlik ödeneği alıp kayıt dışı çalışanlar, yeşil kart sahipleri 'de bu başlık içinde sayılabilir.

1.2.2 Ekonomik ve Mali Faktörler

Son zamanlarda meydana gelen ekonomik krizler sonucunda artan işsizlik ve bozulan gelir dağılımı sonucunda meydana gelen yoksulluk kayıt dışılığı artırmış ve ekonomik problemlerin kayıt dışı istihdamı meydana getiren en önemli faktör yapmıştır. Kayıt dışı istihdamın bir başka önemli nedeni ise kamusal yüklerin aşırı olmasıdır. Bu durum kayıt dışılığa yönelmeyi hızlandırmıştır (Karaarslan, 2010: 54). Ayrıca bir ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sistemi ve yapısal özellikleri de kayıt dışılığı meydana getirebilir. Gelişmişlik düzeyi ekonomik olarak iyi bir seviyede olmaması, kalkınma hızının yeterli düzeyde olmaması, istihdam alanlarının yetmemesi kayıt dışılığa sebep olabilmektedir (Daşçı, 2013: 50) Kayıt dışı istihdamı bir ülkenin ekonomisi etkilediği kadar mali yönü de etkilemektedir.

Örneğin bir ülkenin işletmelerinin mali durumları, maliyet yapıları, faaliyet gösterdikleri sektörün dinamikleri ve ulaşmak istedikleri karlılık düzeyinde kayıt dışılığı doğrudan etkilemektedir. İşletmelerin iyi rekabet yapacak düzeyde olmamaları, vergilerin, sigorta primlerinin yüksek olması, finansla ilgili sorunlarının olması, işgücü ile ilgili diğer yasal yükümlülüklerin maliyetinin yüksek olması kayıt dışılığını bulunduğu boyuttan daha yüksek bir boyuta taşıyabilmektedir (Parin, 2014: 50). Ekonomik ve mali faktörleri birkaç başlık altında toplayabiliriz. Bunlar; enflasyon, rekabet gücü, gelir dağılımındaki dengesizlik, ekonomik kriz ve işletmelerden kaynaklanan ekonomik ve mali nedenlerdir.

1.2.2.1. Enflasyon

Fiyatlar genel seviyesindeki sürekli artış olarak tanımlayabileceğimiz enflasyon, iktisadi faaliyetlerin akışını büyük ölçüde etkilemektedir. İnsanların satın alma güçlerine olumsuz bir etki yaparak sosyal huzursuzluklara sebep olabilir. Böyle bir ortamda belirli bir emek karşısında elde edilen ücretler, spekülasyonlar ile kazanılan paraların yanında eriyip değer kaybeder. Enflasyon, ülkemizde kayıt dışı ekonominin bununla birlikte de kayıt dışı istihdamın artış göstermesinde önemli bir paya sahiptir. Uzun bir zaman boyunca enflasyonun yüksek bir seyir izlemesi ekonomide yapısal sorunlara, kayıt dışı faaliyetlere sebep olmuştur (Candan, 2007: 40). Yüksek oranlı enflasyonun olduğu dönemlerde gelirleri reel olarak artmayan üretici ve tüketiciler daha yüksek prim ve vergi ödemek durumunda kalıp kendilerini bu duruma göre ayarlamaya çalışırlar (DPT, 2001: 4).

Enflasyon muhasebesinin olmadığı bir durum karşısında işletmeler gerçekçi olmayan karların vergisini ödemek zorunda kalırlar. Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde meydana gelen faiz ve finansman sorunları, işletmelerin maliyetlerini azaltmak için kayıt dışı istihdamı tercih etmelerine neden olmaktadır (Sarıca, 2006: 48). İşverenlerin bu durumlardan dolayı kayıt dışına kayarken, çalışan kişilerin kayıt dışına kayma sebepleri ise çok daha farklıdır.

Örneğin; çalıştığı işten elde ettiği kazançla geçimini sağlayamayan bireyler ya kayıt dışılığı ya da ikinci bir işe yönelmektedirler. Bu ikinci iş ise mutlaka kayıt dışına kapsamında bir iş olmaktadır (Aydemir, 1995: 53).

1.2.2.2. Rekabet Gücü

Kayıt dışı istihdama neden olan ekonomik ve mali faktörler incelenirken, firmalar arasında çok büyük bir öneme sahip olan rekabet gücünün etkisini açık bir şekilde görebiliriz.

Bir işletme tarafından üretilen mal ve hizmetlerin iç ve dış piyasalarda kolaylıkla pazarlanabilmesi için fiyat, kalite, maliyet gibi durumlar bakımından başka firmalarla eşit seviyede olmak anlamına gelen rekabet gücü, verimliliğin ve üretimin artması, yaşam kalitesinin yükselmesi, istihdamın geliştirilmesi için gerekli bir durumdur (Uzunoğlu, 2001: 43). Büyük işletmelerin yerine getirmeleri gereken bazı yasal zorunluluklardan dolayı mevcut durumda rekabet edemeyen işletmeler gittikçe küçülmektedir. Büyük işletmelerinde küçülmesiyle zaten çok sayıda olan küçük ve orta ölçekli işletmelerin sayısı daha çok artmakta ve işletmeler küçüldükçe kayıt dışı çalışanların miktarı da yükselmektedir. Çünkü büyük şirketlerle rekabet edebilecek duruma gelmek için, küçük ve orta ölçekli olan şirketler her imkân da kayıt dışılığa yönelirler. Bu duruma ilaveten işletmeler üzerindeki ağır mali yüklerde kayıt dışı işgücü çalıştırmalarına bir sebeptir. Sosyal güvenlik primlerinin yüksekliği, devlet katkısının çok olmaması işçilik maliyetini artırır ve kayıt dışı işçi çalıştırılmasına sebep olur (Arslanoğlu, 2013: 29).

Ülkemizde bir işyerinin kayıtlı bir işçi çalıştırmak için ödediği miktar, neredeyse işçinin cebine giren net ücretin iki katıdır. Bu yüzden bir işletme kayıtlı eleman çalıştırmak yerine iki eleman istihdam edebilmektedir (Algan, 2004: 12).

1.2.2.3. Yoksulluk ve Gelir Dağılımındaki Dengesizlik

Kayıt dışı istihdama neden olan ekonomik ve mali faktörlerden üçüncüsü de yoksulluk ve gelir dağılımındaki dengesizliktir.

Gelir dağılımındaki adaletsizlik, düşük gelir sağlayanların yaşamlarını sürdürebilmek veya belli bir yaşam seviyesine ulaşabilmek için kendilerini kayıt dışı ekonomik bir faaliyet içinde bulabilmektedirler. Bunun yanı sıra yüksek gelir sağlayan kişiler ise düşük bir marjinal orana tabi olabilmek için kayıt dışı ekonomik faaliyetlerde bulunmaktadırlar (Yılmaz, 2006: 107). Ülkemizde krizler sebebiyle değişen gelir dağılımı düzeyi ve yoksulluğun artması sonucu insanlar günlerini geçirebilmek amacıyla beyan dışı işlerde çalışmaya yönelmiştir. Fakat unutulmamalıdır ki beyan dışı ekonomi gelirin dağılımında daha büyük adaletsizliğe yol açmaktadır (Koray ve Topçuoğlu, 1995: 186).

Her türlü sosyal korumadan yoksun olan bu sektör çalışanları, karşı karşıya kaldıkları hastalık, kaza, işsizlik gibi durumları karşılayabilecek kadar gelir elde edememektedirler. Daha sonra yaşadıkları bu sıkıntı dolayısıyla daha fazla durumları kötüleşerek giderleri artmakta ve yoksullaşma artarak kayıt dışı istihdam ve gelir dağılımındaki adaletsizlik karşılıklı bir şekilde birbirlerini olumsuz etkilemektedirler (Karaarslan, 2010: 67). Yoksul kişilerin gelirlerinde meydana gelen büyük değişim riski, toplumun diğer kesimlerine göre daha fazladır. Bu yüzden yoksul olan insanlar gelir düzeyindeki adaletsizlik karşısında daha duyarlı davranabilmektedirler. Yoksul kişilerin böyle bir durumda tercih edecekleri iki seçenek vardır, ya tüketimleri açısından birçok riski kabullenme eğiliminde olacaklar ya da hiçbir risk almamaya yoksulluklarını sürdürme yoluna gideceklerdir (DPT, 2007: 2).

Geçimlerini sağlayamayacak kadar yoksul olan insanlar, ihtiyaç hiyerarşisinin de bir gereği olarak, güvenlik ihtiyaçlarından daha önce açlık gibi temel ihtiyacı karşılamak zorundadır. Bu yüzden iş bulabilmek ve karnını doyurabilmek için isteyerek kayıt dışılığa razı olmaktadır. Bir süre kayıt dışı çalışan birey, ailesinden birinin ya da kendinin bir rahatsızlığı sonucu kazandığı gelirin bir kısmını sağlık sektörüne harcayarak daha da fakirleşmektedir. Tekrar hayatını sürdürmek için kayıt dışı çalışmakta ve bu durum bir kısır döngüye dönüşmektedir (Göktaş, 2007: 44-45).

1.2.2.4. Ekonomik Kriz

Kayıt dışı istihdama neden olan bir başka faktörde ekonomik krizdir. Ülkemizde de şahit olduğumuz gibi ekonominin sarsıntıları sonucunda ortaya çıkan ekonomik krizler doğrudan ya da dolaylı bir şekilde kayıt dışı sektörü olumsuz bir yönde etkilemektedir.

Genelde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan ekonomik dengesizlikler ve krizler, işletmelerin mali güçlerini olumsuz etkileyerek onların üretimlerini azaltmaya neden olmaktadır. Bunları yaparken de kayıt dışı faaliyetlere yönelerek bu sektörü genişletme yoluna gitmişlerdir. Bir işe sahip olmayan insanlar kayıtlı olarak elde edemedikleri imkânlarla, kayıt dışı bir şekilde ulaşacaklarını düşünerek, sosyal güvencelerinden vazgeçerek bu yolu tercih etmektedirler (Sugözü, 2010: 53). Tüm ülkelerde olduğu gibi bizim ülkemizde de enformel sektör engellenmeye çalışılan büyük bir sorundur. İstikrarlı bir şekilde yapılan ekonomi politikaları ile mücadele edilebilirse bu sorunun önüne geçilebilir. Ancak ekonomik krizin olduğu dönemlerde kayıt dışı istihdam oldukça önlenmesi zor bir duruma gelmektedir. Zaten işsizlerin olduğu durumda krizle birlikte bunların sayısının artması istihdam sağlamayı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle böyle dönemlerde diğer dönemlere göre kayıt dışı istihdam çok daha fazla görülmektedir (Azaklı, 2009: 64).

Ekonomik kriz yaşayan ülke içindeki tüm sektörler etkilenmekte ve ekonomik krizden en az zararla kurtulmak için giderlerinin işçilik giderlerine dahil olmak üzere hepsini kısma çabalamaktadırlar. Bu durumda işverenler ya işçi sayılarını azaltacak yada sosyal güvenlik primlerini, vergileri daha az ödeyeceklerdir. İşçi sayısı azalırsa işyeri, faaliyetleri devam ettirilemeyeceğinden işverenler ikinci yolu seçmekte ve neticede kayıt dışı istihdam sayısını artırmaktadırlar (Daşçı, 2013: 54).

1.2.2.5. İşletmelerden Kaynaklanan Nedenler

İşletmelerden kaynaklanan nedenler kayıt dışı istihdama neden olan faktörlerin en önemlileri arasında yer almaktadır. Bu faktörü işletmelerin büyüklüğü ve küçük işletmelerin yaygınlığı, kurumsallaşmanın yeterli olmaması, marka yaratamama ve fason üretim olarak birkaç bölüme ayrabiliriz.

İşletmelerin Büyüklüğü ve Küçük İşletmelerin Yaygınlığı:

Kayıt dışı istihdamın önüne geçmenin en iyi yollarından biri iyi işleyen bir denetim ve kontrol sistemi oluşturmaktır. Bu denetim ve kontrol sistemi firmalar ya da devlet

tarafından uygulanabilir. Aslında büyük ölçekli firmalar üretim faaliyetlerinin tümünü kayıt altına aldıklarından dolayı büyük işletmelerde bu sistem oldukça gelişmiştir (Güloğlu, 2005, 19). Genellikle küçük ölçekli olan işyerleri resmi olmayan işyerleridir. Değişken işler üstlenerek varlıklarını korumak ve sürdürmek için çabalamaktadırlar. Bazı durumlarda resmi sektörün girmeyi amaçlamadığı ya da giremediği faaliyetler göstermektedirler. Bu tür işyerleri talebe bağlı olarak ölçek değiştirebilmekte, kolay bir şekilde tüketiciye ulaşabilmekte, bölgeler arası değişen taleplere uyum sağlayabilmektedir (Ekin, 1995: 42).

Dikkat edildiğinde gerçekten de ölçekleri küçük olan işletmeler, sermaye ihtiyaçları az miktarda olan işletmeler, genelde bölgesel ya da akraba ilişkili sosyal güvenlik uygulaması olmayan veya buna gerek duymayan işletmeler kayıt dışı faaliyette bulunana işletmelerdir. Çoğu ülkede yapılan araştırmalara bakıldığında bu istihdam şeklinin küçük ölçekli olan işletmelerin mahsus olduğu görülmektedir. Büyük ölçekli işletmelerin ise bu küçük işletmelerle girdiği taşeronluk ilişkisi kayıt dışı istihdamı doğrudan olmasa da yine de etkilemektedir (Sarıkaya, 2007: 45). Günümüzde çoğu nihai ürünün birçok firmanın ürettiği parçaların birleştirilmesiyle oluştuğu bilinmektedir. Bu durumun ilerlemesi sonucunda küçük işletmelerin, fasoncu ve taşeronların sayısı artmıştır. Devletin daha rahat denetlediği büyük işletmeler üretimde fasonculara yer vererek, fasoncularda esnekliği kayıt dışı çalışarak sağlamaktadır (Togan, 2002).

Kurumsallaşmanın Yeterli Olmaması:

Kurumsallaşma terimi amacın ne olduğu belirlendikten sonra bu amaç için uygun bir örgüt yapısı oluşturulan, görevlerin ve işlerin yazılı olduğu, sorumlulukların ve yetkilerin dağıtıldığı profesyonel bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Yaşa, 2006: 616). Son dönemlerde ülkemize bakıldığında işletmelerin kurumsallaşmaya özendirilmesi finansman temininin kolaylaşmasına rağmen yine de istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Kurumsallaşmanın yeterli düzeyde olmaması kayıt dışılığı olumsuz yönde etkilemektedir ve kayıt dışılığı artırmaktadır. Kurumsallaşmanın tamamen sağlandığı işletmelerde kayıt dışılık yok denecek kadar azdır (Karaarslan, 2010: 92).

Marka Yaratamama ve Fason Üretim:

Rekabeti etkileyecek iki önemli etken vardır. Bunlar; marka ve malın kalitedir. Rekabet gücünü sağlamada da kalite önemli bir yer kaplamaktadır. İşletmeler üretim ve istihdamlarını artırabilmek için kaliteli mal üretilmeli, marka oluşturulmalı ve ürünlerin

satışını sağlamalıdır. İsmi duyurmuş olan kaliteli mallar (marka olmuş mallar) hangi fiyat seviyesinde olursa olsun alıcı bulabilmektedirler (Yereli ve Karadeniz, 2004a: 104).

Emek ve zamandan tasarruf sağlayan kalite yönetimi ayrıca oluşan taleplere karşı daha esnek davranabilmektedir. Kalite yönetimi sayesinde makine, araç, gereç ve üretim girdileri optimum olarak kullanılabilir. Eğer bir işletme marka oluşturamıyor ve istediği rekabet düzeyine ulaşamıyorsa, en azından durumu koruyup ayakta kalabilmek için sıkça kayıt dışılığa yönelmektedir (Karaarslan, 2010: 93).

1.2.3 İdari ve Hukuki Faktörler

Ülkemizde bürokrasinin ve hukuk sisteminin kötü işlediği ile ilgili genel bir düşünce vardır. İstihdam ilişkilerinin kayıtlı hale getirilirken yapılması gerekenlerin yeterince anlaşılır olmaması işverenlerin ve işçilerin beyanını zorlaştırmaktadır. Denetimin etkin bir şekilde yapılamaması, caydırıcı bir denetim sisteminin oluşturulamaması, denetim yapmakla yetkili kişilerin az sayıda olması kayıt dışı istihdamı artıran nedenlerdendir. Ayrıca kurumlar arasında koordinasyonun ve işbirliğinin yeterli düzeyde olmaması, bilgi havuzunun oluşturulamaması, kurumsal işbirliği ağının olmaması bu sektörle mücadelenin önündeki önemli eksikliklerdir (Ercan, 2011: 65). Kayıt dışı istihdama hukuki açıdan bakacak olursak çok farklı bir sonuçlar görebiliriz. Personellerin yeterli sayıda olmaması, ekonomik ve sosyal düzenin hızlı bir şekilde değişmesi, teknolojik yapının oturtulamaması bu konuda açılacak olan davaların çok geç karara bağlanmasına neden olmaktadır. Bu tür hizmet tespit davalarının çok geç sonuçlara ulaşması kayıt dışı çalışanlar üzerinde olumsuz düşüncelere sebep olmakta, hukuka olan güvenlerini sarsmakta ve kayıt dışı çalışmaktan başka bir yol olmadığını düşündürmektedir (Meydanal, 2008: 93-94).

1.2.3.1. Bürokrasi Formalitelerinin Fazlalığı

Ülkemizde hem kendi hesabına çalışan kişiler hem de bağımlı olarak çalışan kişiler sosyal güvenlik sistemi içine dâhil olma konusunda birçok zorluk yaşamaktadırlar. Bu iki kesimde sosyal güvenlik kapsamına girmeleri çeşitli yollarla gerçekleşmektedir. Şirket kurmak ya da işyeri açmak gibi faaliyetlerin birçok bürokratik işlem gerektirmesi dolayısıyla sosyal güvenlik kurumlarına bildirim umursanmaması da tescil işlemlerinde de aksamasına neden olmaktadır. Ayrıca çiftçiler gibi belki de toplumda en eğitimsiz kişiler olarak bilinen kesimin sosyal güvenlik hakkında bilgi sahibi olmamaları ya da olsalar bile bürokratik işlemlerle uğraşmak istememeleri de kayıt dışılığın çemberini

genişletmektedir (Ercan, 2011: 68). Bürokrasi işlemlerinin fazla olmasının bunların yanında başka olumsuz etkileri de vardır.

Bürokratik formalitelerin fazla olması iki olumsuz sonuç ortaya koymaktadır. Bu sonuçların ilki, bürokratik işlemler yapılırken geçirilen zamanın yarattığı maliyettir. İkincisi ise yapılan işlemlerin sayısının fazla olmasından dolayı bu işlemlerin bilinmemesidir (Zengin, 2008: 75). Tüm ülkelerde bu iki durum kayıt dışı istihdamda artışa sebep olmaktadır. Ayrıca muhasebe işlemlerinin yeterince açık olmaması, tescil yaptırmanın karışık olması, lisans işleminin fazla maliyete neden olması, gümrük kurallarının karışıklığı gibi problemler kayıt dışı istihdama neden olan faktörler arasında sayılabilir (Renoy, 2004: 31)

Çalışmalarda, ülkelerin ne kadar çok yasal işlemleri varsa o kadar çok kayıt dışılığa sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu duruma örnek verecek olursak gelişmiş ve az gelişmiş olan ülke ekonomilerini içeren 84 ülkede idari düzenleme endeksindeki 1 puanlık artışın kayıt dışılıkta %10'luk artışı beraberinde getirdiği görülmüştür (TİSK, 2003: 12). Dikkat edildiğinde fakir ülkelerdeki düzenlemelerin ağır olması, kişilik haklarının güçlü olmaması bu ülkede yaşayan yoksul insanları iş hayatından uzaklaştırmıştır. Bu yoksul ülkelerde gençler, kadınlar ve yüksek niteliğe sahip olmayan işçiler aşırı düzenlemelerden en fazla etkilenen kesim olmuştur (Copublication of the World Bank, 2005: 3). Tüm bu olumsuzluklardan dolayı son yıllarda bürokratik işlemlerin işçiler ve işverenler üzerinde meydana getirdiği bunalımları azaltmaya yönelik çalışmalar olsa da bu çalışmalardan istenilen sonuçlar alınamamıştır (Karaarslan, 2010: 90).

1.2.3.2. Kurumlar Arası Koordinasyon Eksikliği

Kayıt dışı istihdama neden olan bir başka durumda kurumlar arası koordinasyon eksikliğidir. Kurumlar arasındaki haberleşmenin iyi olmaması ya da zamanında yapılamaması kurumlar arası koordinasyon eksikliğini ortaya çıkarmaktadır.

Sosyal Güvenlik Kurumları, Maliye Bakanlığı, İşçileri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, ilgili kamu kurumları, sosyal taraflar ve meslek kuruluşları arasındaki bilgi eksikliği ve iletişim bozukluğu kayıt dışı istihdamı olumsuz yönde etkilemekle kalmayıp, kayıt altına alınmasını da oldukça zorlaştırmaktadır. SSK' ya bildirilen işçi sayılarıyla, Maliye Bakanlığına bildirilenlerin sayılarının aynı olmaması, meslek odalarına kayıtlı kişilerin çoğunun SSK'da tescilli işyerlerinin olmaması gibi durumlar koordinasyon eksikliğinin bir sonucudur (Kadim, 2006). Bu duruma bir örnek verecek olursak 2001

yılında yapılan çalışma SSK ve gelir idarelerine bildirilen işçi sayıları arasında çok büyük farklar olduğu görülmektedir. 22 ilde SSK'ya bildirilen işçi sayısı 4.6 milyon olmasına rağmen, gelir idarelerine bildirilen işçi sayısı 2.3 milyondur. Bu işçilerin farklı bildirilmesinin iki nedeni vardır; birinci nedeni basit usulde vergilendirilen ve muhtasar beyanname ile gelir idaresine bildirilmeyen işçilerin olmasıdır. İkinci neden ise SSK'nın inşaat ve ihalelerde uyguladığı asgari işçilik düzenlemesinden dolayı işverenler oturma ruhsatı ve hak ediş alabilmek için gerekli bilgileri SSK'ya bildirmek zorunda olmalarına karşın gelir idaresine bir bildirim yapılmamasıdır (Yereli ve Karadeniz, 2004a: 119).

Koordinasyon eksikliği ayrıca ücretlerin doğru bir şekilde bildirilmemesine de neden olmaktadır. Kurumların sigortalarına ya da mükelleflerine T.C kimlik numarası, sosyal güvenlik numarası, sicil numarası ya da vergi numarası gibi birçok farklı numaralar verilmesi de kontrolleri oldukça zorlaştırmaktadır(Sarıca, 2006: 68). Koordinasyon eksikliğinin tüm bu olumsuz sonuçlarıyla baş etmek için son zamanlarda kamu kurumları arasında koordinasyonun iyi bir noktaya getirilmesi için önemli çalışmalar yapılmıştır. Buna rağmen Türkiye'de hala daha ortak bir veri tabanı bulunmaması nedeniyle kayıt dışı istihdamın önüne geçilememiştir ve işverenlerin bazıları işçilerini SGK'ya bildirirken Maliye Bakanlığına bildirmemeyi sürdürmektedirler. (Karaarslan, 2010: 91).

1.2.3.3. Cezaların Yetersizliği

Bürokrasi fazlalığının ve koordinasyon eksikliğinin yanı sıra kayıt dışı istihdama neden olan bir başka faktörde cezaların yetersizliğidir. Bir hukuk devletinde suçları azaltmak için uygulanan etkin bir yöntemde cezaların yeterince caydırıcı nitelikte olmasıdır. Kayıt dışı istihdamda da yeterince caydırıcı olmayan cezaların olumsuz bir etkisini rahatlıkla görebilmekteyiz.

Bir topluma dikkat edildiğinde aslında vergi ödeme ile suça bakış açısı arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Vergi vermekle yükümlü olan kişilerin, vergi vermek ile ilgili yasaların, esas olarak da kamu vicdanının vergilerin eksiksiz ödememeyi sıradan, basit, göz yumulabilir bir durum olarak görmesi sağladıkları istihdamda kayıt dışılığa yönelmelerinde önemli bir yere sahiptir. Devlet sorumluluklarını yerine getirebilmek için vergileri toplamak zorundadır. Ayrıca devlet vergi vermemekle ilgili cezaları da etkin bir şekilde uygulamalıdır. Yani vergilerin toplanmasında en önemli faktör cezaların doğru bir şekilde uygulanması denebilir. Bunun yanında ceza ile ilgili kurumların ve toplumun vergi kaçırmayı bir suç olarak görmemesi de kayıt dışılığında oldukça önemli faktördür (Aydemir,

1995: 51-52). Örneğin tek bir sigortasız işçi çalıştırılan bir apartman ile 30 işçisinin 10'unu sigortasız çalıştıran bir fabrika düşündüğümüzde, kanunlara göre bu apartmana aylık asgari ücretin iki katı kadar ceza verilirken, 10 sigortasız işçi çalıştıran fabrikaya da aynı miktarda ceza verilmektedir (Eyce, 2010: 209). Bu örnekte görüldüğü gibi çok işçi çalıştıran bir iş yeri ile sadece bir sigortasız işçi çalıştıran işverenlerin aynı cezayı ödemesi de insanları kayıt dışılığa yönlendiren bir durum olmaktadır.

Bu adaletsiz cezalandırmaya verilecek başka bir örnek ise bilanço esasına tabi bir işverenin ibraz ettiği bir işyeri kayıtlarının geçersiz olduğunun tespiti anındaki verilecek ceza ile yalnız ücret tediye bordrosu düzenlemekle görevli olan bir işverenin tüm ücret tediye bordrolarının tümünü ibraz ettiği halde bu bordroların geçersiz bulunduğu anlaşıldığı durumundaki verilen cezayla aynı olmasıdır. Sonuç olarak belirlenen cezaların uygulanamaması, takip edilememesi, zaman içinde ortadan kaldırılması kayıt dışılığa neden olmaktadır (Karaarslan, 2010: 96).

1.2.3.4. Vatandaşların Kamuya Güvensizliği

Vatandaşların toplanan vergiler ve primlerin kullanılmasından dolayı kamuya karşı bir güvensizliği mevcuttur. Vatandaşları kayıt dışılığa iten bir durum ise kamuya olan bu güvensizliklerdir. Toplanan vergilerin verimli şekilde kullanılmadığına, kaynakların israf edildiğine inanılması, ihalelere fesat karıştırma, rüşvet, yolsuzluk kamuya olan güvensizliklerin başında gelir. Çalışanların yâda işletmelerin kayıt dışılığa yönelmesinin ayrıca sebebi de kamu kurumlarının ve sosyal güvenlik hizmetlerinin kalitelerinin düşüklüğüdür (Parin, 2014: 59). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kamu hizmetlerinin yeterli olmaması, bazı bireylerde kamu hizmetinden yeteri kadar yararlanılmadığı düşüncesini doğurmaktadır. Üretim yapan kurumların kamu hizmetinden yeterli ölçüde faydalanmadığı, kamu kaynaklarının kullanımında adaletli bir yapının olmadığı, kaynakların daha çok üretime katılmayan kesime gittiği fikri vergi vermede büyük bir direnç oluşturmaktadır (Çiloğlu, 1998: 72). İnsanların sahip oldukları bu olumsuz düşünceler kayıt dışı istihdamı hem işverenler açısından hem de çalışanlar açısından etkilemektedir.

Ayrıca kısa aralıklarla çıkarılan aflarda kişilerin kamuya olan borçlarını ödememelerine ya da kayıt dışı çalışmasına neden olmaktadır (Tuik, 2009). Uluslararası Saydamlık adlı sivil toplum örgütünün yaptığı Yolsuzluk Algılama Endeksinde Ülkemiz 146 ülke arasında 81'inci sıradadır. OECD ülkelerinin arasında en kötü durumda bulunan

Türkiye'yi Polonya (69), Meksika (65), Slovakya (58), Çek Cumhuriyeti (51), Yunanistan (49), Güney Kore (47), İtalya (43), Macaristan (42) takip etmektedir. Bu raporda Ülkemizde en fazla güvensizlik duyulan kurumun kayıt dışılıkla yakından ilişkili olan gelir idareleri olduğu ifade edilmektedir (Transparency International, 2005: 8-11).

1.2.3.5. Denetimlerin Etkin Olmaması

Ekonomik faaliyet ve olaylarla ilgili bilgilerin daha önceden oluşturulan ilkelere uygunluk düzeyini belirlemek ve sonuçlarını bu bilgilerle ilgili olanlara bildirmek amacıyla tarafsız olarak kanıt toplayan ve bu kanıtları değerlendiren sistematik bir süreci denetim olarak tanımlanabilir (Kardeş, 1995: 6). İşletmelerin faaliyet dönemlerine ya da geçmiş dönemleriyle ilgili denetimlerini etkin olarak yapılamaması, kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin artmasına ve mevcut kayıt dışı faaliyetlerin de tespit edilmemesine sebep olmaktadır. Kuruluşların ve kişilerin bir gün denetlenebilecek olmalarını düşünmeleri, yasalara uygun bir şekilde çalışmalarını sağlayacaktır. Fakat denetim sonucunda amaçlanan verimin elde edilmesi için, deneticilerin konuda uzman olmaları, tarafsız davranan ekiplerden oluşması ve denetimlerin sık sık yapılması gerekmektedir (Güloğlu, 2005: 85-86).

Bazı işyerleri seyyar veya mevsimlik olduğu için denetimleri oldukça güçtür. Bu duruma örnek olarak pazarcılar, şehirlerarası yolcu ve yük taşımacılığı yapan araçlar, denizlerde avcılık yapan tekneler, yük taşımacılığa yapan gemiler verilebilir. Bunlara ilaveten mevsimlik çalışan turizm işletmeleri, turizm sezonu boyunca kayıt dışı işçi çalıştırdığından ve sezon bitince bu çalışanları işten çıkardığı için denetimleri oldukça zordur (Ercan, 2011: 71). Denetimlerin bu kadar önemli olduğu kayıt dışı sektörde, birçok çalışını istihdam eden sektörlerden, çok az sayıda çalışını istihdam eden işverenlere kadar hepsinin dikkatli bir şekilde denetlenmesi ve bu denetimlerin arasına uzun sürelerin girmemesine dikkat ederek kayıt dışı istihdam çemberi büyük ölçüde daraltılabilir.

1.2.3.6. İşgücü Maliyetlerinin Yüksekliği ve İş Yasalarındaki Tazminatlar

Günümüzde ulusla arası rekabet hız kazandıkça, özellikle emek yoğun sektörlerde üretim yapan işverenlerin kayıt dışını tercih etmelerinin en önemli nedenlerinde biri işgücü maliyetlerinin yüksek olmasıdır. Bu işgücü maliyeti ücretleri ve ücretten oluşan kesintileri içermektedir. Ücret; çalışanların emeği karşılığında ödenen bedeldir. Ücretten yapılan kesintiler ise işsizlik payı, kıdem tazminatı, SSK primleri gibi istihdam edilen kişiler için

devlet tarafından alınan vergilerdir. Ücret dışı maliyetler, işgücü maliyetinin toplam maliyet içerisindeki payının yüksek olduğu emek yoğun sektörlerde istihdamı olumsuz yönde etkiler ve işvereni kayıt dışı çalıştırmaya özendirir (Özcan, 2011: 28).

İşe başlarken işçiler genellikle brüt ücret üzerinden değil net ücret üzerinden anlaşmaktadırlar. Fakat kanunlara göre işverenin ödemekle sorumlu sayıldığı bazı görevler, işverenler üzerinde ağır mali yükümlülükleri yerine getirdikleri için rekabette geri kalan işverenler diğer firmalardan geride kalmamak için kayıt dışılığa doğru kaymaktadırlar (Şen, 2008: 21). Ayrıca primlerin ve vergilerin yüksek olması da kayıt dışı işgücü arzını ve talebini artırmaktadır. İşçinin eline geçen ücretin neredeyse iki katının işverenden çıkması işverenin gözünü oldukça korkutmanın yanında bazen de işçilerin kendi istekleriyle kayıt dışı çalışmasına sebep olmaktadır. Çalışanlar daha fazla net ücret almak için kayıt dışılığa razı olurken, işverenlerde maliyetlerini azaltmak için bu yolu tercih etmektedirler (Karaarslan, 2010a: 8).

İşçilerin işe başladıkları tarihten itibaren hizmet akdinin devam ettiği sürece, her geçen otuz gün için kıdem tazminatı ödemektedir. Çalışma süresi uzadıkça, kıdem tazminatı miktarı da aynı oranda artmaktadır. Böyle bir yükümlülükten kaçmak isteyen işverenler iki yolu tercih etmektedirler. Birinci yol kayıt dışı çalışan tercih etme olurken, ikinci yol çalışanları işten ayrılmış ya da yeniden işe başlamış göstermektir (Meydanal, 2008: 88).

1.2.4 Psikolojik Faktörler

Kişilerin kimlik arayışları ve etkin olma arzularını karşılayacak kayıtlı iş imkânlarının sınırlı olması, onları yasadışıda olabilecek kayıt dışı faaliyetlere yönlendirebilir. Tam zamanlı olmayan işlerde çalışmak insanlara rahat hareket etme imkânı sağlamak ve özgürlük arzularını tatmin etmektedir. Bu tür faaliyetler kayıt dışılığın yoğun olarak görüldüğü alanlardandır (Ilgın, 1999: 33). Ayrıca ev içinde ve hobi olarak çalışmaya başlayan fakat bir süre sonra gelir getiren ve işçilere istihdam sağlayabilecek kadar büyüyen bazı girişimler, genellikle kayıt dışında kalmaktadır (Azaklı, 2009: 22).

Toplumunu oluşturan kişilerin, başkalarını kayıt dışı faaliyetlerde görmeleri, bu faaliyetler içinde olanların bir denetimle karşı karşıya olmamaları, sonuçta elde edilen faydanın da yüksek olması onlarında kayıt dışına yönelmelerine zemin hazırlamaktadır. Fertlerin bazılarının vergi kurallarına uyması, başkalarının da uyduğunu görmesiyle daha

kolay olacaktır. Kayıt dışı istihdamla ilgili söylentilerin, kayıt dışı ekonomiyle ilgili tahminlerin abartılarak kamuoyuna duyurulması da kayıt dışı istihdamı besleyen ayrı bir unsur olarak görülebilir (Parin, 2014: 17).

1.3 KAYIT DIŞI İSTİHDAMIN OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ

Herhangi bir ülkede kayıt dışı ekonominin önemi araştırılırken, yol açtığı sonuçlara bakılmaktadır. Kayıt dışı istihdamda bu kayıt dışı ekonominin en önemli kısmını oluşturmaktadır. Kayıt dışı istihdam, farklı ekonomilerde farklı düzeylerde ortaya çıkan bir durum olarak, genellikle olumsuz bir şey olarak düşünölmektedirler. Fakat bazı araştırmacılar ve kurumlar tarafından hem toplumsal hem de kişisel kazançlar sağladığı için olumlu etkilerinin de olduğu savunulmaktadır (Daşçı, 2013: 69). Kayıt dışı istihdamın olumlu ve olumsuz etkilerini birkaç başlık altında inceleyebiliriz.

1.3.1 OLUMLU ETKİLERİ

Kayıt dışılığın ülke ekonomilerine olan etkileri konusunda çok farklı ve birbirine zıt görüşler vardır. Bu konu ile ilgili çalışan kişiler yer altı ekonomisi ile ilgili etkiler konusunda aynı görüşte olmalarına rağmen, kayıt dışı ekonomi konusunda farklı görüşlere sahiptirler. Gelişmekte olan ülkelerde kayıt dışı ekonomi hakkında radikal görüşlere rastlanabilmektedir. Örneğın Dünya Bankasının son raporunda resmi olmayan ekonominin yoksulluğa geçici çözüm olacağı vurgulanmaktadır. Aynı şekilde Uluslar Arası Çalışma Örgütünün raporlarında da gelişmekte olan ülkelerde kalkınma politikalarında kayıt dışı sektör girişimciliğinin önemine işaret edilmiştir (Algan, 2004: 28).

Kayıt dışı sektör bu kadar önemliyken ve önemli etki yarattığı düşünöülürken bireylerin kendilerine iş ve gelir elde etmek istemeleri ve kayıt dışı çalışan bu sektörün bu kişilere iş imkanı sağlaması sonucu, kayıt dışı sektör zamanla kayıtlı olan sektöründe bu alana kaymasına sebep olarak kayıt dışı sektörün büyümesine ve çalışanların, ülkelerin oldukça büyük zararlar görmesine sebep olmaktadır. Yani kayıt dışı istihdamın olumlu gibi görünen etkileri küçük oranda zenginleşme sağlarken, diğere ülkelere göre geri kalmaya da neden olarak olumlu değil olumsuz olarak görülmesi gerekmektedir (Önder, 2000-2001: 106). Kayıt dışı istihdamın olumlu etki sağladığı durumları; işsiz olan kişilere istihdam yaratması, gelir üzerine yaptığı olumlu etki, firmalar arasında yaşanan rekabeti olumlu yönde etkilemesi, kaynak dağılımı üzerine yaptığı etki olarak birkaç başlık altında toplayabiliriz.

1.3.1.1. İstihdam Yaratma Etkisi

Kayıt dışı istihdamın şüphesiz en önemli olumlu etkisi istihdam yaratması ve işsizliği önlemesidir. Kayıt dışı ekonomik faaliyetler işgücünün yoğun olduğu faaliyetler olduğundan, emek üretim faktörü olarak ön plana çıkmaktadır. Bu durumda ekonomide yeterince istihdam edilmeyen veya edilemeyen işgücü, toplumsal ihtiyaçları karşılayarak, toplumsal faydayı en yüksek seviyede sağlayacak biçimde devreye girmektedir. Böylece kayıt dışı istihdamın işsizliği azaltma durumu ön plana çıkmaktadır. Kayıtlı sektörde kendine iş bulamayan bireylere iş imkânı sağlanmaktadır ve bu tür faaliyetler doğal işsizlik sigortası görevi görmektedir (Karaarslan, 2010: 141). İşsizliğin yoğun olduğu bir ortamda kayıt dışılığın istihdam yaratması ve işsizliği azaltması açısından önemli olmasına rağmen bu durumda olan devletlerin kayıt dışılığın azaltmaktan çok onu oluşturan durumları ortadan kaldırması gerekmektedir. Ama sosyal ve ekonomik yapının bozukluklarından etkilenen kesimin hayatını devam ettirebilmek için bulduğu her türlü imkânı değerlendirmesi oldukça doğal görülebilmektedir (Şen, 2008: 29). Kayıt dışı istihdamın istihdam yaratmasının ve tercih edilmesinin bu kadar kolay olması sadece devletin yapmış olduğu politikalara, ya da yeterince istihdam sağlayamaması değil bunlara ilaveten çalışanların eğitim seviyesinin de düşük olmasıdır.

Kayıt dışı sektörde çalışanların eğitim seviyesi genellikle kayıtlı çalışanlara göre daha düşüktür ve işinin ehli olmayan kalifiye elemanlardır. Kayıt dışı istihdamın işinde uzmanlaşmamış kişilere istihdam sağlaması, işverene az bir maliyetle işçi çalıştırma imkânını sağlamaktadır. Böylece bireylerin kayıt altında olmadan istihdam edilmesi ve işsiz kalması önlenmektedir (Parin, 2014: 76). Ayrıca yapılan araştırmalara göre kayıt dışı ekonominin gelişen dünya ekonomilerinde faal nüfusa % 30 ile % 70 arasında bir işgücü sağladığı ve gayrisafi yurt içi hasılaya % 20 ile % 70 arasında bir katkı sağladığı görülmektedir (Ekin, 1995: 21). Tüm bu durumların yanında kayıt dışı istihdamın istihdam yaratma oranının yüksek olduğu ülkelere baktığımızda işgücü maliyetlerinin yüksek olması ile kayıt dışılığın doğru orantılı olduğunu görmekteyiz.

Ülkemizin işgücü maliyetlerine dikkat edecek olursak Avrupa Birliği ülkeleri arasında görece olarak en yüksek işgücü maliyetine sahip olduğu bilinmektedir. Net ücretler, gelir vergileri, çalışanın SSK ve benzeri prim ödemeleri, işverenin aynı türden prim ödemeleri ile birlikte kıdem tazminatı ödemeleri işveren üzerinde büyük bir mali yük oluşturmaktadır. Bunun ise istihdam üzerinde olumsuz bir etki yarattığı açıktır

(Bozdağlıoğlu, 2006: 4). Sonuç olarak; kayıt dışılık istihdam üzerinde olumlu etkiler oluşturabilmektedir. Bu olumlu durumları açıklayabilmek için asgari ücret uygulamasından bahsedilebilir. Asgari ücret uygulaması olan bir ülkede, yüksek gelir vergileri, göç ve istihdam kontrolleri, çalışma saatlerinde kısıtlamalar gibi farklı uygulamalar bulunmaktadır. Böylece resmi olarak çalışma fırsatı bulamayan bireyler kayıt dışılık sayesinde istihdam sağlayabilmektedirler ve bu tür faaliyetler hem ekonomik yapıya dinamizm sağlar hem de bazı sektörler arasında rekabetin artmasına neden olur (Özçelik ve Özcan, 2006: 45).

1.3.1.2. Gelir Etkisi

Bir kentte yaşayan bağımlı çalışanlar, işgücü piyasasındaki dalgalanmalardan, ekonomik krizlerden dolayı meydana gelen olumsuzluklardan en çok etkilenen kesim olmaktadır. Bu bireyler, bir işverene bağımlı olarak çalışmalarının yanında, elde ettikleri ücretlerin yeteri kadar artmaması veya sabit olması sonucunda bu ücretler yetersiz kalmakta ve hayatlarını sürdürmekte zorlanmaktadır. Bağımlı olarak çalışan bu kesimin en büyük sorunu aldıkları ücretlerin yetersiz olmasıdır (Parin, 2014: 76). Özellikle, bağımlı çalışanların gelirlerinin yeterli olmaması ve gelirlerindeki reel düşmeler sonucunda bazı ek işlere yöneldikleri bilinmektedir. Kaldı ki ilave işçi özelliği taşıyan yaşlıların ve kadınların aile bütçesine katkı amacıyla, piyasanın durgun olduğu dönemlerde emek piyasasına katıldıkları görülmekte, gelir getiren işlere eğilim çocukların eğitimlerinin aksaması pahasına olsa da devam etmektedir (Güloğlu, 2005: 4-7).

Ayrıca gelişmiş sanayi toplumlarına da baktığımızda aynı sorunları görmekteyiz. Fakat bu toplumdaki emek piyasası politikaları, işsizlik sigortası, kıdem tazminatı, iş güvencesi bu tür sorunların önemini azaltırken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde bağımlı çalışanlar çok daha güvencesiz bir durumdadırlar. İşte bu gibi durumda kalan çalışanlar, sorunlara çözüm bulunamadığı için kendi çözüm yollarını aramakta ve ek bir işte çalışmaktadırlar (Candan, 2007: 73). Kayıt dışılığın tüm bu olumsuz yönlerinin yanında gelir düzeyini artıracak olan olumlu yönlerini inceleyecek olursak, bu olumlu etkilerini ikiye ayırabiliriz.

Bunlardan birincisi, herhangi bir geçim kaynağına sahip olmayan insanlara en azından geçinebilecek düzeyde gelir sağlamasıdır. İkinci olumlu etkisi ise, yaşam standartlarını daha iyi bir seviyeye getirmek isteyen insanlara bu imkanı sağlayacak geliri elde etmelerine fırsat vermesidir. Eğer bireyler istedikleri geliri elde edemezlerse ve

ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelirlerse bu toplumda sosyal patlamalara ya da eylemlere sebep olacaktır. Buna Arjantin’de meydana gelen ekonomik kriz sonucu yapılan yağmalamaları örnek verebiliriz (Karatay, 2009: 69).

Yani kayıt dışı istihdamın gelir düzeyini artırıcı etkisi sadece insanlara daha rahat bir geçim sağlamamakta ayrıca insanlar veya toplumlar arasında barışı sağlama rolü de oynamaktadır. Tüm bunlara ilaveten herhangi bir işte niteliksiz olan bireylere de işsiz beklmelerindense çalışma ortamı sağlayıp az miktarda da olsa aile btlerine katkı sağlayacak bir gelir elde etmelerini sağlamaktadır.

1.3.1.3. Rekabet Etkisi

Kendi sektörlerinde rekabet halinde olan firmalardan kayıt dışı faaliyet gösterenlerin bu yasa dışı hareketleri tespit edilmediği sürece yasal yükümlülüklerden kaçınacaklardır. Böylece kayıt içi faaliyet gösteren firmalardan daha düşük bir maliyetle üretim yapacaklar ve ürettikleri malları y ada hizmetleri piyasada geçerli olan fiyatlardan daha düşük oranda satarak karlarını artıracaklardır (Parin, 2014: 77). Yani düşük bir maliyetle üretim yapan firmaların dolaylı ya da doğrudan rekabeti artırıcı etkisinin yanında kar oranlarına da olumlu bir katkısı olduğunu görebilmekteyiz.

Ayrıca daha geniş bir çerçevede bakarsak işçi maliyetlerinin, bürokratik ykmllklerin, vergi ve benzeri fonların azalması, üretimdeki maliyetlerin düşmesi, satış fiyatlarını da düşüreceğinden i ve dış piyasalarda işletmelerin rekabet gücü kazanmasına sebep olmaktadır. Özellikle büyük firmalara karşı kk ve orta ölçekli firmaların dezavantajlarını avantaja çevirmelerine olanak sağlamaktadır (şen, 2008: 31). Karşıt bir görüşe göre ise; kayıtlı olarak faaliyetlerini yürüten işletmeler kadar yüksek maliyetlere maruz kalmayan kayıt dışı faaliyet yürüten firmalar bu durumdan dolayı haksız rekabet avantajı elde etmektedirler. Kayıt dışılıktan dolayı kaybolan gelirleri artırmak için konulan ek vergiler ise, kayıtlı kesim açısından adaletsizliğe neden olmaktadır (Türkay, 2009).

Aslında kayıt dışı istihdamın firmalar arasında rekabeti artıran etkisi olumlu olarak görünse de olumsuz birçok yöne de sahiptir. Çünkü devletin gelirlerinde büyük eksikliğe yol açan kayıt dışılık, istihdam sağlarken maliyetleri daha yüksek firmalar tarafından da zamanla tercih edilebilecek bir noktaya gelebilir. Zamanla kayıt dışı işlev gösteren firmalarla rekabet edemeyecek düzeye gelen şirketler gönüllü olmasa bile mecburiyetten bu gayri resmi liği kabullenebileceklerdir.

1.3.1.4. Kaynak Dağılımı Üzerine Etkisi

Ekonomik hayat ve bireylerin refah düzeyine katkıları kayıt dışı istihdamın olumlu etkileri olarak görülür. Vergi dışı ekonomi anlamına gelen kayıt dışı ekonomi olgusu, yaygın olduğu sektörde fon birikimine sebep olduğu ve bu yolla da istihdama olumlu etki yarattığı ileri sürülür. Kayıt içi olduğu durumda devlete aktarılacak fonlar, kayıt dışılıkta işletmelerde yatırım olarak kullanılabilir. Böylece daha çok kaynağa ulaşan firmalar faaliyet alanlarını ve istihdamı yükselttikçe kendilerinin bu durumdan yararlanmaları yanında ekonomiye de can verirler. Fonların özel kesimde kullanılması eğer ekonomiye bir verimlilik sağlıyorsa, o durumda kayıt dışılığın ekonomiye bir fayda sağladığı da düşünülebilir (Aydemir, 1995: 95). Ayrıca kayıt dışı faaliyetlerde bürokratik ve düzenleyici masraflar olmadığından kaynaklar doğrudan mal ve hizmetlerin üretimine yönelir, üretim artar. Üretim düşük maliyetlerle gerçekleştirildiğinden fiyatlar resmi sektöre göre daha düşük olur. Bu ekonominin canlılığını sürdürmesini sağlar ve kaynakların etkin ve verimli kullanılmasına fırsat tanır (Güloğlu, 2005: 57).

1.3.2 OLUMSUZ ETKİLERİ

Kayıt dışı ekonomik hareketler ülkelerin ekonomilerinde kısa dönemde olumlu etkilere sahipken uzun ve orta vadede ülkelerin sosyal, mali ve ekonomik yapıları üzerinde oldukça olumsuz durumlar ortaya çıkarmaktadır. Resmi olmayan bu istihdam durumunun artmasıyla, devletin vergi gelirlerinde önemli oranda azalmalar meydana gelmekte, faaliyetlerini kayıtlı olarak gerçekleştiren firmalar gayri resmi işlev gören firmalar karşısında haksız bir rekabete uğramakta, ülkenin işsizlik, gelir dağılımı, gayri safi milli hasıla gibi temel ve önemli göstergelerinin yanlış hesaplanmasına yol açmaktadır (Özcan, 2011: 31).

Kayıt dışı istihdam, toplumumuza, ekonomimize zarar vermenin yanında aslında en büyük zararı çalışan, çalıştırılan işçilere vermektedir. Bu durum şöyledir ki; kayıt dışı çalışan birey iş kazasına uğradığında, meslek hastalığına yakalandığında ya da rahatsızlandığında sosyal güvenliği olmadığı için tedavi imkânlarından faydalanamaz. Hastalığı devam ettiği sürece iş görmezlik ödeneğinden yararlanamaz ve bu işçinin bakmakla yükümlü olduğu kişilere de bir sosyal güvenlik sağlanmaz. Ayrıca kayıt dışı çalışan kişiye, sakatlandığında malullük aylığı, yaşlandığında emeklilik aylığı, öldüğünde bakmakla yükümlü olduğu kişilere ölüm aylığı, işsiz olduğu zamanlarda işsizlik ödeneği

ödenmez. Kaçak çalışan işçi iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinden yoksun olarak her an işten çıkarılma korkusuyla da yaşamak zorunda kalır (Candan, 2007: 75).

Kayıt dışı istihdamın bu tür olumsuz etkilerini; refah kaybına neden olması, vergi gelirleri üzerindeki etkisi, kaynak dağılımına etkisi, rekabete etkisi, sosyal güvenlik sistemine etkisi, ekonomik göstergeleri saptırması ve yabancı kaçak işçi sayısını artırması, çocuk emeğinin sömürülmesi ve sendikalaşmayı engellemesi olarak başlıklandırabiliriz.

1.3.2.1. Refah Kaybına Neden Olma Etkisi

Kayıt dışılıkla karşı karşıya kalan ülkelerin yaptıkları üretimlerin ve sağladıkları gelirlerin, yapılan yatırım ve tüketim miktarlarını kapsamaması kaynakların nasıl dağıldığının doğru olarak belirlenememesine neden olmaktadır. Böylece milli gelir rakamları tam olarak ifade edilmediğinden ülkenin de refah düzeyi olduğundan daha az görünecektir. Göstergelerin doğruyu yansıtmaması bir konuda ortak karar alabilmeyi de imkansız kılmaktadır (Özsoylu, 1996: 117). Ayrıca günümüzdeki ülke vatandaşlarının hak ve özgürlüklerine dikkat edecek olursak, bu hak ve özgürlüklerin sosyal devlet anlayışının gelişmesiyle daha da önem kazandığını görebilmekteyiz. Devletlerin vatandaşlarına iyi bir yaşam standardı sağlayabilmesi, sorumluluğunu yerine getirebilmesi için vergi gelirlerinin artması gerekmektedir. Gelişmiş ülkelere bakıldığında, sosyal harcamalar gittikçe büyümektedir. Bu bakımdan enformel faaliyetler devletin gelirlerinin azalmasına sebep olduğu için refah düzeyini de düşürmektedir (Karatay, 2009: 103). Vergi gelirlerini tam olarak toplayamayan bir devlet önce bütçe açıklarıyla daha sonrada büyüyen kamu açıklarıyla karşı karşıya kalmakta ve bu durum gittikçe halkın refah düzeyini düşürmektedir. Böylece kayıt dışı istihdamın refah düzeyine olumsuz etkisi ortaya çıkmaktadır.

1.3.2.2. Vergi Gelirleri Üzerine Etkisi

Vergi, kamusal giderler ile kamu borçlarından dolayı meydana gelen yükleri karşılamak amacıyla, egemenlik gücüne dayanarak devletin, karşılıksız ve cebri olarak, gerçek ve tüzel kişilerden aldığı parasal değerlerdir. Vergi alma yoluna ekonomik, mali ve sosyal nedenlerden dolayı gidilmektedir. Kısacası devletin yerine getirmek zorunda olduğu kamu hizmetlerini gerçekleştirebilmek için herhangi bir hizmet karşılığı olmaksızın, cebri bir şekilde aldığı maddi katkı diye tanımlanabilir (Arslanoğlu, 2013: 49). Vergi devlet açısından bakıldığında bir gelir, ödeyen kişi tarafından bakıldığında da bir yüküdür. Bu

bakımdan, vergi kaçakçılığı bireylerin yükünü azaltırken, devletinde gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır. Ayrıca vergi kaçırma, devletlerin en başta gelen gelir kaynaklarından verginin eksik ödenmesi ve ya hiç ödenmemesi nedeniyle devletleri gelir kaybına uğratarak bütçe açıklarına ve dolaylı yoldan da ekonomik büyüme üzerinde olumsuz sonuçlara yol açar (Altuğ, 1999: 259).

Başka bir açıdan da bakarsak vergilerini toplayamayan ve gelirleri azalan devlet, bu eksikliği telafi etmek için KDV, ÖTV gibi vergileri artırmakta ya da borçlanmaya gitmektedir. Yani bu durum ekonomik yapının olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Kayıt dışı istihdam sadece bu vergi gelirlerini değil ayrıca adil vergileme yapısını da bozmaktadır. Ekonomik göstergelerin güvenilirliğini azaltarak, ekonomik yönetimi zorlaştırmasını, haksız rekabete ve sosyal güvenlik sisteminin bozulmasına yol açması ahlaki değerleri de yozlaştırmaktadır (Toptaş, 1997: 23).

1.3.2.3. Kaynak Dağılımı Üzerine Etkisi

Kaynak dağılımında akla uygunluktan uzaklaşılır. Kayıtlı istihdama göre, kayıt dışı istihdamda vergi yükü düşüktür. Bu durum, sermayenin makroekonomik hedeflere uygun olmayan alanlara kaymasına ve istihdamla ilgili orta, uzun dönemli planların işlevini büyük ölçüde yitirmesi anlamına gelmektedir. Böyle sonucun, ülkemiz gibi sermayesi kıt olan ülkelerde çok tehlikeli olduğu görülmektedir (Güloğlu vd. 2003: 59). Ayrıca kayıtlı çalışan kişiler devlete sigorta primi ve vergi öderken, kayıt dışı çalışan kişilerin, prim ve vergi ödemediği, bu durumda kayıtlı çalışanların devletin kamu harcamalarına katkı sağladığı ama kayıt dışı çalışanların kamu harcamalarının dağılımını ve devlet harcamalarının dengeli yapılmasını engellediği bilinmektedir (Göktaş, 2007: 116).

Kayıt dışı ekonomik faaliyetler, kaynakların vergilendirilmeyen sektörlere kaymasına neden olmakta ve kaynak dağılımında etkinliğin sağlanamaması gündeme gelmektedir. Ekonomik büyüme yolunda ise kaynakların etkin kullanılmaması büyük engel teşkil etmektedir (Us, 2004 s.4).

1.3.2.4. Haksız Rekabete Neden Olma Etkisi

Kayıt dışı istihdam durumu, firmaların maliyetlerini azalttığından hem bir ülke içindeki firmalar arasındaki rekabeti hem de devletler arasındaki rekabet şartlarını etkilediği savunulabilir. (Bayrak, 2006: 52). Haksız rekabetin kayıt dışılığın ardından geldiği bir gerçektir. Kayıtlı faaliyet gösterenlerin aleyhine, kayıt dışı faaliyet gösterenlerin

lehine bir haksızlık meydana gelmektedir. Kamu otoritesi tarafından bu haksızlık giderilmediği sürece, kayıtlı olarak faaliyet gösteren işletmelerde bu resmi olmayan yollara yöneleceklerdir (Güloğlu, 2005: 7).

Kayıt dışı istihdamın haksız rekabete neden olmasına örnek vermek gerekirse, 50 işçi istihdam eden ve bütün işçileri kayıtlı olan bir işveren, 30 işçisi olan ve hepsi kayıtsız olan bir işyeri sahibi ile rekabet edememektedir. Bir tarafta kayıt dışı çalışan firmaların diğer tarafta kayıtlı çalışan firmaların olması bir bölünmeye sebep olabilmektedir. Bu bölünme, ekonominin daha verimli ve daha fazla zenginlik üreten bir yapıya ulaşmasını engellemekte ve o ülkenin büyüme performansını olumsuz etkilemektedir (TISK, 2003).

1.3.2.5. Sosyal Güvenlik Sistemi Üzerine Etkisi

Kayıt dışı istihdamın olumsuz etkileri arasında önemli olanlarından biri de sosyal güvenlik sistemi ile ilişkisidir. Herhangi bir yere kayıtlı olmadan çalışan bireyler için sosyal güvenlik primi ödenmemekte ve bu durum sosyal güvenlik sistemi üzerinde olumsuz bir etkiye neden olmaktadır. Aile fertlerinden bir kişinin sosyal güvenceli olarak çalışması annenin, babanın, eş ve çocuklarında hastalık durumlarında tedavi sürecinden faydalanmalarına sağlamaktadır. Sosyal güvenlikten faydalanan bu diğer aile fertleri de kolaylıkla kayıt dışı çalışmayı kabullenebilmekte ve buldukları ülkenin ekonomisini kötü yönde etkilemektedirler.

Ülkemizde 'de en büyük sorunlardan birisi bazı faktörlerden dolayı sosyal güvenlik kurumunda ortaya çıkan açıklardır. Her yıl bütçe tarafından karşılanan bu açığın en önemli sebebi kayıt dışı faaliyetlerdir. Kayıt dışı işçi çalıştıran işverenlerin ve kayıt dışı çalışan işçilerin ödemedikleri sosyal güvenlik katkılarından, sosyal güvenlik kurumu yoksun kalmaktadır. Kayıt dışı alana yönelme sebebiyle toplanamayan primler ve 1.6 aktif sigortalının 1 emekliyi finanse etmesi sosyal güvenlik sistemi olumsuz yönde etkilemektedir (Güloğlu, 2005: 7). Bu sebeplerden dolayı sosyal güvenlik sisteminin çökmesinin nedeni kayıt dışı istihdamdır. Bütçe tarafından karşılanan açıkların sonucunda, kamu hizmetlerine daha az kaynak ayırmaya ve devletin borçlanması gibi, ekonomik istikrarı bozacak sonuçlar yaratmaktadır (Korkmaz, 2001: 3).

1.3.2.6. Ekonomik Göstergeleri Saptırıcı Etkisi

Kaynakların etkin dağıtılması ancak verilerin doğruyu yansıtmasıyla sağlanabilir. Alınan kararlarda netlik olmayacağı için değerlendirmelerde yanlış olacaktır. Kayıt dışı

istihdam nedeniyle meydana gelen hem resmi hem de resmi olmayan ekonomik göstergeler hatalı olduğu için bu göstergelere karşı güven zedelenmekte ve ekonomik durumun doğru olarak değerlendirilmemesine yol açmaktadır. Kamu yönetimi bakımından bakılırsa da, süreci yönetirken hedef belirlemek ve kaynakların etkin kullanımında gerekli olan tedbirleri almak mümkün olmayacaktır (Parin, 2014: 79).

Ayrıca kayıt dışı istihdamın boyutunun ölçülmesi ve belirlenmesi çok zordur. Bu yüzden elimizde resmi ya da ekonomik bir gösterge bulunmamaktadır. Göstergelerde gizli olan ya da göstergelere girmemiş olan kayıt dışı istihdam nedeniyle, istatistiklerin yanlış sonuçlar vermesine neden olur. Bunun sonucunda yönetim açısından planlama evresinde sorunu çözmek için gerekli olan hedef belirleme ve kaynakların verimli bir şekilde kullanılması için gerekli olan tedbirlerin alınması mümkün olmamaktadır (Şen, 2008: 33).

1.3.2.7. Yabancı Kaçak İşçilerin Sayısını Artırma Etkisi

Kayıt dışı istihdamın olumsuz etkilerinden biri de yabancı kaçak işçilerinin sayısını artırmasıdır. Kendi ülkelerinde yeterli miktarda gelir elde edemeyen bireyler farklı yollarla başka ülkelere geçip, bu ülkelerde ikamet izni ve giriş izni almadan çalıştıkları yerde herhangi bir sosyal güvence sağlamadan hayatlarını devam ettirmektedirler. Kayıt dışı istihdamla yeterince mücadele edemeyen ülkelere daha fazla göç olmakta ve bu duruma çözüm bulunmadığı sürece yabancı kaçak çalışan sayısı artmaktadır.

Kayıt dışı istihdamın önemli bir bölümünü teşkil eden yabancı kaçak işçiler, enformel sektör işçiliğini yaygınlaştırmakta, yerli işçilerin çalışma koşullarını ve elde ettikleri geliri düşürmekte ve sendikasılaşma süreçlerini hızlandırmaktadır (Ekin, 1995: 89). Ayrıca yabancı kaçak işçi istihdamı kayıt dışı istihdamda olduğu gibi vergi gelirlerinin ve sigorta primlerinin düşmesine, yoksulluğa, gelir dağılımının adaletli olmamasına, firmalar arasında haksız rekabete ve diğer olumsuz sonuçlara sebep olmaktadır (Candan, 2007: 80).

1.3.2.8. Çocuk Emeginin Sömürülmesine Etkisi

Resmi olmayan bir şekilde çalışan çocuk sayısı oldukça fazladır. Kayıt dışı sektörde çalışan çocuklar ahlaki ve psikolojik yönden olumsuz etkilenmektedirler. Yeterince eğitim almayan bu çocuklar kolay bir şekilde suç işlemeye yönlendirilebilirler. Bu sektörde yer alan bir çocuğun ilerde formel sektörde işe alınma şansıda düşüktür. Bağımsız, düzensiz ve bir iş disiplini olmayan çocukların durumlarına bir de eğitim seviyesinin düşüklüğü

eklenince, bu çocukların gelecekte düzenli, belirli bir bilgi ve beceri isteyen, iş disiplininin sıkı olduğu işlerde çalışmaları mümkün değildir (Baştaymaz, 1990: 32). Ayrıca bu sektörde çalışan çocuklar henüz psikolojik olarak bu duruma hazır değildirler. Çünkü daha oyun çağındayken iş alanlarına sürüklenerek, kendi doğal ortamlarından alıkonuluyorlar. Bu yüzden çalışan çocuklar hırçın, içe kapanık, çevresiyle uyumsuz ve özgüvensiz bir kişiliğe sahip oluyorlar. İlâveten çocuklar psikolojik olarak değil bedensel olarak ta çalışmaya hazır değildirler (Senemoğlu, 2001).

Ülkemizde de pek çok ülkede olduğu gibi belirli bir yaşın altındaki çocukların çalıştırılmaları yasaklanmıştır. Bu sebeple çıraklık okuluna gidenler hariç, çalışan çocukların herhangi bir kamu kurumuna resmi kayıtları yoktur. Ayrıca çalışan çocukların, çalışma süreleri oldukça uzun, ücretleri düşüktür. Çocuk işçiler, çalıştıkları yerlerde patronları tarafından ya da kendilerinden daha büyük çalışanlar tarafından kötü muameleye de uğramaktadırlar (Candan, 2007: 79).

1.3.2.9. Sendikalaşmayı Engelleme Etkisi

Kayıt dışı istihdamın olumsuz etkilerinden birisi de sendikalaşmayı engellemesidir. Genellikle kayıt dışı çalışan kesimin eğitimsiz olması iş yasalarından, haklarından da haberdar olmalarına neden olmaktadır. Bu çalışan kesimin hiçbir yerde resmi bir kaydı olmadığı için sendikalaşma yoluna da gidemediklerinden herhangi bir durum karşısında haklarını savunamamaktadırlar.

Ayrıca kayıt dışı işçi çalıştıran yerlerde sendikalarda faaliyetlerini kolaylıkla yapamamaktadır. Kayıt dışı çalışma arttıkça, sendikalı sayısı da azalmaktadır. Sendikalı çalışan sayısının düşüklüğü, reel ücretlerin gerilemesini ve disiplinsiz bir toplum yapısını beraberinde getirmektedir (Candan, 2007: 82).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KAYIT DIŞI İSTİHDAM

2.1. TÜRKİYE'DE KAYIT DIŞI İSTİHDAM BOYUTU

Kayıt dışılık, gelişen ülkelerde istihdamın önemli kaynaklarından biridir. Genellikle, sosyal güvenlik sisteminin sosyal ve ekonomik düzen içinde yeterli seviyeye ulaşmamış ülkelerde bu kavram işsizlik sigortası işlevi görmesinin yanında işsizlere, az miktarda ücret alan devlet çalışanlarına, geçimini sağlayacak kadar ücret alamayan emeklilere, elde ettikleri gelirlerini yükseltme konusunda bir kaynak oluşturmaktadır (Güloğlu, 2003: 60). Ülkemizde' de bu durum bir farklılık göstermemekte ve günlük hayatta birçok yerde kayıt dışılıkla karşılaşmamıza neden olmaktadır.

Türkiye'de kayıt dışı istihdam kavramı neredeyse her dönemde varlığını sürdürmüş olmasına karşın, konunun sistematik bir biçimde ortaya çıkışı ve ekonomi için bir problem olmaya başlaması 1980'den sonra belirginleşmiştir. 24 Ocak 1980 kararlarından sonra başlayan ve günümüze kadar gelen, artan kamu açıkları neticesinde bütçe gelirlerinin giderleri karşılama düzeyi gittikçe azalmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda yeni kaynak arayışları söz konusu olmuş ve ekonomide büyük etki yaratan kayıt dışı kesimin vergilendirilmesi ve kayda alınması yönünde araştırmalara girişilmiştir (Ercan, 2011: 22). Kamu ekonomik dengesi kurulabilmesi için kayıtlı mükelleflere sürekli bir şekilde başvurularak ek vergiler talep edilmesi ve yeni vergiler talep edilmesi uzun süre çözümler sağlamamış sadece kısa dönemde rahatlama getirmiştir. Kayıtlı mükelleflerin vergi yüklerini ağırlaştırması, kendisiyle rekabet içinde olan kayıt dışılığı iyice güçlendirmiş ve genişletmiştir. Ağır vergi uygulamaları vergilendirilen mükellefleri vergiden kaçmaya yönlendirmiş, kayıtlı kesimden kayıt dışılığa kaçışı da artırmıştır (Altuğ, 1999: 22).

1980 sonrasında sermaye birikimi sağlayan, özel tasarrufları artıran ve yatırım maliyetlerini düşürecek vergi teşviklerine ağırlık verilmesi vergi sistemini bozduğundan kayıt dışı fonların sisteme girmesini de kolaylaştırmıştır. Özellikle küreselleşmeye bağlı olarak giderek rekabetin arttığı piyasalarda maliyet unsuru ayakta kalabilmenin ön koşulu olmuştur. Bu sebeple küçük ölçekte, fason üretim yapan işyerleri zamanla önem kazanmış fakat oluşan bu piyasa kayıt dışılığa yol açmıştır (Us, 2004: 11).

Son yıllarda ülkemiz ekonomisinde yaşanan kronik enflasyon, gelir dağılımındaki aşırı adaletsizlik, özellikle istihdam açısından ekonominin tarım ve hizmetler sektörüne dayalı olması, küçük işletmelerde tüm sektörlerin yaygın olması, spekülasyon kazançlarının yoğun olması da Türkiye'deki kayıt dışılık boyutunu belirleyen unsurlardan olmaktadır (Arslanoğlu, 2013: 70). Ayrıca Türkiye'de kayıt dışılık incelenirken iki önemli nokta dikkat çekmektedir. Birincisi kişinin kendi iradesiyle kayıt dışı çalışmanın gerçekleşmesidir. Buna göre tüccar, esnaf, sanayici, serbest meslek erbabı ya da çiftçi kendi isteği doğrultusunda kayıt dışı çalışma isteyebilmektedir. Emekli olduktan sonra herhangi bir işte çalışanlar ile dul ve yetim aylığı alıp bir işte çalışanlar bu konuya örnek verilebilir. İkinci durum ise, bireyin kısmen ya da tamamen kendi isteği dışında istihdam sağlayan kişi tarafından kayıt dışı çalıştırılmasıdır. Bu konumda olan çalışanlar ya kayıt dışı çalıştıklarından haberdar değildir ya da kayıt dışı çalıştıklarının farkında olsalar bile işlerini kaybetme korkusuyla bir itirazda bulunamamaktadırlar (Yereli ve Karadeniz, 2004b:181-202) Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı'nın 2008 yılında yaptığı araştırmaya göre; 2000 yılından bu yana tarım işçilerinin sayısı hızlı bir şekilde azalmakta. 2000 yılında tüm çalışanların yüzde 36'sı tarımda çalışırken bu oran 2007 yılında yüzde 26'ya kadar azalmıştır. Aynı dönemlerde hizmetler ve sanayi sektörleri toplam istihdamdaki artışın itici gücünü oluşturmuşlardır. Neticede tarım dışı sektörlerde kayan işgücü sosyal güvenlikten faydalanan işçi sayısını da artırmıştır (Pamuk ve Teksöz 2008: 2).

Ayrıca tarım dışı sektörlerde yeterli iş alanı oluşturulamaması ve işgücünün niteliksiz olması, söz konusu iş gücünün sanayi ve hizmetler sektörüne uyumunu zorlaştırmaktadır (Kara ve Duruel, 2005: 382). Diğer sektörlerle kıyaslandığında daha fazla kayıt dışılık barındırdığı görülen kırsal ve tarımsal istihdamdaki bu değişimler toplam kayıt dışılıkta azalmaya sebep olmaktadır (Dünya Bankası, 2010: 14). Ülkemizde kayıt dışılığın boyutunu incelerken gözümüze çarpan bir başka husus ise kayıt dışı çalışan sayılarının yaz ayları ve kış ayları arasında büyük farklılıklar göstermesidir. Yaz aylarında kayıt dışı istihdam oranı kış aylarına göre daha fazlalık göstermektedir. Bunun sebebi ise yaz aylarında turizm, tarım ve inşaat gibi sektörlerde mevsimlik işçilerin çalışması olarak değerlendirilebilir (Parin, 2014: 74).

Ülkemizdeki kayıt dışılık seviyesine ve oranlarına bakıldığında zaman çok yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Türkiye'de kayıt dışı istihdamın nedenleri literatürde

sayılan nedenlere bağlanmakta ve çok farklılık göstermemektedir. Kayıt dışılığın ekonomimizin ve sanayileşmemizin gelişimine bağlı olarak bir azalma göstermesine rağmen ekonomik kriz ve istikrarsızlık dönemlerinde artışlar görülmekte ve ülke ekonomisinin seyrini etkileyecek boyutlara gelebilmektedir (Daşçı, 2013: 77). Kayıt dışı istihdamın meydana getirdiği tüm bu durumlara rağmen ülkemizde halen daha kayıt dışılık oranlarıyla ilgili doğru kabul edilebilecek bir sonuca ulaşamamaktadır fakat kayıt dışılık ile ilgili bilgiler TÜİK tarafından hazırlanan hane halkı işgücü anket sonuçlarından izlenmektedir.

TÜİK kayıt dışı çalışan kişileri, istihdam edilmekle birlikte, sosyal güvenlik sistemine herhangi bir kaydı bulunmayan kişiler olarak tanımlamaktadır. Hane halkı işgücü anketleri kullanılarak; kendi hesabına çalışan, ücretli, yevmiyeli, işveren ve ücretsiz aile işçisi olmak üzere beş istihdam kategorisi üzerinden yapılan resmi ölçümler, Türkiye için kullanılan resmi kayıt dışı ölçümleri olarak kabul edilir (TÜİK, 2013). Sonuç olarak tüm bu durumlar göz önüne alındığında AB'ye tam üyelik sürecinde bulunan Türkiye için kayıt dışı istihdam boyutunun ne düzeyde olduğu oldukça önemlidir.

Ülkemizde işsizlik ve işgücü piyasaları, genç ve kadın istihdamı ile kayıt dışı istihdam gibi konularda önemli sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunların çözülmesi, istihdam konusu üzerinde özellikle durulması gereken bir alan haline gelmektedir. Bu sebeple ülkemizde kayıt dışı istihdam durumu ile ilgili bilgiler edinmeden önce Avrupa Birliği ülkelerinde istihdamın kayıtlılık durumunun incelenmesi, Türkiye'ye ilişkin yapılacak değerlendirmelere katkı sağlayacaktır. Genel ifadeyle güvencesiz ve sosyal korunmasız çalışmayı belirten kayıt dışı istihdam, AB ülkelerinde ağırlıklı olarak kendisi için çalışmanın bildirilmesi ve ücretli olarak çalışmanın bildirilmesi gibi ikiye ayrılarak incelenmektedir (Çakır, 2011: 45). Türkiye'de kayıt dışı istihdam boyutunun önemli olmasının yanında, kayıt dışı istihdam çemberinin genişliğini belirleyen bir durum olarak karşımıza çıkan ülkemizdeki kayıt dışı istihdamın tipleri de incelenmesi gereken oldukça önemli bir konudur. Çünkü kayıt dışı istihdam gibi önemli bir problemi çözmek için onun hangi durumlarda ortaya çıktığını ve ne tür şekillere büründüğünü iyi analiz etmek gerekmektedir.

2.2. TÜRKİYE'DE KAYIT DIŞI İSTİHDAM TİPLERİ

Ülkemizdeki işgücü piyasalarında meydana gelen aksaklıklar, kayıt dışı faaliyetlerin oluşmasının temel nedenidir. Net ücretler ile işgücü maliyeti arasında farklar olması

nedeniyle çalışanlar bordro dışına itilmiştir. Ücretlilerin bordro dışına itilmesi başka bir durum daha yaratmakta işverenler yapılan işlemlerin karşılanabilmesi için kayıt dışılığı artırmaktadırlar. Yani bordro dışı ücret ödemeleri kayıt dışılığı kısır döngü haline getirmekte ve kayıt dışı faaliyetleri yaygınlaştırmaktadır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2001). Ülkemiz 'de kayıt dışının ekonomi üzerindeki etkisinin artması da özelliklerinden biridir. Ekonomik sorunlar, ekonomik yapıdaki kırılmalıklar ve vergi yükleri nedeniyle tepki olarak kayıt dışı istihdam ortaya çıkmıştır. Bunlara ilaveten emek piyasasının esnek olmaması, maliyetlerin yüksek oluşu kayıt dışı istihdama genişleme olanağı sağlamıştır (Kızılot, 2004: 144).

Ayrıca Türkiye'de çalışan bireylerin bazıları sosyal güvenceden faydalanarak çalışarak, primlerini gerçek ücretleri üzerinden ödeyip, kanunların koruyucu düzenlemelerinden faydalanırken, bazıları ise sigortalı çalışmadıkları için bu düzenlemelerden faydalanamazlar. İlaveten istihdamda olan çalışanlar kayıtlı olmalarına rağmen ya çalışma sayıları az gösterilmiştir ya da ücretleri eksik bildirilmiştir. Böyle durumlar ülkemizde işgücü piyasasının katmanlı olduğunu göz önüne sermektedir (Dünya Bankası, 2010).

Türkiye'deki kayıt dışı istihdamı çok daha iyi anlayabilmemiz için tüm bu durumların yanı sıra tiplerini de iyi analiz etmemiz gerekmektedir. Ülkemizdeki bu kayıt dışı istihdam tiplerini iki gruba ayırarak inceleyebiliriz. Bunlar; çalışmalarını hiç bildirmeyenler ve eksik bildirenlerdir. Çalışmalarını hiç bildirmeyenler; yabancı kaçak işçilik, çocuk işçilik, kadın çalışanlar, emekliler, dul ve yetim aylığı alıp kayıt dışı çalışanlar, ikinci bir işte çalışıp kamu kurumlarına bildirmeyenler, deneme süresi iddiasıyla çalıştırılanlar, işsizlik ödeneği alıp kayıt dışı çalışanlar, yeşil kart sahibi olup kayıt dışı çalışanlar gibi başlıklar altında incelenirken; eksik bildirilenler ise ücret yönünden ve gün yönünden gibi iki başlık altında incelenebilmektedir.

2.2.1. Çalışmalarını Hiç Bildirmeyenler

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda maddeler halinde sayılan kişiler uzun ve kısa vadeli sigorta kolları uygulaması bakımından sigortalı sayılmaktadırlar. Çalışanların hiç bildirilmemesi, kendi adına çalışan kişilerin ve bir iş yerinde hizmet akdine göre çalışan kişilerin Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirilmemeleri ve bu süreçte ilgililerin sosyal güvenlik kayıtlarının tutulmaması hali olarak tanımlanabilmektedir. Böyle bir durumda çalışan veya çalıştırılan sosyal güvenlik

sisteminin sağladığı/sağlayacağı emeklilik ve sağlık yardımı gibi hakların hiçbirinden faydalanamamaktadır (Çakır, 2011: 67).

2.2.1.1.Yabancı Kaçak İşçilik

Yabancıların kayıt olmadan çalışmaları, bir sürecin son aşaması gibi görülmektedir. Aslında bu sürecin çalışılmadan önceki aşaması ülkeye giriş ve ikamettir. Bu her aşamayı da kaçak veya yasal durumuna göre ayrı ayrı sınıflandırılabilir. Yabancıların ülkeye girmesi ile başlayan sürecin çalışma durumu dört farklı kaçak çalışmayı ortaya koyabilmektedir (Tapinos, 2000: 12). Ayrıca tanım gereği yabancı kaçak istihdamı yasal işgücü piyasası dışında kalmaktadır. Bilindiği gibi kayıt dışılık birçok kaynakta kayıt altına alınamayan ve bu yüzden izlenemeyen ekonomik faaliyetler diye tanımlanmaktadır. Yabancı kaçak işgücünü ölçmenin çeşitli zorlukları vardır. Bu durum özellikle kayıt dışı ekonomi ile çok yakından ilişkili olup, kaçak çalışmanın artışı ile bağlantılıdır (Garson ve Loizillon, 2003: 10). Ülkelerde kayıt dışı istihdamın ve yabancı kaçak işgücünün artmasındaki nedenler sadece bunlar değildir. Ülkemiz açısından bakınca birçok farklı etkeni de görebilmekteyiz.

Özellikle Türkiye'nin çevresinde bulunan ülkelerde meydana gelen siyasi, ekonomik ve toplumsal krizler yabancı kaçak işçiliğin gündemimize gelmesinde en önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevre ülkelerde yaşanan siyasal, sosyal, ekonomik gelişmeler sonrasında Ülkemizde yabancı kaçak işçiliğin arttığını görmekteyiz. Türkiye'nin Asya ile Avrupa arasında köprü görevi görmesi, Ortadoğu'da yaşanan savaşlar, Rusya ve Asya'da yaşanan ekonomik krizler, komünist rejiminin çökmesi gibi birçok durumdan dolayı bu ülkelerde yaşayan insanlar, resmi ya da gayri resmi yollardan göç etmek mecburiyetinde kalmışlardır. Bu nedenle Ülkemiz Ortadoğu, Avrupa ve bazı Asya ülkelerinden göç almış ve yabancı kaçak işçiliğe maruz kalmıştır. Avrupa birliği ülkelerine geçişte atlama yeri gibi düşünülen Türkiye, kayıt dışılığın artış gösterdiği bir ülke konumuna gelmiştir (Gençler, 2002: 28-46).

Ülkemiz yüksek işsizliğe sahip olması gibi bir sorunu çözmeye çalışırken yabancı kaçak işçilik sorunuyla da karşı karşıya kalmaya başlamıştır. Son günlerde Suriye'deki iç savaştan dolayı da özellikle Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgesinde büyük oranda yabancı kaçak işçi oranını artmıştır (Parin, 2014: 37). Ülkemizde, yabancı kaçak işçilerin çalıştıkları alanlar, sayıları ve ekonomi içinde buldukları örgütlenmelerin tespit edilememesinin nedeni, yabancı kaçak işçilik konusunda sayısal açıdan kesin objektif

rakamlara sahip olunamamasıdır. Bu yüzden Türkiye’de yabancı kaçak işçiliğin oranın tahminlerle sınırlı kalmıştır. Bu tahminler ise sayılarının yüz bin ile bir milyon arasında olduğudur (İŞKUR, 2007: 1). Ülkemiz gelişmekte olan bir ülke durumunda olduğu için bu tür kayıt dışılığın hangi düzeyde olduğu önem arz etmektedir.

2.2.1.2. Çocuk İşçilik

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde özellikle çocuk işçilik görülmektedir fakat bu durum sadece bu ülkelere özgü bir durum değildir. Çocuk çalışanlar başta bu ülkeler olmak üzere dünyadaki tüm ülkelerde, aile ekonomisine katkı amaçlı küçük yaşlarda sosyal güvencesiz çalıştırılmakta ya da çalışmaktadır. Yoksulluk çocukların erken yaşta çalıştırılmalarının en önemli sebebidir. Günümüzde çocuk işçiliğın yoğun olarak görüldüğü ülkeler gelişmekte ve az gelişmiş ülkeler olması da bu düşünceyi doğrulamaktadır. Bu sorun ile mücadele eden örgütler, kısa vadede çocuk işçiliğın en kötü biçimleri ile mücadele etmeyi daha doğru bulmuşlardır. Uzun vadede düşünüldüğünde ise yoksullukla mücadele stratejileri geliştirmek ve uygulamak çocuk işçiliğini tamamen yok edecektir (Avşar ve Ögütöğulları 2012: 10). Sanayi devriminin gelişmesiyle Avrupa’da görülen çocuk işgücü, yirminci yüzyılda Anadolu ’dada ortaya çıkmaya başlamıştır. Türkiye’de tarım toplumundan, sanayi toplumuna geçiş aşamasında köylerden kentlere büyük göçler yaşanmıştır. Hem nüfusun hızla artışı hem de ekonomik düzenin bozukluğu bunlara ek olarak da eğitim ve sağlığa yeterince bütçe ayrılamaması çocuklarında sanayi kesiminde çalıştırılmasına yol açmıştır. Böylece; uzun yıllardır çocuklar, ücretsiz aile çalışanları olarak istihdam edilmektedir (Yereli ve Karadeniz, 2004:b 181-202). Ülkemizde işverenler tarafından düşük maliyetli olduğu için genelde tercih edilen çocuk işgücü giderek artmakta ve ekonomimize yansıyan olumsuz etkileri göz ardı edilememektedir.

2.2.1.3. Kadın Çalışanlar

Kayıt dışı olarak çalışan kesinlerin en başında kadınlar gelmektedir. Bu durum ülkemizde’ de kayıt dışılığın bir türünü oluşturmaktadır. Türkiye’de çalışan kadınların birçoğu aile bütçelerine katkı sağlayan pozisyonundadırlar. Bu kadınların büyük çoğunluğu, tarım sektöründe genellikle bir gelir sağlamadan ve sosyal güvenceleri olmadan ücretsiz aile işçisi olarak çalıştırılmaktadırlar (Demir ve Benli, 2009: 10-12). Tarımda çalışan kadınlar yanı sıra küçük ölçekli işletmelerde de eşlerine, çocuklarına yardım amaçlı ya da dışardan bir çalışana para verilerek iş yaptırmak yerine, bir ücret talep etmeden bu işi yapan

kadınlarda kayıt dışı istihdam içinde yer almaktadırlar. Böyle bir durumdaki amaç başka birine ödenecek olan ücretin dışarıdan birine gitmesini önlemek ve böylece aile bütçesine katkı sağlamaktır. Ülkemizde bu tür kadın çalışanlara hem kırsal kesimlerde hem de kentsel bölgelerde sık sık rastlanabilmesi bu tür kayıt dışılığında giderek yayıldığını göstermektedir.

2.2.1.4. Emekliler

Kayıt dışı istihdamın bir boyutunu' da herhangi bir kaydı olmadan çalışan emekliler oluşturmaktadır. Türkiye'de genç yaşta emekli olan kişilerin çoğu iş hayatına emekli olduktan sonrada devam etmeyi tercih etmektedirler. Toplumumuzda emekli olan kişilerin tekrar bir işte çalışması durumunda sigortalı olmayacakları yönünde yanlış bir düşünce vardır. Herhangi bir sağlık güvencesine sahip olmaları, yaşlılık aylığı almaları nedeniyle emekliler sigortasız olarak çalışmaya razı olmakta ve bu yüzden işverenler tarafından talep edilmektedir. Öyle ki son zamanlarda gazetelerdeki iş ilanlarına bakıldığında emeklilere yönelik çok fazla bir talep olduğu görülmektedir (Özcan, 2011: 67). Ülkemizde çalışanların emekli olduktan sonra çalışmaları hakkında bilgilendirmek kayıt dışılığın bu türünün azalmasında olumlu sonuçlar doğurabilmektedir.

Öte yandan mevzuattaki bazı durumlarda neredeyse emeklileri kayıt dışılığa itmektedir. Emekli olduktan sonra bir birey kendisine işyeri açsa da, başka birinin yanında çalışarak istihdam edilse de SSK ve Bağ-Kur kurumlarına kendisine hiçbir faydası olmayan sosyal güvenlik primi adında bir pirim ödemek zorundadır. Yapılan bu ödeme emeklinin maaşını arttırmamakta, aldığı sağlık hizmetinde herhangi bir değişiklik yapmamaktadır. Bu durum tıpkı yaşlılığında da verimli olmak, topluma yarar sağlamak isteyen emekliye bir ceza gibidir (Karan, 2006: 53-54). Tüm bu durumlar çalışmak isteyen emeklileri kayıt dışılığa yönlendirmek bakımından Ülkemiz için oldukça olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

2.2.1.5. Sosyal Güvenlik Kurumundan Gelir ve Aylık Alanlar

Malullük aylığı alanlar ile dul ve yetim aylığı alan kişilerde kayıt dışılığın önemli bir boyutunu oluşturmaktadırlar. Bu grupta çalışanların devamlı bir gelirleri ve sağlık güvenceleri bulunduğu için kayıt dışı istihdam edilmeleri daha kolay olmaktadır (Günay, 2002). 506 sayılı Kanunda yaşlılık aylığı almakta olan sigortalılara tanınan sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışma imkanı 5510 sayılı Kanununun 30. Maddesi ile ortadan

kaldırılmış ve ilgili kanun hükmünün üçüncü fıkrasına göre yaşlılık aylığı almakta iken yabancı bir ülke mevzuatı kapsamı da dâhil olmak üzere yeniden çalışmaya başlayanların yaşlılık aylıklarının kesileceği belirtilmektedir (Güzel, Okur ve Caniklioğlu, 2016: 231). Anayasamızda bulunan bu gibi kanunlardan dolayı Sosyal Güvenlik Kurumundan gelir ve ya aylık elde eden kişiler, herhangi bir işte çalışmaları gerektiğinde gelirlerinin kesilmemesi için kayıt dışılık yoluna gitmektedir. Böylece Sosyal Güvenlik Kurumlarından gelir ya da aylık alarak kayıt dışı çalışmada Türkiye'deki kayıt dışılığın bir türünü oluşturmaktadır.

2.2.1.6. İkinci Bir İşte Çalışıp Kamu Kurumlarına Bildirmeyenler

Ülkemizde kayıt dışı istihdam türlerinden en çok görülenlerden birisi de ilave bir işte çalışıp bunu kamu kurum ve kuruluşlarına bildirmeyenlerdir

Son zamanlarda meydana gelen ekonomik dalgalanmalar, hayat pahalılığının artması nedeni ile bireyler asıl işlerinin yanında ek bir işte daha çalışma yoluna gitmektedirler. Bazı kişiler uzmanlık alanları ile ilgili olarak birkaç yerde çalışabilmektedirler. Fakat çalışanların gelirlerini kaybetmemek için veya ikinci bir işte çalışmanın yasak olmasına bağlı olarak ikinci işlerin kayıt yapılmadan gerçekleşmesi sık sık karşılaşılan bir durumdur (Sığırcı, 2009: 84). İkinci bir işte çalışma sadece gelir durumu düşük kişilerde görülmemektedir. Doktorlarda da birkaç hastanede hizmet verme ve bu durumun bildirilmediğine ilişkin haberler duyulabilmektedir. Genellikle ilk işlerinde sosyal güvenlik hizmetlerini sağlayan bu kişiler ikinci işlerinin kayıt dışı kalmasına da razı olmaktadır (Kamalıoğlu, 2014: 31).

Kayıtsız olarak ikinci bir işte çalışanlara birçok örnek verilebilmektedir. Örneğin; devlet memuru olarak çalışan bir kişi kahvecilik yapabiliyor, devlet okullarında öğretmen olanlar evlerinde veya başka mekânlar da özel ders verebiliyorlar, asgari ücret alarak gündüz çalışan bir kişi gece şoförlük yapabiliyor, devlet hastanesinde çalışan bir sağlık görevlisi gece başka hastanelerde nöbet tutabiliyor, nöbet usulü çalışan birisi nöbet tutmadığında ek bir işte çalışabiliyor (Parin, 2014: 36). Bu tür çalışanlar diğer kayıt dışı çalışanlar gibi mağdur görülmemektedir. Çünkü çalıştıkları ilk iş yerlerinden bir sosyal güvence sağlamaktadırlar ve herhangi bir kaza, hastalık durumunda bu sağlık güvencesinden yararlanabilmektedirler. Ayrıca kayıt dışı çalışmanın bu şekli sadece gelişmemiş sanayi toplumlarında görülmemektedir.

Gelişmiş sanayi toplumlarında' da aynı kayıt dışı çalışma şekilleri görülebilmektedir. Ama bu toplumlarda iş güvencesi, aktif emek piyasası politikaları, işsizlik sigortası, kıdem tazminatı sorununun önemini azaltırken, gelişme durumundaki ülkelerde ve Türkiye'de bağımlı çalışanlar gelirlerindeki dalgalanmalara karşı çok daha az güvenceye sahiptirler. Bireylerin karşı karşıya kaldığı bu tür gelir kayıplarına karşı resmi ve kalıcı çözümler bulunamaması halinde bu çalışanlar kendi çözüm yollarını bulmakta ve ilave bir işte çalışmaktadırlar (Özcan, 2011: 70). Kuşkusuz bu tür kayıt dışı çalışmalar, bağımlı çalışanların formal sektörde kendi esas işlerindeki çalışmalarının kalitesini ve verimliliğini düşürmekte, böylece iş kazalarının, işe geç gelmelerin, işe devamsızlığın artışına neden olmaktadır (Ekin, 1995: 74).

2.2.1.7. Deneme Süresi İddiasıyla Çalıştırılanlar

Deneme süresinde çalıştırılan işçiler, sigorta müfettişleri tarafından gerçekleştirilen denetimlerde en sık rastlanan konulardan biridir. İşe yeni başlayan birisinin başarılı olup olmayacağı deneme süresinde gözlemlenebilmektedir. Bu sürede yanında deneme süresindeki işçiyi çalıştıran işveren ücretliyi sosyal güvenlik kuruluşlarına bildirmemektedir. Sigortasız işçi çalıştırdığı belirlenen işverenler, denetim esnasında, bu işçilerin deneme süresi içinde olduklarını iddia etmektedirler. Bu iddiayla deneme süresindeki işçilerin bazıları bu süre sonunda sigortalı yapılmakta; bir kısmı ise bu süre dolmasına rağmen Sosyal Sigortalar Kurumuna bildirilmemektedir. Her iki durumda da 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu açısından sigortalının bildirilmemesi hali mevcuttur. Diğer bir deyişle, her iki halde de işçi kaçak çalıştırılmaktadır. Bu süreç bazen deneme süreci adı altında bir ay, bazen de daha uzun olabilmektedir (Yereli ve Karadeniz, 2004b:181-202).

4857 sayılı İş Kanununun 15. Maddesinde, deneme süresinin sürekli sözleşmelerde en çok iki ay olduğu, bunun toplu sözleşme ile dört aya kadar uzatılabileceği belirtilmektedir. Aynı yasaya göre deneme süresi içerisinde iki tarafında hizmet akdini bildirimsiz ve tazminatsız feshedebilme olanağı getirmiştir (Süngü, 2004: 71). Ülkemizde deneme süresi ile ilgili bu tür kanunların olmasına rağmen hala çok fazla karşılaşılan bu durum ikinci bir denetime kadarda devam edebilmekte ve çalışanlar ise bu durumdan haberdar bile olmamaktadırlar.

2.2.1.8. İşsizlik Ödeneği Alıp Kayıt Dışı Çalışanlar

Gelişmiş ülkelerde uzun zamandan beri uygulanan işsizlik ödeneği, 01.06.2000 tarihinde bizimde mevzuatımıza ve sosyal güvenlik sistemimize kazandırılmıştır. Çalışan kesimin lehine olan bu durumda ilk ödemeler 2002 Şubat ayında yapılmıştır. Mevzuatımıza göre işsizlik ödeneğinden yararlanmak için bazı şartlar aranmaktadır. İşsizlik ödeneğinden öncelikle (İşkur, 2016);

- Bir iş sözleşmesine dayanarak bir ya da birkaç istihdam sağlayan işyerleri tarafından çalıştırılan sigortalılar,
- 506 sayılı Kanunun geçici 20. maddesi kapsamına girip de memur ve sözleşmeli statüsünde olmayanlar,
- Mütakabiliyet esasına dayalı olarak yapılan anlaşmalara göre ülkemizde sigortalı olarak çalışan yabancılar,
- 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkındaki Kanun'a göre çalıştırılan koruma bekçileri,
- Devamlı bir şekilde ev işlerinde çalışan ücretliler,
- Kamu ve Özel sektöre ait tarım ve orman işlerinde çalışan ücretliler,
- Tarım sanatları ile ilgili işlerde çalışanlar,
- İşyeri sayılmayan işyerlerinin park, bahçe, fidanlık vb. işlerinde çalışanlar faydalanabilirler.

Günümüzde işsizlik ödeneğinden faydalanan kişilerin sayısı oldukça az olmasına rağmen bazı kesimlerin hem işsizlik ödeneği alıp hem de kayıt dışı çalıştıkları görülmektedir. İşsizlik ödeneği, özellikle gelişmiş ülkelerde en fazla suiistimal edilen konuların başında gelmektedir. İşsizlik ödeneğinden faydalanmanın yanı sıra kayıt dışı çalışan kişinin bu durumu anlaşıldığında ödeneğin kesilmesiyle karşı karşıya kalacağından kayıt dışı çalışanlar arasında en kötü grupta olanlar bu kişilerdir (Azaklı, 2009: 25). Ülkemizde işsizlik ödeneği alan bir kişinin, sigortalı bir işe başlaması durumunda ödeneği kesilmektedir. Bu durum hem ödenekten faydalanmak hem de çalıştığı yerden gelir elde etmek isteyenler için kayıt dışılığı tercih etmelerinin en büyük neden olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.1.9. Yeşil Kart Sahibi Olup Kayıt Dışı Çalışanlar

Kayıt dışı istihdamın çok fazla görüldüğü bir durumda Yeşil Kart sahipleridir. Bu uygulama maddi güçleri yeterli olmayan vatandaşlara devlet tarafından sağlık yardımları yapılması amacı ile kurulmuştur, ama birçok iyi niyetli girişimlerin kötüye kullanılması gibi, yeşil kart uygulaması da kötü amaçlar için kullanılmıştır. Sağlık bakanlığı verilerine göre Türkiye’de neredeyse 13 milyon yeşil kart sahibi bulunmaktadır. Yeşil kart da diğer yardım ve ödenekler gibi kayıtlı bir işe girildiğinde devlet tarafından geriye alınmaktadır. Bu yüzden yeşil kart sahipleri de kayıt dışı olarak çalışmaktadır (Yereli ve Karadeniz, 2004b: 194). Ülkemizde gün geçtikçe artan yeşil kart kullanımı beraberinde kayıt dışı çalışmayı da artırdığı için çözülmesi gereken ciddi bir problem olarak görülebilmektedir.

2.2.2. Eksik Bildirenler

Kayıt dışı istihdamda, hem kendi istekleri ile hem de işverenler tarafından kamu kurumlarına hiç bildirilmeyenlerin yanında diğer bir grup ise kamu kurumlarına ücret veya gün olarak eksik bildirilenlerdir.

İstihdam sağlayanlar kanunların açıklarından yararlanmak için bir ayda birkaç gün bildirim yaparak, işçilerinin gün ve kazanç bildirimlerini az bir seviyede tutmaktadırlar. Eksik bildirim yapıldığı sektörler başında inşaat sektörü ve turizm gelmektedir. İşverenlerin bazıları kendilerine ait bina inşaatlarında çalıştırdıkları elemanların sayısını çok fazla prim ödememek için az göstermektedirler. Ülkemizdeki verilere göre 11.5 milyon işçinin neredeyse yarısının primi asgari ücret üzerinden ödenmektedir. Çoğu çalışan çalışma süresince asgari ücretten çalışıyor. Bu yüzden çalışanlar ve SGK milyarlarca prim kaybına uğruyor. İki bin TL maaş alan bir kişinin bildirimini bunun yarısı kadarsa bu aslında kayıt dışı bir eleman çalıştırmakla aynı anlama gelmektedir (Kaya, 2013).

2.2.2.1. Ücret Yönünden Eksik Bildirilenler

Türkiye’de çalışmaların neticesinde ücret tutarlarının eksik bildirilmesi kayıt dışı istihdamın bir başka boyutunu oluşturmaktadır. İşverenlerin bunu yapmaktaki amaçları ise istihdam ettikleri kişilere aslında daha ücret ödemelerine rağmen bunu daha düşük ücrette göstererek vergi ve sosyal güvenlik primlerinden kaçınmaktır. Bu durum elde edilen gelirlerle ödenen vergi, prim ve sosyal kesintilerin tam olarak toplanamamasına yol açmaktadır. Böylece devletimizin eksik ödenen primler ile zarar etmesine yol açmanın

yanında, işçilerin çalışmalarının sona erdirilmesi ile hak edecekleri kıdem ve ihbar tazminatları ile emeklilik maaşlarının olması gerekenden daha az olarak uygulanmasına neden olmaktadır (DPT, 2001: 45-46). Son uygulamalarda görüldüğü gibi artık sosyal sigortalar kurumu emekli maaşını belirlerken tüm çalışma süresi dikkate alınmaktadır. Ayrıca işçinin sosyal sigortalar kurumundan hastalık ve raporlu olduğu dönem boyunca alacağı geçici iş görmemezlik ödeneği ve işsiz kaldığında alacağı işsizlik sigortası da bordroda beyan edilen ücret üzerinden yapılmaktadır. Böylece ücreti düşük gösterilen çalışanın ödemeleri düşük ücretten yapılır ve ortaya büyük bir kayıp çıkar. Bu arada hala tamamlanmamış olan kıdem tazminatı fonu tamamlandığında işçi kıdem tazminatını sadece emekli olduğunda alabileceğinden eksik gün beyanında emeklilik süresine ulaşması zorlaşacak ve geliri düşük olacaktır. Yine emeklilik maaşı ve kıdem tazminatı olumsuz etkilenecektir (Firat, 2006).

İşyeri sahipleri tam olarak kayıt dışı çalıştırmanın iş kazası, meslek hastalığı gibi risklerini üstlenmek yerine bildirimlerini asgari seviyeden yaparak bu sigortalıların sağlık harcamalarını ve sosyal güvenliklerini devletin karşılamasını daha mantıklı bulmaktadırlar (Göktaş, 2007: 35).

2.2.2.2. Gün Yönünden Eksik Bildirenler

Kayıt dışı istihdama neden olan unsurlardan biriside çalışmanın gün olarak eksik bildirilmesidir. Bu durumdaki işçilerin, çalışma süreleri Sosyal Güvenlik Kurumu'na eksik olarak bildirilmektedir. İlgili kurumlara çalışma süresini az göstermekteki amaç, sosyal güvenlik sistemine yapılacak olan ödemelerden kurtulmaktır. Bu duruma bir çalışanın 30 gün çalışmış olmasına rağmen bunu 15 gün olarak gösterilip bu eksik süre üzerinden vergi ve sosyal güvenlik kesintilerinin bildirilmesi örnek gösterilebilir. Sosyal Sigortalar Kurumu'nda çalışma süresinin eksik gösterilmesi, devletin prim kaybı yaşamasının yanında, çalışanların kendilerinin ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerin haklarını tam olarak kullanamamasını ortaya çıkarmaktadır (DPT, 2001: 45-46). Çalışanların gününün eksik olarak bildirilmesi, ücretlerinin eksik olarak bildirilmesinden daha olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

En başta emeklilik ve SSK prim gününe bağlı olarak çalışanlar birçok zarara uğrayacaklardır. Bunlardan önemlilerine ve gerekli olan prim ödeme gün sayısına bakacak olursak;

- Viziteye çıkmak için doksan gün,

- Geçici olarak iş görmemezlik ödeneğini elde edebilmek için yüz yirmi gün,
- Anne, baba, eş ve çocuğa sağlık karnesi ve altı aylık vizite kâğıdı çıkartmak için yüz yirmi gün,
- Malulen emekliliğe hak kazanmak için bin sekiz yüz gün (veya en az beş yıl sigortalı olup, sigortalı çalıştığı sürenin her yılı için ortalama yüz seksen gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak)
- Ölen kişinin arkasından geriye kalanların dul yetim aylığından faydalanabilmeleri için bin sekiz yüz gün (veya en az beş yıl sigortalı olup, sigortalı olarak çalıştığı her yıl için ortalama yüz seksen gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak)
- İsteğe bağlı sigortalı olabilmek için bin seksen gün,
- Emeklilik için beş bin ile beş bin dokuz yüz yetmiş beş gün arasında prim ödemiş olmak.

Ayrıca işçilerin çalışma süresi eksik gösterildiğinde, sigortalının birçok hakka ulaşabilmesi güçleşeceğinin yanında tazminata esas ücreti de etkilenecektir (Fırat, 2006).

Belirli bir yıl ve belirli bir prim ödeme gün sayısı emeklilik için gereken süredir. Sigortalı bir çalışan yılını doldursa bile her ay çalışma süresi eksik gösterildiği için normal zamanda emekli olamayacak ve emeklilik süresini doldurmak için prim ödemeye devam etmek zorunda kalacaktır (Karan,2006: 46).

2.2.2.3. Sosyal Sigortalar Kurumu'na Bildirilip Vergi Dairesi'ne Bildirilmeyen Ücretliler

Sosyal Sigortalar Kurumuna bildirilip Vergi Dairesine bildirilmeyen ücretlilerde kayıt dışı istihdamın bir başka boyutudur. Genellikle basit usulde vergilendirilenlerin yanındaki çalışanlar ve diğer ücret geliri elde edenlerin çalışmaları, çoğu zaman vergi dairelerine bildirilmemekte fakat sosyal güvence nedeniyle Sosyal Sigortalar Kurumu'na bildirilmektedir. Bu durumla daha çok inşaat sektöründe karşılaşılmaktadır. Özel bina inşaatı yaptıranların belediyelerden oturma ruhsatı alabilmeleri için Sosyal Sigortalar Kurumu'ndan prim borçlarının olmadığını gösteren belge almalarının zorunlu olması bu durumun en önemli nedenidir. Sosyal Sigortalar Kurumu bir kontrol mekanizması olarak, bina işçiliği için gerekli olan asgari işçiliğin bildirilip bildirilmediğini kontrol etmekte ve eğer şartlara uygunsa ilişiksizlik belgesi vermektedir. Fakat bu durumların kontrol

edilmesine rağmen, bildirilen işçilerin vergilerini ödeyip ödemediği vergi idaresi tarafından kontrol edilmemektedir (Yereli ve Karadeniz, 2004b: 181-202). Ülkemizde çok sık görülen bu kayıt dışı istihdam tipleri gün geçtikçe çalışanlar tarafından ve işverenler tarafından daha çok tercih edildiğinden dolayı, çözüm yolu bulunması gereken büyük bir sorun haline gelmiştir.

2.3. TÜRKİYE’DE KAYIT DIŞI İSTİHDAMI BESLEYEN FAKTÖRLER

Ülkemizde kayıt dışı istihdamın bu kadar genişlemesine neden olan bazı durumlar vardır. Bunlar; gün geçtikçe artan nüfus oranları ve bu artışla aynı oranda artmayan istihdam düzeyi, tarım sektöründeki kişilerin herhangi bir yere kayıtlı olarak çalışmamaları, tarım sektörünün dışındaki diğer sektörlerin kayıt dışılığı barındırması, kayıt dışı çalışmanın olumsuz etkilerinin farkında olamayacak kadar eğitim seviyesinin düşük olması, kırlardan kentlere olan büyük orandaki göç, yoksulluk, işletmelerin yapısı, ülkemizde uygulanan denetim ve cezaların yeterince etkin olmaması, işgücü maliyetlerinin yüksekliğinden kaçan işverenlerin durumu, bürokrasi, ülkemizin bulunduğu jeopolitik konum ve psikolojik faktörlerdir.

2.3.1. Nüfus Artış Oranları

Nüfus ülkelerin kalkınmasında çok önemli bir faktördür. Ekonomilerini büyütmede tüm şartları sağlayan fakat yeterince nüfusa sahip olmayan ülkelerin, ekonomik büyümelerini sağlamak amacıyla başka ülkelere istihdam edecek elemanlar ithal etmek zorunda oldukları bilinmektedir. Yani nüfusun özellikleri arasında ekonomik gelişmenin bir şartı ya da gelişmeye engel olan ve yavaşlatan etkiler bulunmaktadır (Güloğlu, Korkmaz ve Kip, 2003: 61). Ülkemizde nüfusun arttığı oranda istihdamın artmaması, nüfus artışını Türkiye ’dede büyük sorun haline getirmiştir. İşsizlik oranının artmasıyla emek sahipleri, kayıt dışı olarak daha az ücretle, sigortasız ve çalışmak için uygun olmayan koşullarda çalışmayı kabul etmektedirler. Diğer bir olumsuz durumda, nüfusun artması sonucunda eksik istihdamın oluşması, ücret düzeylerini aşağı çekmekte ve böylece düşük ücret ile geçimlerini sürdüremeyenlerin kayıt dışı faaliyetlere yönelmesine neden olmaktadır. Bunlara ilaveten Türkiye’de yaşlılara oranla çocuk ve genç nüfusun daha fazla olması, bu gençlere ve çocuklara gerekli eğitimin verilememesi, nüfusun fazla, Gayri Safi Milli Hasıla’nın düşük olması, kayıt dışı istihdamı besleyen faktörlerdendir (İSMMMO,

2015). Ülkemizdeki nüfus artışının kayıt dışı istihdama olumsuz etkisi sadece bunlar değildir.

Ayrıca ülkemizde hızlı artan nüfus sayısı her kurumun durumunu ve gelişmeyi de etkileyen bir olgudur. Ülkemizdeki her türlü reform hareketini, kalkınma çabalarını da etkilemektedir. Nüfusun hızlı bir şekilde artması ülkemizde ekonominin değişim sürecini yavaşlatmakta, sürdürülebilir kalkınma çabalarını zorlaştırmakta, sağlık hizmetlerine, konutlara ve eğitime de olan ihtiyacı artırmaktadır (Güloğlu, 2003: 61).

Ülkemiz gibi dinamik bir toplumda, zamanla işgücünün ve istihdamın artması beklenen bir gelişmedir. Cumhuriyetimizin ilk yıllarında hükümetler nüfusu artırmak amacıyla doğum kontrol ile ilgili tüm ilaçları yasaklamışlar ve kırsal bölgelerde beş çocuğa sahip olan kişiler yol vergisi dışında tutulmuşlardır. Yapılan bu politikalar neticesinde, hızlı nüfus artışı bir sorun olarak görülmüş ve Aile planlaması gündeme gelmiştir (Biçerli, 2000: 134). Batı ülkeleriyle ülkemizin nüfusunun yaş gruplarını karşılaştırdığımızda önemli değişiklikler görülmektedir. Batı ülkelerinde 0-14 yaş grubunun toplam nüfus içindeki payı %15-19 arasında iken, ülkemizde bu oran %30lardadır. 65 yaş üstü ise gelişmiş Batı ülkelerinde %15-17 iken, ülkemizde %5 civarındadır. Toplam nüfus içinde çalışma çağı içindeki nüfus grubudur. Türkiye’de bu yaş grubu batı ülkelerine oranla %7-10 fazladır (Ekin, 2000: 99-120). Normal şartlarda bu durum bir ülkenin ekonomik gelişiminde olumlu sonuçlar doğururken, ülkemizde artan nüfus yeterince istihdam edilmediğinden kayıt dışılığa neden olmaktadır.

Ayrıca son dönemlerde nüfus artış hızının düşmesine rağmen, ülkemiz hala OECD ülkeleri arasında, yıllık nüfus oranları en yüksek olan ülke durumundadır. Bu oranlar 1988-1999 da %1,9 iken, 2000 yılı için %1,5’tir (Dünya Bankası, 2006).

2.3.2. Tarım Sektörünün Etkisi

Genellikle tarımsal faaliyetlerden uzak kalan ama sanayi sektörünün yeterli olmaması sebebiyle, sanayi işgücüne katılamamış bireylerin yaşamlarını sürdürebilmek için yapmış oldukları faaliyetler şehirlerdeki enformel faaliyetleri meydana getirmektedir (Cheng ve Greffi, 1994: 18). Türkiye’de de bu duruma benzer bir süreç geçirmektedir. İnsanların tarımdan uzaklaşmasıyla ortaya çıkan istihdam kendisine sanayide yer bulamamıştır. Sayısal olarak incelendiğinde ülkemiz hizmetler sektöründeki artış gelişmiş ülkelerde olduğu gibidir. Fakat hizmetler sektörüne kayış incelendiğinde üretim sürecinde bilginin artan önemine, teknolojik gelişmelere uyum sağlayamayan bireylerden oluştuğu

görülmektedir. Bu durum sonucunda işgücü arzı ve talebi dengeye gelmemektedir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2010: 9).

Ülkemizde toplam istihdamın üçte biri tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Bu sektörde istihdam edilenler, düşük eğitim düzeyinde ve vasıfsız oldukları nedeniyle düşük verimlilikte çalışmalarını sürdürmektedirler. Kayıt dışı istihdamın nedenini de bu düşük verimlilik oranı ve büyük nüfus yoğunluğu oluşturmaktadır (Şen, 2008: 79). Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı'nın 2008 yılında gerçekleştirdiği bir araştırmaya göre; 2000 yılı itibariyle tarım sektöründe istihdam edilenlerin sayısı hızla azalmaktadır. 2000 yılında tarım sektöründeki tüm çalışanların sayısı %36 iken, 2007 yılında bu oran %26'ya düşmüştür. Bu döneme paralel olarak hizmetler ve sanayi sektörleri toplam istihdamdaki artışın itici gücü olmuşlardır. Sonuç olarak sigortalı işçi sayısının artışı, işgücünün tarım dışı sektörlere kayışı ile olmuştur (Pamuk ve Teksöz, 2008). Tarım sektöründeki çalışan sayısının düşüşü 2007 yılından sonrada devam etmiştir.

TÜİK' in 2013 verilerine bakıldığında ise %23,6'sını tarım sektöründe çalışanlar, %76,4'ünü tarım dışı sektörde çalışanlar oluşturmaktadır. Tarım sektöründe çalışanların ise büyük çoğunluğu ücretsiz aile işçileri ile işveren ve kendi hesabına çalışanlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2013). Ayrıca ülkemizdeki kadınların kayıt dışı çalışmalarındaki nedenler incelendiğinde düşük eğitim seviyeleri ve medeni durumlarının oldukça etkili olduğu görülmektedir.

2.3.3. Diğer Sektörler

Ülkemizde kayıt dışı istihdamın özellikle yoğun olduğu sektörlerin başında tarım sektörü gelmektedir. Tarım sektöründen sonra ise ikinci sırada sanayi sektörü gelmektedir. Bu duruma ise küresel rekabet nedeniyle, ülkemizde bulunan işyerlerinin rekabet karşısında mali olarak rekabetinin az olması, mahalle aralarına kurulmuş olan küçük ölçekli imalatın yoğunlaşması, ayrıca vasıfsız olarak nitelendirilen eğitimsiz işgücünün istihdamının bu sektörde kolaylıkla iş bulabilmesi sebep olmaktadır. Tarım ve sanayi sektörlerine göre kayıt dışılığın daha az görüldüğü sektör ise hizmet sektörüdür. Ülkemizde son zamanlarda gelişmeye başlayan ve istihdam edilen işgücünün daha eğitilmiş ve daha nitelikli olması kayıt dışı istihdamın bu sektörde daha az olmasına neden olarak gösterilebilir (Göktaş, 2007: 19).

2.3.4. Eğitim Seviyesi

Türkiye’ de kayıt dışı istihdamı besleyen faktörlerden biride eğitim seviyesinin düşük olması ve vatandaşlarımızın kayıt dışı çalışmaları hakkında yeterince bilinçli olmamasıdır.

Ülkemizde bir işveren yanında çalışanların yarısının okuryazarlığı yok ya da ilkokul mezunu olması nedeniyle eğitim seviyelerinin düşüktür. Bu yüzden, sağlık güvenceleri olmadan çalışmalarına rağmen nereye, kime, ne şekilde başvuracaklarını bilmedikleri, başvuru yapsalar bile işverenin bu durum nedeniyle onları işten çıkaracağı ve düşük eğitim seviyeleri, düşük vasıflarla tekrar iş bulamama düşüncesiyle, bu duruma razı olmak zorunda oldukları açıkça görülmektedir. Bu kişiler geleceğe dair herhangi bir plan projenin olmadığı ve günü kurtarma derdinde olduklarından kayıt dışı çalışmayı çok fazla önemsemedikleri de bilinmektedir (Göktaş, 2007: 59). Eğitim seviyesinin zamanla artması insanları kendilerini güvene alma konusunda bilinçlendirecek ve kayıt dışı çalışmaların azalmasını sağlayabilecektir.

2.3.5. Göç Olgusu

Göç ikili bir yapıya sahiptir. Yeterli sermayeye sahip olanlar kentsel alanlarda yer bulabilirken, daha az sermayeye sahip olanlar kentlerde yer bulamamaktadır. Kentsel alandaki bariyerlerin yüksek olmasına rağmen, kırsal sektördeki bariyerlerin alçak olması, kentlerdeki işgücü arzının kırsal bölgelerdeki işgücü arzından etkilenmesine sebep olmuştur. Kentlerdeki sektörlerin ücretleri kırlardakileri geçtiği noktada göç gerçekleşmektedir (Cole ve Sanders, 1958: 481-492). Türkiye ’dede genel eğilimler ve sanayileşme politikaları tarım sektörünü olumsuz etkilediğinden, yıllardır kırdan kente göç yaşanmaktadır. Bu durum meydana gelen işgücü için istihdam yaratmada büyük sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Yaşam standartlarını yükseltmek ve iş bulabilmek için büyük şehirlere göç eden kişiler, istenen niteliklere sahip olmadığından dolayı iş bulamamış ve işsiz yığınları oluşmaya başlamıştır. Karınlarını doyuramamakla karşı karşıya gelen kişiler hiçbir yere kayıtları olmadan çalışmayı kabul edip, elverişsiz ortamlarda hayatları pahasına çalışmışlardır. Göç eden kadınlara bakıldığında, işgücüne katılım oranı düşüktür çünkü genellikle genç bayanlar ya okula gitmiş ya da kayıt dışı olarak tekstil sektöründe çalışmışlardır. Eğitimsiz genç erkekler ise eğer iş bulabilirlerse inşaat sektöründe çalışmaya başlamışlardır. Bu sebeplerle kayıt dışı istihdamın en kırılgan bölümünü

eğitimsiz kişiler oluşturmuştur (Şen, 2008: 79). Ülkemizde meydana gelen göç sonucu kayıt dışı çalışmalar sadece iç göçü kapsamamakta, bu durumda dışarıdan aldığı göçlerde kayıt dışı istihdama büyük etki yapmaktadır. 2011 yılından beri Suriye’de devam eden iç savaş çok sayıda sığınmacının ülkemize gelmesine sebep olmuştur.

Çok sayıda sığınmacının Türkiye’de bulunması, istihdam açısından sınırlı imkânlarla sahip olan özellikle Güneydoğu Anadolu bölgesinde işgücü piyasasını oldukça olumsuz etkilemiştir. (TÜİK, 2012). Ülkemize yönelik düzensiz göçlerin bir başka nedeni de yabancıların İşgücü piyasasına katılarak ve elde edilen gelir ile bir süre sonra ülkelerine geri dönmek olarak düşünülebilir. Fakat bu durum işgücü göçünün kabataslak bir tarifidir. Dikkat çeken bir durum gelen göçmenlerin, kendi aralarında geldikleri ülkelere göre farklılık göstermeleridir. Ülkemizde kaldıkları süreler, çalışma alanları ve amaçları bile farklılık göstermektedir. Örneğin; Ülkemize Doğu’dan gelenlerin çalışma süreleri uzun sürerken, Batı ve Kuzey’den gelenlerin çalışma süreleri daha kısa sürmektedir (Yorgun ve Şenkal, 2003: 8).

Ayrıca ülkemize Romanya, Moldova, Ukrayna gibi doğu Avrupa ülkelerinden gelenlerin amaçları iş aramak ve çalışmak, İran, Irak, Pakistan, Afganistan, Çin, Bangladeş gibi Orta Doğu ve Asya ülkelerinden gelen göçmenlerin ise asıl amaçları ülkemiz üzerinden Batı ülkelerine geçmek oldukları bilinmektedir. Üçüncü bir grup ise; Asyalı göçmenlerdir. Bunlar ülkelere dönmek istememekte, yasadışı ve göç imkânlarını araştırmaktadırlar (Şen, 2006: 55-56; Yardımcı, 2006: 168). Ülkemize böyle birçok farklı nedenden göç edenler ile ülkemizde kırdan kente göç eden bireyler kayıt dışı çalışmayı kolaylıkla kabul ederek kayıt dışı istihdamı daha yaygın hale getirmektedirler.

2.3.6. Yoksulluk

İnsan ihtiyaçlarının zamanla değişmesi, yoksulluk tanımınındı zaman içerisinde şekillenmesine etkisi olduğu söylenebilir. İlk başlarda yoksulluk parasal faktörler açısından değerlendirilirken daha sonra eğitim, çalışma kapasitesi, sağlık, barınma, ulaşım gibi birçok unsurun yoksulluk tanımına dahil edildiği görülmektedir. Yoksulluk hakkında yapılan araştırmalarda, bu kavramın uzun süre değişmeden kaldığı ve kesin bir kavram olduğu söylenirken bunun yanında değişen bir kavram olduğunu savunan görüşlerde bulunmaktadır (Conolly ve Munro, 1999: 270).

Yoksulluğun ekonomik ve sosyal kavramları içinde barındıran çeşitli tanımlarının olması yanında genel olarak yoksulluk insanların temel gereksinimlerini karşılayamama

durumu olarak tanımlanabilmektedir (Durgun ve Çak, 2010: 35). Ülkemizde ise yoksulluğa bakılacak olursa kırsal bazlı ve gelir dağılımı bazlı iki özelliğinin olduğunu görmekteyiz. Gelir dağılımı kırsal ve kentsel bölgelerde eşit değildir. Kırsal bölgede yaşayan insanların milli gelirden aldıkları pay, kentlerde yaşayan insanlarınkinden oldukça farklıdır. 1994'te en zengin gelir grubu, en fakir gelir grubundan 8.45 kez daha fazla bir gelir seviyesindeyken, 2002 yılında bu oran 8,1'e düşmüştür. Kentsel bölgelerde bu oran 10.08'den 9'a düşerken, kırsal alanlarda bu oran 5.44'ten 6.25'e yükselmiştir. Yani ülkemizdeki bu gibi durumlardan dolayı, yoksulluk ve kayıt dışı çalışma arasında çok güçlü bir ilişki vardır (Gündoğan, 2006: 3). Yoksulluk kayıt dışı istihdamı sadece bu durumlardan dolayı beslememektedir, başka olumsuz durumlara da sebebiyet vererek yine kayıt dışı istihdamı artırmaktadır.

Yoksulluk beraberinde gelen önemli bir sorunda, kayıt dışı çalışanların eğitim seviyelerinin düşük olmasından dolayı bu yasa dışı durumunu yeterince anlayamamalarıdır. Ayrıca kayıt dışı çalışma ile ilgili açılacak davaların maliyetlerini de üstlenememektedirler. Yoksullukla mücadele eden insanların, eğitim seviyelerinin düşük olması nedeni ile kurumsallaşmış işyerlerinde istihdam edilme olanakları oldukça azdır. Bu tarz yerlerde iş bulamayan kişiler, daha az kurumsallaşmış hatta birkaç kişinin çalıştığı merdiven altı diye söylenen yerlerde kayıt dışı çalışmak zorunda kalmaktadırlar (Göktaş, 2007: 45).

2.3.7. İşletmelerin Yapısı

Ülkemizdeki firmaların çoğunluğu küçük ölçekli firmalardır. Küçük ve orta ölçekli firmaların finansman olanakları oldukça kısıtlıdır. Bu yüzden küçük ve orta ölçekli işletmeler ağır mali yükümlülüklerinden kaçarak kendilerine finansman sağlamayı amaçlamaktadırlar. Büyük işletmeler daha fazla yasal yükümlülüğü yerine getirmek zorunda olmalarından dolayı ölçeklerini küçültme yoluna gitmekte ve böylece küçük ve orta ölçekli işletmelerin sayısını artırmaktadır. Büyük ölçekli işletmelerde küçüldükçe kayıt dışı istihdamda artış meydana gelmektedir (Azaklı, 2009: 62). Ekonomik faaliyetlerin kayıtlılığı ile büyük ölçekli işletmelerin varlığı doğru orantılıdır. Çünkü küçük ölçekli işletmelerden her şeyin denetimini işletme sahibi yapmaktadır. Bu durumda kayıt dışı çalıştırmaya daha elverişli bir ortam yaratmaktadır. Büyük ölçekli firmalarda kayıt dışı çalıştırma konusu bazı sıkıntılar yaratmaktadır. İşletme içerisinde kayıtlı eleman çalıştırmak her şeyden önce işverenin kendi güvencesi içindir. Büyük işletmelerde işyeri

sahipleri gelir ve giderlerin belgelerle takip ederken, küçük işletme sahipleri mallarını ve nakit aktarımını kolaylıkla kendileri takip edebilirler (Aydemir, 1995: 43). Küçük işletmeler büyük işletmelerle rekabet edebilecek düzeye gelmek için vergi kaçakçılığı yoluna gitmektedirler. Yani kayıt dışı ekonomik faaliyetler genellikle şirketleşmemiş girişimler ya da küçük firmalar tarafından gerçekleştirilmektedir (Sarılı, 2002: 32-51).

Ayrıca küçük işletmelerin kayıt ve muhasebe teknikleri de oldukça zayıftır. Bu işletmelerin yaptıkları kayıtlar resmi anlamda yasalara uygundur ve hiçbir mali ve ya teknik analize olanak tanımamaktadır. Bilançoları incelendiğinde ise işletme faaliyetlerinde genellikle cari hesapların kullanıldığı ve kayıtlı sermayelerin oldukça az olduğu dikkat çekmektedir. Şirketler hükmi bir şahsiyet kazanmamalarına rağmen resmi açıdan sermaye şirketi gibi görünmektedirler. Firmaların büyüklüklerine ve buldukları sektöre göre kayıt dışı eleman çalıştırmaları da farklılık göstermektedir. Özellikle bazı sektörlerde yatırım yapmayı planlayan müteşebbislerin karlılık ve maliyet analizleri aşamasında vergi maliyetlerini hesaplamadıkları veya bunları küçük bir gider olarak gösterdikleri ortaya çıkmaktadır (Çiloğlu, 1998: 77). Ülkemizdeki kayıt dışı istihdam durumunun işletmelerin küçüklüğü ile paralel yapı gösterdiğini söyleyebiliriz.

2.3.8. Etkin Olmayan Denetim ve Cezaların Yetersizliği

Kayıt dışı istihdamın çözümü olarak sadece denetimin ileri sürülmesi doğru değildir. Kayıt dışı istihdam ekonominin mevcut durumundan beslenen, örtülü uzlaşmayı yansıtan bir yapıya sahiptir. Genellikle istihdam sağlayanlar, aynı konuda yapılan denetimlerden sikayet etmektedirler. Denetimleri yapan Maliye Bakanlığı elemanları, iş müfettişleri ve sigorta müfettişleri arasındaki iletişimin kopuk olduğundan dolayı işyerleri kısa aralıklarla denetlenmektedir. Hatta aynı Bakanlık elemanları arasında bile yeterli koordinasyon bulunmadığından gerekli iletişim sağlanamamaktadır. Kayıt dışı istihdamın şikayetlerden ayrı denetlenmesinin bir şekilde kayden tespitlerdir. Bu denetim yolu ile ücret bordroları, prim belgeleri, gelir gider makbuzları gibi evraklar incelenerek işyerinde çalıştırılan kişilerin çalıştıkları günler ve kazançları tespit edilmektedir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2006: 6-7).

Türkiye'deki ceza uygulamalarının yeterli düzeyde olmaması da kayıt dışı istihdamın fazla olmasında etkilidir. Ülkemizde istihdam sağlayan işyerlerine kayıt dışı çalışan her işçi için işe başlamanın yasal süreç içinde bildirilmemesine asgari ücretin brütü kadar bir

ceza verilmektedir. Fakat direk olarak kayıt dışı kişi çalıştırmanın bir cezası yoktur (Sığırcı, 2009: 76).

2.3.9. İşgücü Maliyetlerinin Yüksekliği

Mali yüklerin istihdam üzerinde fazla etkiye sahip olması hem işsizliği artırmakta hem de kayıt dışı istihdama yönelerek devleti önemli kayıplara uğratmaktadır. İstihdam üzerindeki fazla mali yükler Türkiye Sosyal Güvenlik Sistemi iyi bir örnektir. Ülkemizde işe yeni başlayacak elemanlar, işverenler ile brüt ücret yerine net ücret üzerinden anlaşarak işe başlama talebinde bulunmaktadırlar. Çünkü asgari ücret ile geçimini sürdüren işçinin eline geçen net ücrete yakın bir tutar, istihdam sağlayan tarafından sigorta primi, damga ve gelir vergisi olarak kamu kurumlarına yatırılmaktadır. Bu nedenle ülkemizde kayıt dışı istihdam oldukça geniş çerçeveye sahiptir (Tunç, 2007: 53).

İşverenin mali yükümlülükleri daha ayrıntılı incelendiğinde dörde ayrıldığını görebilmekteyiz. Bunlar; işçiye verilen ücret, gelir vergisi, kıdem tazminatı ödemeleri ve çalışanın prim ödemeleri ile işverenin prim ödemeleridir. Bu mali yüklerden ücret haricindeki ödemelerin işverenlere önemli bir yük oluşturduğu görülmektedir. İstihdam vergilerinde diyebileceğimiz bu ücret dışı ödemeler, işverenler tarafından yapılanlar ve işçiler tarafından yapılan ödemeler olarak ikiye ayrılabilir. Ülkemizdeki bu ücret haricindeki yükler neredeyse gelişmiş ülkelerinki kadardır. Bu sebeple istihdam seviyesinin yükseltilmesi ve firmaların birbirleriyle rekabet olanaklarını artırmak için bu mali yüklerin azaltılması oldukça önemlidir (Kara ve Duruel, 2005: 383-384).

İşgücü maliyetini yükselten ücret, sigorta payı ve çeşitli vergiler dışında bir faktörde kıdem tazminatıdır. İşletmeler açısından uzun süreli çalıştırmak için kıdem tazminatı bir engeldir fakat işçi açısından bakıldığında da kıdem tazminatı gereklidir. Bu mali yükün sadece istihdam sağlayanlar üzerine olması onları başka çözüm yolları bulmaya yönlendirmektedir. Çalışan bir kişinin yıl sayısı ve ücretinin artması kıdem tazminatının çalışma süresinden daha hızlı artmasına neden olmaktadır. Bu durumda işletmeler ya kıdem tazminatını sıfırlama yoluna ya da kayıt dışı çalıştırma yoluna gitmektedirler (Korkmaz, 2001). İşgücü maliyetlerinin yüksek olduğu ülkemizde kayıt dışı çalıştırmayı engellemek mümkün görünmemektedir.

2.3.10. Bürokrasi

Kayıt dışılığı artıran bir başka durum ise bürokrasinin yoğunluğu ve karmaşıklığıdır. Kayıtlı sektörde kalmanın önemli bir maliyeti, sektöre girerken hem de girdikten sonra harcanan zamandır. Ülkemizde idari yapılanma sürecinde bürokrasinin karmaşık olması, denetimlerin yeterli düzeyde olmaması, kurumlar arasında koordinasyon eksikliği kayıt dışılığa teşvik etmenin yanında faaliyetlerin tespitini ve kayıt altına alınmasını da zorlaştırmaktadır (DPT, 2001: 6).

Türkiye’de bürokrasi merkez bir konumda yer almanın yanında modern çağın ihtiyaçlarına da cevap verememektedir. Bürokrasinin bu yapıya sahip olması da kamu düzeninin sağlanmasında olumsuz sonuçlar meydana getirmektedir. Bu durumun sebepleri ise şöyledir; ülke yönetimimizin hızlı bir şekilde büyümesi ve bu büyümeyle etkinliğini kaybediyor olması, genellikle kararların tek bir merkezde alınması, kişisel yönetimin devam ettirilmesi, haberleşmenin ve koordinasyonun yeterince sağlanamaması (Özsoylu, 1994: 32).

2.3.11. Coğrafi Faktörler

Ülkemizin tarihi ipek yolu sınırları içinde bulunması, Asya ile Avrupa arasında bir köprü görevi görmesi dolayısıyla kaçakçılık önemli boyutlara ulaşmış ve önlenememektedir (ekonomikcozum, 2016). Ayrıca ülkemizin konumundan dolayı geçiş ülkesi olarak gören yabancıların, ülkemizde kaldıkları süre boyunca yaşamlarını sürdürebilmek için kayıt dışı çalışmaya yönelmeleri de coğrafi faktörlerin olumsuz etkilerindedir.

2.3.12. Psikolojik Faktörler

Gelişmiş ülkelerde, devletin vatandaşı denetlemesinin yanında, halkında devleti denetleme yetkisi vardır. Türkiye’de ise bu durum, yasalara uyanlar ve bu yasaları uygulayanlar, kanunların oluşumuna katılamamakta ve devleti de denetleme yetkisine sahip olamamaktadırlar. Yasaların oluşumuna katılmayan halk veya kanunların uygulanmasını denetleyemeyen vatandaşlar, tepkilerini kayıt dışı faaliyetlere yönelerek göstermektedirler. Yani vatandaşların devlete olana bağlılığının azalması, devletin saygınlığını yitirmesi, toplum tarafından kayıt dışılığa tepki gösterilmemesine neden olarak, ülkemizde kayıt dışılığı artırmaktadır (Arslanoğlu, 2013: 88).

2.3.13. Ahlaki Değerler

Ahlaki değerlere bağlı olan insanlar yasak bir faaliyette bulunurken vicdanen kendilerini rahatsız hissedeceklerdir. Bu durum vatandaşların vergilerini ödemeye zorlayan vergi ahlaki ve vergi kültürü ile ilişki olmasının yanında bu vergilerin toplanıp nerelere harcandığı konusuyla da ilgilidir. Kayıtlı çalışan firmalar üzerindeki vergi yükleri ve vergi afları dikkate alındığında, vergi ödemeye karşı bir direnç olma ihtimali daha kuvvetli görünmektedir (DPT,2001: 5). Çünkü vergiler ile ilgili yapılan aflar, vergi ödemekle sorumlu olan kişilerin bu sorumluluklarını zayıflatmakta ve kayıtlı faaliyet gösterdiklerinden dolayı pişmanlık duymalarına sebep olmaktadır. Bunun yanında vergi afları, kayıt dışı faaliyet gösterenlerde ise bir rahatsızlık duymamalarını sağlamaktadır. Genellikle halk tarafından adil olmadığı düşünülen vergi sistemimiz, işletmelerin gelirlerini gizleme ve vergiden kaçınmayı artırarak kayıt dışılığa ayrıca teşvik etmektedir (Çetintaş, 2003: 14). İnsanların kendi vicdanları bile kayıt dışı istihdamı besleyen ve ya önleyen bir durum olabilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ VE UYGULAMA

3.1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu bölümde araştırmanın önemi, amacı ve kapsamı ele alınmakta, veri setinin işlenmesi ve analiz edilmesi sonucu elde edilen temel bulgular hakkında bilgi verilmektedir.

3.1.1. Araştırmanın Önemi, Amacı ve Kapsamı

Kayıt dışı istihdam kavramı uzun zamandır özellikle gelişmekte olan ülkelerde büyük bir problem haline gelmiştir. Gün geçtikçe daha fazla kişinin yaşamını sürdürmek için gönüllü ya da gönülsüz bir şekilde kayıt dışı istihdama yönelmeleri bu durumu iyice karmaşık bir hale getirmekle kalmayıp ülke ekonomilerini de olumsuz etkilemektedir. Önlenmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkan kayıt dışı istihdamın çözüme kavuşturulmasında, kayıt dışılığa neden olan faktörlerin derinlemesine incelenip analiz edilmesi büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de kayıt dışı istihdama neden olan mikro faktörleri belirleyerek, bölgeler arası kayıt dışı istihdam durumunu mukayese ederek bölgesel farklılıkların olup olmadığını tespit etmektir. Model vasıtasıyla hem faktörlerin kayıt dışı istihdama katkısı tartışılacak hem de bölgeler arası bir kıyaslama yapılacaktır.

Araştırma kapsamında Türkiye İstatistik Kurumunun 2015 yılı Hane halkı İşgücü Anketi verileri kullanılmıştır. Literatürden hareketle ilgili verilerden yeni bir veri seti değişkenler ve bölgeler açısından ayrı ayrı çekilmiş ikili lojistik regresyon yöntemi ile analiz edilmiştir.

3.2. LİTERATÜR ÖZETİ

Akgeyik, vd. (2002), Eminönü ilçesindeki kayıt dışı nitelik taşıyan işportacıların durumlarını inceleyerek, konuyu ekonomik-sosyal boyutları ile ortaya koymayı amaçlamışlardır. Yaptıkları araştırma kapsamında; işportacıların sosyolojik yapılarını, aile özelliklerini, mesleki niteliklerini ve mesleğe ilişkin görüşleri ile geleceğe ilişkin görüşleri analiz edilmiştir. Araştırmaları mülakat ve anket yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir ve istatistiksel teknikler esas alınarak satıcılar ile anket yapılarak, anket sonuçları, akademik uzmanlar, yerel sorumlular ile tartışılarak zenginleştirilmiştir. Araştırma

sonucunda, kişilerin neden kayıt dışı çalışmaları sürdürdükleri belirtilmiş ve sektörün karşı karşıya kaldığı sorunlar ortaya koyulmuştur.

Güloğlu vd. (2005), kayıt dışı istihdam ile kayıt dışı ekonomi ilişkisi çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Kayıt dışı istihdamın nedenlerinden bahsetmiş ve hangi boyutta olduğu üzerinde durmuşlardır. Kayıt dışı istihdam sorunundan kurtulmanın temel yapısal sorunlara odaklanmaktan geçtiğini sonuç olarak belirtmişlerdir.

Lordoğlu (2011), kayıt dışı istihdam ve Türkiye kaynaklarını Devlet İstatistik Kurumundan aldığı veriler ile ortaya koymaktadır. Çalışmasının sonucunda kayıt dışı istihdamın kaynaklarında görülen gelişmelerin kayıt dışılık durumunu geçici değil kalıcı ve sürekli hale getirdiğini vurgulamıştır.

Şen (2008), AB'ye aday bir ülke olan Türkiye'yi son derece ilgilendiren kayıt dışı istihdam sorunuyla AB ülkeleri arasında bir karşılaştırma yapmıştır. Ayrıca bu sorunla ülkemizin baş edebilmesi için nasıl bir sistem izlenilmesi hakkında önerilerde bulunmuştur.

Zengin (2008), Türkiye'de işgücünün sosyal boyutu, TÜİK verilerine göre değerlendirilerek, kayıt dışı istihdam ve sosyal güvenlik destek priminin kayıt dışı istihdam üzerindeki etkisi anket çalışması ile incelenmiştir. Ankete toplam 75 şirket ve 236 işçi katılmış, işçi ve işverenlerin kayıt dışı istihdam edilme ya da etme konusunda bakış açıları belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, Türkiye'de sosyal güvenlik sisteminin yaşadığı mali problemlerin en başında kayıt dışı istihdam geldiği vurgulanmıştır.

Azıklı (2009), kayıt dışı istihdam olgusunun ülkemiz için önemine vurgu yaparak söz konusu olgunun sebep ve sonuçlarına nasıl bir etki yaptığını belirtmiştir. Çalışmanın sonucunda, ülkemizde kayıt dışı istihdamla mücadele edilip istenilen sonuca varıldığında, ekonomik yapının düzeleceği, vatandaşların yaşam standartlarının yükseleceği, refahın artacağından bahsederek, kayıt dışı istihdamı azaltma çalışmalarının ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Sığircı (2009), küçük ve orta boylu işletmeler ile kayıt dışı istihdam ilişkisinin incelendiği çalışmada, özellikle kayıt dışı sektörde daha fazla rastlanan KOBİ'lerin yapısal özelliklerini ortaya koyularak, kayıt dışı çalışma sebeplerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, kayıt dışı istihdamın fazla olmasının, kamunun elde etmesi gereken gelirlerden mahrum kalmasına, çalışanların haklarını kullanamamasına, işgücü piyasalarının dengesizleşmesine neden olacağı ve kayıt dışı istihdamın temel kaynaklarından olan

KOBİ'lerin kayıt dışılığın giderilmesi adına çok önemli bir rol üstlendikleri sonucuna varılmıştır.

Özcan (2011), Dünyada önemli sorun haline gelen kayıt dışı istihdam konusunda ülkemizin' de mevcut durumunun ortaya koyulmasına yönelik gerçekleştirilen çalışmada, çözüme ilişkin önerilere de yer verilmiştir. Çalışmanın sonucunda ise Türkiye'de kayıt dışı istihdamın sebeplerinin sosyal, idari ve ekonomik olduğu ifade edilmiş ve kayıt dışı istihdamdan kurtulmak için alınacak yüzeysel tedbirlerin sorunu geçiştirmekten başka bir şey olmadığı belirtilmiştir.

Angel vd. (2012), Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgelerinde mikro veriler ile kayıt dışı istihdam durumunu incelemiştir. Bu bölgelerde kayıt dışı istihdam durumunu incelerken yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, istihdam sektörü, meslek, medeni durum, istihdam durumu ve coğrafi bölge özelliklerini dikkate almıştır. Çalışmanın sonuçları ise göstermiştir ki tarım sektörünün kayıt dışı istihdam üzerindeki etkisi göz ardı edilemeyecek ölçüde ve kayıt dışı çalışanlar kayıtlı çalışanlara göre daha fazla risk daha düşük ücret almaktadırlar.

Fidan ve Genç (2013), kayıt dışı istihdam ve kayıt dışı istihdama etki eden mikro faktörleri Türkiye özel sektör örneği ile analiz etmişleridir. Analizde, yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, ana faaliyet, işteki durum, işyerinde çalışan sayısı, çalışma şekli, bölge ve kıır-kent olmak üzere 10 bağımsız değişken kullanılmıştır. Kurulan modele göre, kıır-kent dışındaki bütün değişkenlerin anlamlı ve kayıt dışı istihdama etki eden faktörler olduğu tespit edilmiştir. Kayıt dışı çalışma riskini en fazla etkileyen unsurların ise işyeri çalışan sayısı, ana faaliyet, işteki durum ve yaş değişkenlerinin olduğu belirtilmiştir ve kayıt dışı istihdamı engellemek için en başta bu faktörlere yönelmek gerektiği vurgulanmıştır.

Daşçı (2013), çalışmada Türkiye'nin en büyük sorunlarından biri olan kayıt dışı istihdamın Erzurum il merkezinde faaliyet gösteren işverenleri nasıl etkilediğini ve işverenler için kayıt dışı istihdamı özendiren sebeplerin neler olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Erzurum il merkezinde 10'dan fazla işçi çalıştıran işyerlerinin 96-120 arasında olduğu belirlenmiş ve 50 işyerine anket yapılmıştır. Yapılan anketlerin ve araştırmaların sonucunda kayıt dışı istihdam sebeplerinden en önemlilerinin işgücü arzının fazlalığı ve düşük gelir seviyesi olduğu saptanmış ilaveten bölgenin ekonomik ve sosyal şartlar nedeniyle istihdam konusunda da kısıtlı olduğu gerçeği açığa çıkarılmıştır. Ayrıca

konunun hassasiyetinden dolayı ankete katılmak istemeyen işyerlerinin olması dolayısıyla önceden tahmin edilen örnek kütle seviyesine de ulaşamamıştır.

Aydın (2013), Türkiye’de kayıt dışı istihdam konusu üzerine teorik ve deneysel bir çalışma yapmıştır. Çalışmada değişken olarak kayıt dışı istihdamın gelişimi üzerinde önemli etkilere sahip istihdam, üretim ve işsizlik seçilmiştir. Kayıt dışı istihdam ile bu faktörler arasındaki ilişkinin incelenmesinde regresyon analizi kullanılmıştır. Ülkemizde 2005-2012 dönemi için istihdam ve üretim değişkenlerindeki artışların kayıt dışı istihdamı da artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.4. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma da 2015 TÜİK hane halkı işgücü verilerinden faydalanılmıştır. Kayıtlılığın Türkiye genelindeki 26 istatistiki bölgede hangi düzeyde olduğunu belirlemek için cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, medeni durum, çalışılan işyeri sektörü, işyeri durumu, bulunulan işyerindeki çalışan sayısı, çalışma şekli, iş süreklilik durumu ve gelir bağımsız değişkenleri kullanılmıştır. Bu bağımsız değişkenlerden yaş ve gelir sürekli değişken olurken, işyeri durumu değişkeni ise çoklu doğrusal bağlantıya neden olduğundan analize dahil edilmemiştir. Bu araştırmanın evreni 26 farklı bölgeden oluşmaktadır. 26 bölge İstanbul (TR10), Edirne, Tekirdağ, Kırklareli (TR21) Balıkesir, Çanakkale (TR22), İzmir (TR31), Denizli, Aydın, Muğla (TR32), Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak (TR33), Bursa, Eskişehir, Bilecik (TR41), Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu Yalova (TR42), Ankara (TR51), Konya, Karaman (TR52), Antalya, Isparta, Burdur (TR61), Adana, Mersin (TR62), Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye (TR63), Nevşehir, Aksaray, Niğde, Kırıkkale, Kırşehir (TR71), Kayseri, Sivas, Yozgat (TR72), Zonguldak, Karabük, Bartın (TR81), Kastamonu, Çankırı, Sinop (TR82), Samsun, Tokat, Çorum, Amasya (TR83), Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane (TR90), Erzurum, Erzincan, Bayburt (TRA1), Kars, Ağrı, Iğdır, Ardahan (TRA2), Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli (TRB1), Van, Muş, Bitlis, Hakkâri (TRB2), Gaziantep, Adıyaman, Kilis (TRC1), Diyarbakır, Şanlıurfa (TRC2), Siirt, Mardin, Batman, Şırnak (TRC3) illerini kapsamaktadır. Yapılan çalışmada ikili lojistik regresyon modelinden faydalanılmıştır.

3.5. LOJİSTİK REGRESYON MODELİ

Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalardaki kullanılan değişkenlerin bazıları olumlu-olumsuz, başarılı-başarısız, evet-hayır gibi kategorik verilerin en yaygın kullanım şekli olan iki seçenekli verilerden oluşmaktadır. Bağımlı ve bağımsız değişken ayrımının yapıldığı çok değişkenli bir modelde, bağımlı değişken nominal ölçekli bir değişken olduğunda En Küçük Kareler (EKK) yöntemiyle elde edilen tahminler yeterli olmamaktadır (Kalaycı, 2010). Yapılan çalışmada bağımlı değişkenin iki seçenekli kategorik veriler olması durumunda, bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki sebep-sonuç ilişkisini incelerken lojistik regresyon analizi kullanılmaktadır (Agresti, 1996;55)

Lojistik regresyon; cevap değişkeninin kategorik ve ikili, üçlü ve çoklu kategorilerde gözlemlendiği durumlarda açıklayıcı değişkenlerle neden sonuç ilişkisini belirlemede yararlanılan bir yöntemdir. Açıklayıcı değişkenlere göre cevap değişkeninin beklenen değerlerinin olasılık olarak elde edildiği bir regresyon yöntemidir. Lojistik regresyon analizi, sınıflama ve atama işlemi yapmaya yardımcı olan bir regresyon yöntemidir. Normal dağılım varsayımı, süreklilik varsayımı ön koşulu yoktur. Bağımlı değişken üzerinde açıklayıcı değişkenlerin etkileri olasılık olarak elde edilerek risk faktörlerinin olasılık olarak belirlenmesi sağlanır. Lojistik regresyon, oluşturulan lojistik modellere göre parametre tahminleri yapmayı amaçlar. Lojistik regresyonda modellere ortak değişkenler de katmak mümkündür. Böylece ortak değişkenlere göre düzeltilmiş Y değerlerinin tahminleri yapılabilir. Lojistik regresyon, bağımlı değişkenin tahmini değerlerini olasılık olarak hesaplayarak, olasılık kurallarına uygun sınıflama yapma imkanı veren bir istatistiksel yöntemdir. Lojistik regresyon tablolaştırılmış ya da ham veri setlerini analiz eden bir yöntemdir(Ahmetsedef, 2016).

Ayrıca bağımlı değişkenin 0,1 gibi ikili (binary) ya da ikiden çok düzey içeren kesikli değişken olması durumunda normallik varsayım kısıtı olmaması sebebiyle lojistik regresyon yöntemi kullanım rahatlığı sağlamaktadır (Oktay, Özen ve Alkan, 2011;72-77).Lojistik regresyon modelinde bağımsız değişkenlerin tamamının yada bir kısmının sürekli veya kategorik değişkenler olmasına ilişkin bir zorunluluk yoktur ve genellikle yapılan çalışmalarda sürekli değişkenlerin tercih edilmesinde önerilmektedir (Işığışık, 2003). Doğrusal regresyon gibi lojistik regresyon da bir ya da daha fazla bağımlı değişkeni bağımlı değişkene ilişkilendirir. Lojistik regresyon, bağımlı değişkenin kategorik olduğu

durumlarda kullanılan regresyon modellerinden biridir. İki düzeyli lojistik regresyonda bağımlı değişken sadece iki değer almaktadır. İki düzeyli lojistik regresyonda, bağımlı değişkende ilgilenilen ya da araştırılan olayın gerçekleşmesi 1, gerçekleşmemesi ise 0 olarak ifade edilir.

İstenen olayın gerçekleşme olasılığını ifade etmek için kullanılan lojistik regresyon fonksiyonu;

$$P(Y = 1|X_i)$$

Lojistik regresyon analizinde üç temel yöntem vardır.

1. İkili lojistik regresyon (BLOGREG, binary lojistik regresyon).
2. Ordinal lojistik regresyon (OLOGREG, ordinal lojistik regresyon).
3. İsimli lojistik regresyon (NLOGREG, nominal lojistik regresyon) (ahmetsedef, 2016).

Bu çalışmada kategori sayılarından dolayı ikili lojistik regresyon analizinden faydalanılmıştır. Bağımlı değişken olarak birinci kategori kayıtlı olmama durumu olurken, ikinci kategori bağımlı olma durumudur.

3.6. AMPİRİK BULGULAR

Ankete katılanların demografik bilgilerinin belirtilmesi araştırmanın ayrıntılı sonuçlara ulaşabilmesi bakımından önem arz etmektedir. Yaş ve gelir değişkenleri sürekli değişken oldukları için ayrıca tablolarda belirtilmemiştir.

3.6.1. Türkiye Geneli Sonuçlar

2015 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye’de kayıt dışı istihdam durumunu ülke genelinde bir bütün olarak analiz eden tablo sonuçları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkiye Geneli İkili Logit Regresyon Analiz Sonuçları

		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.115	.02	.89	-3.98	0.000	-.17	-.05
Yaş		-.010	.00	.98	-7.57	0.000	-.01	-.00
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-2.514	.07	.08	-33.78	0.000	-2.65	-2.36
	İlköğretim	-1.271	.05	.28	-23.94	0.000	-1.37	-1.16
	Ortaöğretim	-.514	.05	.59	-9.01	0.000	-.62	-.40
Medeni durum		-.510	.03	.60	-15.54	0.000	-.57	-.44
Özel – Kamu		1.277	.07	3.58	16.24	0.000	1.12	1.43
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.165	.04	.11	-52.18	0.000	-2.24	-2.08
	11-19 kişi	-1.385	.05	.25	-23.77	0.000	-1.49	-1.27
	20-49 kişi	-.947	.05	.38	-18.61	0.000	-1.04	-.84
Çalışma şekli		.860	.05	2.36	14.88	0.000	.74	.97
İş süreklilik		1.237	.03	3.44	38.88	0.000	1.17	1.29
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	38.94	0.000	.00	.00
Cons		.025	.13	1.02	0.18	0.856	-.24	.29

Türkiye geneli analiz sonuçları incelendiğinde tüm bağımsız değişkenler 0,05 anlamlılık seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Türkiye geneli marjinal etki analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %5, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %15, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %3 kayıtlılığı azaltmaktadır. Kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %23 kayıtlılığı artırmaktadır. İşyerindeki çalışan

sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %28, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre %1 kayıtlılığı azaltırken, 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre %2 kayıtlılığı azaltmaktadır. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %12 azaltırken, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %17 artırmaktadır.

Tablo 2. Türkiye Geneli Marjinal Etki Analiz Sonuçları

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değeri aralığı	
Cinsiyet		-.015	.00	-3.92	0.000	-.02	-.00
Yaş		-.065	.00	-7.46	0.000	-.08	-.04
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.056	.00	-24.27	0.000	-.06	-.05
	İlköğretim	-.156	.00	-22.50	0.000	-.17	-.14
	Ortaöğretim	-.012	.00	-8.24	0.000	-.01	-.00
Medeni durum		-.039	.00	-14.24	0.000	-.04	-.03
Özel – Kamu		.232	.01	16.44	0.000	.20	.26
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.287	.00	-44.75	0.000	-.30	-.27
	11-19 kişi	-.017	.00	-15.74	0.000	-.01	-.01
	20-49 kişi	-.020	.00	-14.20	0.000	-.02	-.01
Çalışma şekli		.129	.00	15.10	0.000	.11	.14
İş süreklilik		.122	.00	43.54	0.000	.11	.12
Gelir Geçen Ay		.172	.00	46.87	0.000	.16	.17

3.6.1.1. Demografik Bilgiler

Çalışmada yararlanılan 2015 Hane Halkı İşgücü verilerine göre 26 bölge için demografik bilgiler tablo şeklinde gösterilmiştir.

TR10 (İstanbul) bölgesi için katılımcıların demografik bilgileri Tablo 3.1.'de olduğu gibidir.

Tablo 3. TR10 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evet	12,575	81.63
	Hayır	2,829	18.37
	Toplam	15.404	100
Cinsiyet	Erkek	10,849	70.43
	Kadın	4,556	29.57
	Toplam	15,405	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	14,309	93.75
	Kamu	954	6.25
	Toplam	15,263	100
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	638	4,15
	İlköğretim	7,294	47,34
	Ortaöğretim	3,400	22,07
	Yüksek Öğretim	4,073	26,44
	Toplam	15,405	100
Medeni Durum	Evli	9,854	63.97
	Bekâr	5,551	36.03
	Toplam	15,405	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	6,535	42,4
	11-19 kişi	1,255	8,1
	20-49 kişi	3,359	21,8
	50 ve daha fazla	4,225	27,4
	Toplam	15,374	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	14,503	94.15
	Yarı zamanlı	901	5.85
	Toplam	15,404	100
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	12,031	94.87
	Geçici veya sınırlı süreli iş	651	5.13
	Toplam	12,682	100

TR10 İstanbul bölgesi için yapılan ankete toplamda 15.404 kişi katılmıştır. Bu katılımcıların (bağımlı değişkenimizi oluşturan) bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olup olmama durumlarına bakıldığında 12,575 (%81.63) kişinin kayıtlı, geri kalan 2,829 (%19.37) kişinin ise kayıt dışı çalıştığı görülmektedir.

Ayrıca katılımcıların 10,849'u (% 70.43) erkek, 4,556'sı (% 29.57) kadın ve 9,854'ü (% 63.97) evli iken 5,551'i (% 36.03) ise bekârlardan oluşmaktadır. Bu katılımcıların çalıştıkları yerlerin sektör açısından durumuna bakıldığında ise 14,309 (% 93.75) kişinin özel sektörde çalışırken geri kalan 954 (% 6.25) kişilerin ise kamu sektöründe istihdam edildiği görülmektedir.

İstanbul yani TR10 bölgesi için yapılan anketin katılımcılarının eğitim seviyesi dört farklı kategoriye ayrılarak incelenmiştir. Bunlardan ilki hiç okula gitmeyenleri kapsamakta ve 638 (%4.15) kişiden oluşmaktadır. Diğer kategorilerde ise anket yapılan 15.405 kişiden 7,294'ünün (%47.34) ilköğretim seviyesinde, 3,400'ünün (%22.07) ortaöğretim ve 4,073'ünün (26,44) ise yükseköğretim seviyesinde olduğu görülmektedir.

Anket katılımcılarının buldukları işyerindeki çalışan sayılarına bakıldığında ise 6,535'ünün (%42,4) 10'dan az kişinin bulunduğu çalışma ortamında, 1,255'inin (%8,1) 11-19 arası çalışan bulunan işyerinde, 4,225'inin (%27,4) 50ve daha fazlası çalışan olan işyerinde çalıştığı görülmektedir. Geri kalan 31 (%0.2) kişi ise çalıştıkları işyerlerinde kaç kişinin istihdam edildiğini bilmedikleri için analize dahil edilmemiştir. Ayrıca bu çalışanların 14,503'ü (%94.15) tam zamanlı 901'i (%5.85) ise yarı zamanlı çalışmaktadır. TR10 bölgesindeki 15.405 kişinin çalıştıkları işlerinin süreklilik durumuna bakıldığında ise 12,031' inin (%94.87) sürekli bir işte geri kalan 651 (%5.13) kişinin ise geçici veya sınırlı süreli bir işte çalıştığı görülmektedir.

TR21 (Edirne, Tekirdağ, Kırklareli) bölgesi için katılımcıların demografik bilgileri aşağıda Tablo 3.2 de verilmektedir.

TR21 (Edirne, Tekirdağ, Kırklareli) bölgesi için yapılan ankete katılanların bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olup olmama (bağımlı değişken) durumu incelendiğinde % 68.52'si (4,353 kişi) bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olarak çalıştığını belirtirken %31.48'i (2,000 kişi) ise kayıt dışı olarak istihdam edildiklerini bildirmişlerdir.

TR21 bölgesi için ankete dâhil edilen 6,359 kişinin %67.89'u (4,317 kişi) erkek, %32.11'i (2,042 kişi) kadındır. Ayrıca bu kişilerden %75.36'sı (4,792) evliyen geri kalanların %24.64'ü (1,567 kişi) bekârdır.

Katılımcıların çalıştıkları iş yerinin statüsüne bakıldığında ise % 91.48'inin (5,791 kişi) özel sektörde, %8,52'sinin (539 kişi) kamu sektöründe çalıştığı görülmektedir. Bu kişilerin eğitim seviyeleri incelendiğinde ise hiç okula gitmeyenlerin 6,359 kişinin %3.87'sini (246 kişi), ilköğretim seviyesinde olanların %56.97'sini (3,623 kişi), ortaöğretim seviyesinde olanların %23.93'ünü (1,522 kişi) ve yükseköğretim seviyesinde olanların ise %15.22'sini (968 kişi) oluşturduğu ortaya koyulmuştur.

Tablo 4. TR21 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evet	4,353	68.52
	Hayır	2,000	31.48
	Toplam	6,353	100
Cinsiyet	Erkek	4,317	67.89
	Kadın	2,042	32.11
	Toplam	6,359	100
Medeni Durum	Evli	4,792	75.36
	Bekâr	1,567	24.64
	Toplam	6,359	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	5,791	91.48
	Kamu	539	8.52
	Toplam	6,330	100
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	246	3.87
	İlköğretim	3,623	56.97
	Ortaöğretim	1,522	23.93
	Yükseköğretim	968	15.22
	Toplam	6,359	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	3,354	52.74
	11-19 kişi	206	3.24
	20-49 kişi	618	9.72
	50 ve daha fazla	2,172	34.16
	Toplam	5,732	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	5,385	84.76
	Yarı zamanlı	968	15.24
	Toplam	6,353	100
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	3,806	89.47
	Geçici veya sınırlı süreli iş	448	10.53
	Toplam	4,254	100

Bağımsız değişkenlerden işyerindeki çalışan sayısı, çalışma şekli, çalışılan işin sürekli olup olmamasına bakıldığında ise, %52.74'ü (3,354 kişi) çalıştığı yerde 10'dan az

kişinin, % 3.24'ü (206 kişi) 11-19 arasında çalışan olduğunu, %9.72'si (618 kişi) 20-49 arasında çalışan olduğunu ve %34.16'sı (2,172 kişi) ise çalıştıkları yerdeki istihdam edilenlerin sayısının 50'den fazla olduğunu bildirmiştir. Geriye kalan katılımcılar ise çalıştıkları işyerindeki çalışan sayısını bilmediklerinden dolayı analize dâhil edilmemiştir. Çalışma şekillerine bakılınca katılımcıların %84.76'sı (5,385 kişi) tam zamanlı, %15.24'ü (968 kişi) yarı zamanlı çalıştığı görülebilmektedir. Ayrıca bu 4,254 kişinin %89.47'si (3,806 kişi) sürekli bir işte bulunurken %10.53'ü (448 kişi) geçici veya sınırlı süreli işte çalışmaktadırlar.

Tablo 5. TR22 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evli	3,684	60.98
	Hayır	2,357	39.02
	Toplam	6,041	100.00
Cinsiyet	Erkek	4,050	66.11
	Kadın	2,076	33.89
	Toplam	6,126	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	5,068	84.42
	Kamu	935	15.58
	Toplam	6,003	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	252	4.11
	İlköğretim	3,596	58.70
	Ortaöğretim	1,127	18.40
	Yükseköğretim	1,151	18.79
	Toplam	6,126	100
Medeni Durum	Evli	4,846	79.11
	Bekâr	1,280	20.89
	Toplam	6,126	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	4,052	66.14
	11-19 kişi	264	4.31
	20-49 kişi	629	10.27
	50 ve daha fazla	1,096	17.89
	Toplam	6,041	10
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	5,074	83.99
	Yarı zamanlı	967	16.01
	Toplam	6,041	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	2,793	84.00
	Geçici veya sınırlı süreli iş	532	16.00
	Toplam	3,325	100.00

TR22 (Balıkesir, Çanakkale) bölgesi için demografik değişkenlere bakılırken kayıtlılık durumu ile kayıt dışı çalışma oranlarının oldukça yakın olduğu görülmektedir. Herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olarak çalışanların durumu % 60.98 (3,684 kişi), kayıt dışı çalışan ise %39.02'dir (2,357 kişi). Ankete katılan kadınlar %33.89 (2,076 kişi) iken, erkekler % 60.98 (3,684 kişi) dir.

Çalışılan işyerinin sektör açısından durumunda ise katılımcıların %84.42 (5,068 kişi)'si özel sektörde geri kalan %15.58 (935 kişi)'i ise kamu sektöründe çalışmaktadır. 6,126 kişinin katıldığı eğitim sorusuna bakıldığında katılımcıların %4.11 (252 kişi) hiç okula gitmemiş, %58.70 (3,596 kişi) ilköğretim seviyesinde, %18.40 (1,127 kişi) ortaöğretim seviyesinde, % 18.79 (1,151 kişi)'u ise yükseköğretim seviyesindedir.

Ankete dâhil olan bireylerin %79.11 (4,846 kişi)'inin medeni durumu evli iken %20.89 (1,280 kişi)'u bekârdır. Bulunulan işyerindeki çalışan sayısı incelendiğinde ise % 66.14 (4,052 kişi)'ü 10'dan az kişinin bulunduğu iş yerinde, %4.31 (264 kişi)'i 11-19 arası kişinin bulunduğu işyerinde, %10.27 (629 kişi)'si 20-49 arası kişinin bulunduğu, geri kalanlar %17.89 (1,096 kişi) ise 50'den fazla kişinin bulunduğu bir işyerinde istihdam edilmektedir. Katılımcıların çalışma zamanları ise tam zamanlı ve yarı zamanlı olarak modele dâhil edilmiştir. Tam zamanlı çalışanlar %83.99 (5,074 kişi), Yarı zamanlı çalışanlar % 16.01 (967 kişi)'dir. Sürekli işte çalışanlar ise %84.00 (2,793 kişi) iken geçici işte çalışanlar %16.00 (3,325 kişi)'dir.

TR31 (İzmir) bölgesi için yapılan ankette herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olup olmama sorusuna % 72.84 (5,477)'ü evet cevabını verirken, %27.16 (2,042 kişi) hayır cevabını vermiştir. Katılımcıların % 66.91 (5,034 kişi)'i erkekken, %33.09 (2,490 kişi)'i kadındır. 7,433 katılımcının %88.50 (6,578 kişi)'i özel sektörde, % 11.50 (855 kişi)'i kamu sektöründe çalışmaktadır.

Eğitim durumları incelendiğinde ise katılımcıların %5.04 (379 kişi)'ü hiç okula gitmemiş, %50.17 (3,775 kişi)'ü ilköğretim, %21.38 (1,609 kişi) ortaöğretim, %23.41 (1,761 kişi) yükseköğretim seviyesindedir. Ayrıca ankete katılanların %69.17 (5,204 kişi)'si medeni durum sorusuna evli diye cevap verirken, %30.83 (2,320 kişi)'ü bekâr diye cevap vermiştir.

7,524 kişiden %26.25 (1,975 kişi)'i bulunulan işyerinde çalışan sayısına 10 kişiden az, %4.70 (354 kişi)'i 11-19 arası, %13.29 (1,000 kişi) 20-49 arası, %26.25 (1,975 kişi)'i ise 50 ve daha fazla çalışan var cevabını vermiştir.

7,519 kişinin çalışma şekline verdikleri cevaplar incelendiğinde ise %86.97 (6,539 kişi) tam zamanlı olarak, %13.03 (980 kişi) yarı zamanlı olarak çalıştığını belirtmiştir. 5,206 katılımcının cevap verdiği iş sürekliliği sorusuna ise %88.84 (4,625 kişi)'ü sürekli bir işte, %11.16 (581 kişi)'sı geçici veya sınırlı süreli bir işte çalıştığını bildirmiştir.

Tablo 6. TR31 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evlet	5,477	72.84
	Hayır	2,042	27.16
	Toplam	7,519	100.00
Cinsiyet	Erkek	5,034	66.91
	Kadın	2,490	33.09
	Toplam	7,524	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	6,578	88.50
	Kamu	855	11.50
	Toplam	7,433	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	379	5.04
	İlköğretim	3,775	50.17
	Ortaöğretim	1,609	21.38
	Yükseköğretim	1,761	23.41
	Toplam	7,524	100
Medeni Durum	Evli	5,204	69.17
	Bekâr	2,320	30.83
	Toplam	7,524	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	4,184	55.61
	11-19 kişi	354	4.70
	20-49 kişi	1,000	13.29
	50 ve daha fazla	1,975	26.25
	Toplam	7,513	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	6,539	86.97
	Yarı zamanlı	980	13.03
	Toplam	7,519	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	4,625	88.84
	Geçici veya sınırlı süreli iş	581	11.16
	Toplam	5,206	100.00

TR32 (Denizli, Aydın, Muğla) bölgesi anket sonuçları incelendiğinde ise 6,918 kişiden 4,252'sinin (%61.46) kayıtlı olarak, 2,666'sının (%38.54) ise kayıt dışı çalıştığı görülmektedir. Cinsiyet dağılımı dikkate alındığında ise toplam 6,926 kişiden %63.23'ünün (4,379 kişi) erkek, %36.77'sinin (2,547 kişi) kadın olduğu anlaşılmaktadır. Çalışanların iş yeri statülerine bakıldığında 6,079 (%89.85) özel, 687 (%10.15) kamu olmak üzere toplam 6,766 kişinin ankete dâhil edildiği görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında, %5.98'inin (414 kişi) hiç okulda gitmemiş, %62.95'inin (4,360 kişi) ilköğretim, %15.38'inin ortaöğretim (1,065 kişi), %15.69'unun (1,087 kişi) yükseköğretim düzeyinde olduğu belirtilmiştir. Toplam katılımcı sayısı ise 6,926 kişidir. Bu kişilerin %76.23'ü (5,280 kişi) evli, %23.77'si (1,646 kişi) ise bekârdır.

Tablo 7. TR32 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evet	4,252	61.46
	Hayır	2,666	38.54
	Toplam	6,918	100.00
Cinsiyet	Erkek	4,379	63.23
	Kadın	2,547	36.77
	Toplam	6,926	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	6,079	89.85
	Kamu	687	10.15
	Toplam	6,766	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	414	5.98
	İlköğretim	4,360	62.95
	Ortaöğretim	1,065	15.38
	Yükseköğretim	1,087	15.69
	Toplam	6,926	100
Medeni Durum	Evli	5,280	76.23
	Bekâr	1,646	23.77
	Toplam	6,926	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	4,688	67.69
	11-19 kişi	345	4.98
	20-49 kişi	716	10.34
	50 ve daha fazla	1,169	16.88
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	6,088	88.00
	Yarı zamanlı	830	12.00
	Toplam	6,918	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	3,201	82.52
	Geçici veya sınırlı süreli iş	678	17.48
	Toplam	3,879	100.00

Yine toplam 6,926 katılımcının cevaplarına göre 4,688 kişi (%67.69) 10 kişiden daha az çalışanın bulunduğu bir yerde çalışmaktayken, 345 kişi (%4.98) 11-19 çalışanlı, 716 kişi (%10.34) 20-49 çalışanlı, 1,169 kişi (%16.88) de 50 ve daha fazla çalışanlı bir yerde çalışmaktadır.

Çalışma şekli dikkate alındığında 6,918 kişiden 6,088'inin (%88.00) tam zamanlı, 830'unun (%22.00) yarı zamanlı çalıştığı tespit edilmiştir. İş sürekliliği açısından ayırım yapıldığında ise toplam 3,879 kişinin %82.52'sinin (3,201 kişi) sürekli, %17.48'inin (678) geçici veya süreli işte çalıştığı belirlenmiştir. Katılımcıların 5,280 (%76.23)'i evli, 1,646 (%23.77)'si bekârdır.

Toplam 6,926 katılımcıdan 4,688 (%67.69)'i 10 kişiden az, 345 (%4.98)'i, 11-19, 716 (%10.34)'sı 20-49, 1,169 (%16.88)'u 50 ve daha fazla çalışanlı iş yerinde çalışmaktadır. Çalışma şeklinde ise yarı zamanlı çalışanların oranı %12.00 (6,088 kişi) iken, tam zamanlı çalışanların oranı %88.00 (830 kişi)'dir. Toplam katılımcı sayısı 6,918 kişidir. İş sürekliliği durumu değişkeninde toplam katılımcı sayısı 3,879 iken; katılımcıların 3,201 (%82.52)'i sürekli, 678 (%17.48)'i geçici veya sınırlı süreli işte çalışmaktadır.

TR33 (Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak) bölgesi anket sonuçları incelendiğinde, toplam 6,908 kişinin %57.61'inin (3,980 kişi) sosyal güvenlik kurumlarından birine kayıtlı olarak çalıştığı, %42.39'unun (2,928 kişi) ise kayıt dışı istihdam edildiği saptanmıştır. Cinsiyet dağılımı %65.52 (4,526 kişi) erkek, %34.48 (2,382 kişi) kadın şeklinde gerçekleşmiştir. İş yeri statüsünde ise özel sektörde çalışanların payı %87.54 (5,965 kişi) iken, kamuda çalışanların payı %12.46 (849 kişi), toplam katılımcı sayısı ise 6,814'tür.

Katılımcıların eğitim durumu "hiç okula gitmemiş", "ilköğretim", "ortaöğretim", "yükseköğretim" olarak gruplandırılmıştır ve bu dört düzeyin oranları sırasıyla %6.49 (448 kişi), %62.12 (4,291 kişi), %17.33 (1,197 kişi), %14.07 (972 kişi)'dir. Medeni durum dağılımı %80.62 (5,569 kişi), %19.38 (1,339 kişi) bekâr olarak görülmektedir.

Tablo 8. TR33 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evli	3,980	57.61
	Hayır	2,928	42.39
	Toplam	6,908	100
Cinsiyet	Erkek	4,526	65.52
	Kadın	2,382	34.48
	Toplam	6,908	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	5,965	87.54
	Kamu	849	12.46
	Toplam	6,814	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	448	6.49
	İlköğretim	4,291	62.12
	Ortaöğretim	1,197	17.33
	Yükseköğretim	972	14.07
	Toplam	6,908	100
Medeni Durum	Evli	5,569	80.62
	Bekâr	1,339	19.38
	Toplam	6,908	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	4,613	66.78
	11-19 kişi	276	4.00
	20-49 kişi	789	11.42
	50 ve daha fazla	1,230	17.81
	Toplam	6,908	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	6,449	93.36
	Yarı zamanlı	459	6.64
	Toplam	6,908	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	3,061	86.62
	Geçici veya sınırlı süreli iş	473	13.38
	Toplam	3,534	100.00

Çalışan sayısı ise “10 kişiden az”, “11-19 kişi”, “20-49 kişi”, “50 ve daha fazla” olmak üzere gruplandırılmıştır; toplam 6,908 katılımcı katılmıştır ve oranlar sırasıyla %66.78 (4,613 kişi), %4.00 (276 kişi), %11.42 (789 kişi), %17.81 (1,230 kişi)’dir. 6,449 kişi (%93.36) tam zamanlı çalışmakta iken, 459 kişi (%6.64) yarı zamanlı çalışmaktadır. İş süreklilik durumunda katılımcı sayısı 3,534’tür ve bunların %86.62’si (3,061 kişi) sürekli işken, %13.38’i (473 kişi) geçici veya sınırlı süreli iş olarak karşımıza çıkmaktadır.

TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)bölgesine yapılan ankette kayıt dışı istihdam edilen çalışan sayısı 1,434 (%21.10) iken, kayıtlı çalışan sayısı 5,362 (%78.90)’dir. Kayıtlılık

değişkeninde toplam katılımcı sayısı 6,796'dır. Bu sayı cinsiyet değişkeninde ise 6,854'tür ve katılımcıların %69,81 (4,785 kişi)'i erkek, %30.19 (2,069 kişi) kadındır.

Çalışılan iş yeri statüsünde katılımcı sayısı; özel sektörde 5,998 (%89.14) kişi, kamuda 731 kişi (%) olmak üzere toplamda 10.86 kişidir. Eğitim durumundaki oranlar %3.41 (234 kişi) hiç okula gitmemiş, %51.21 (3,510 kişi) ilköğretim düzeyinde, %24.04 (1,648 kişi) ortaöğretim düzeyinde, %21.33 (1,462 kişi) yükseköğretim düzeyinde eğitim almış olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 9. TR41 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evlet	5,362	78.90
	Hayır	1,434	21.10
	Toplam	6,796	100.00
Cinsiyet	Erkek	4,785	69.81
	Kadın	2,069	30.19
	Toplam	6,854	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	5,998	89.14
	Kamu	731	10.86
	Toplam	6,729	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	234	3.41
	İlköğretim	3,510	51.21
	Ortaöğretim	1,648	24.04
	Yükseköğretim	1,462	21.33
	Toplam	6,854	100
Medeni Durum	Evli	5,075	74.04
	Bekâr	1,779	25.96
	Toplam	6,854	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	5,163	100.00
	11-19 kişi	274	4.00
	20-49 kişi	888	12.96
	50 ve daha fazla	2,483	36.23
	Toplam	8,808	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	6,455	94.98
	Yarı zamanlı	341	5.02
	Toplam	6,796	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	4,722	91.46
	Geçici veya sınırlı süreli iş	441	8.54
	Toplam	5,163	100.00

TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Sakarya) bölgesine yapılan ankette kayıtlı çalışanlar %67.43 (4,731 kişi), kayıt dışı çalışanlar %32.57 (2.285 kişi), Katılımcıların

cinsiyet sorusuna verdikleri cevaplara göre % 67.42 (4, 791 kişi) erkek , %32.58 (2,315kişi)'i kadındır. Katılımcıların çalıştıkları sektörlere dikkat edildiğinde, çalışanların %89.20 (6,216 kişi), özel sektörde, %10.80 (753 kişi)'i ise kamu sektöründe çalışmaktadır. TR42 bölgesinde hanehalkı işgücü anketine dahil olan kişilerin eğitim durumlarında %5.43 (386 kişi) hiç okula gitmemiş, %53.14 (3,776 kişi) ilköğretim seviyesinde, %23.02 (1,636 kişi), ortaöğretim seviyesinde, %18.41 (1,308 kişi) yükseköğretim seviyesinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların %72.63 (5,161 kişi)'ü evli iken, %27.37 (1,945 kişi)'si ise bekarıdır.

Tablo 10. TR42 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evli	4,731	67.43
	Hayır	2,285	32.57
	Toplam	7,016	100.00
Cinsiyet	Erkek	4,791	67.42
	Kadın	2,315	32.58
	Toplam	7,106	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	6,216	89.20
	Kamu	753	10.80
	Toplam	6,969	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	386	5.43
	İlköğretim	3,776	53.14
	Ortaöğretim	1,636	23.02
	Yükseköğretim	1,308	18.41
	Toplam	7,106	100
Medeni Durum	Evli	5,161	72.63
	Bekâr	1,945	27.37
	Toplam	7,106	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	3,638	51.20
	11-19 kişi	324	4.56
	20-49 kişi	779	10.96
	50 ve daha fazla	2,224	31.30
	Toplam	6,965	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	6,177	88.04
	Yarı zamanlı	839	11.96
	Toplam	7,016	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	4,268	89.87
	Geçici veya sınırlı süreli iş	481	10.13
	Toplam	4,749	100.00

7,106 katılımcının çalışmakta oldukları işyerindeki çalışan sayılarına bakıldığında %51.20 (3,638 kişi), 10'dan az kişinin bulunduğu, %4.56 (324 kişi) 11-19 arasında kişi bulunan iş yerlerinde, %10.96 (779 kişi), 20-49 arasında çalışan bulunan işyerlerinde, %31.30 (2,224 kişi) 50 ve daha fazla çalışanın bulunduğu işyerlerinde çalışmaktadırlar. Bu katılımcıların ayrıca % 88.04 (6,177 kişi) tam zamanlı olarak, %11.96 (839 kişi) yarı zamanlı olarak çalışmaktadır. 7,106 katılımcı buldukları işyerindeki süreklilik durumuna bakıldığında ise %89.87 (4,268 kişi) sürekli bir işte çalıştığını belirtmişken, %10.13 (481 kişi) buldukları işin geçici veya sınırlı süreli iş olduğunu söylemişlerdir.

Tablo 11. TR51 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evli	7,280	80.73
	Hayır	1,738	19.27
	Toplam	9,018	100.00
Cinsiyet	Erkek	6,337	70.16
	Kadın	2,695	29.84
	Toplam	9,032	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	7,042	78.81
	Kamu	1,893	21.19
	Toplam	8,935	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	166	1.84
	İlköğretim	3,668	40.61
	Ortaöğretim	2,231	24.70
	Yüksek Öğretim	2,967	32.85
	Toplam	9,032	100
Medeni Durum	Evli	6,536	72.36
	Bekâr	2,496	27.64
	Toplam	9,032	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	3,919	43.39
	11-19 kişi	539	5.97
	20-49 kişi	1,338	14.81
	50 ve daha fazla	3,216	35.61
	Toplam	9,012	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	8,167	90.56
	Yarı zamanlı	851	9.44
	Toplam	9,018	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	6,706	93.00
	Geçici veya sınırlı süreli iş	505	7.00
	Toplam	7,211	100.00

TR51 (Ankara) bölgesi için yapılan ankette bağımlı değişken sorusu olan bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olup olmama sorusuna katılımcıların %80.73 (7,280 kişi)'ü evet cevabı verirken, %19.27 (1,738 kişi), hayır cevabı vermiştir.

9,944 katılımcının %70.16 (6,337 kişi)'sı erkek, %29.84 (2,695 kişi)'ü ise kadındır. Ayrıca bu katılımcıların çalıştıkları iş yerinin statüsünü bakıldığında %78.81 (7,042 kişi)'in özel sektörde geri kalan katılımcıların %21.19 (1,893 kişi)'un kamu sektöründe çalıştığı görülmektedir. Ankara bölgesinde yapılan ankette hiç okula gitmeyenlerin sayısı % 1.84 (166kişi), ilköğretim seviyesinde olanların sayısı %40.61 (3,668 kişi), ortaöğretim seviyesinde olanların sayısı % 24.70 (2,231 kişi) ve yükseköğretim seviyesinde olanların sayısı ise %32.85 (2,967 kişi)'dir.

Katılımcıların medeni durumları ise şöyledir; %72.36 (6,536 kişi) evli, %27.64 (2,496 kişi)'ü bekarlıdır. Bulunulan işyerlerindeki çalışan sayılarına göre katılımcı oranlarına bakıldığında ; %43.39 (3,919 kişi) 10 kişiden az çalışan olan yerlerde, %5.97 (539 kişi)'si 11-19 arası çalışan olan yerlerde, %14.81 (1,338 kişi)'i 20-49 arası çalışan olan yerlerde, %35.61 (3,216 kişi)'i 50 ve daha fazla çalışan olan yerlerde istihdam edilmektedirler.

Çalışma şekilleri tam zamanlı olanlar %90.56 (8,167 kişi), yarı zamanlı olanlar %9.44 (851 kişi), sürekli bir işte çalışanlar %93.00 (6,706 kişi), geçici veya sınırlı süreli bir işte çalışanlar ise %7.00 (505 kişi)'dir.

TR52 (Konya, Karaman) bölgesi için yapılan ankette herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olanlar % 57.77 (5,562 kişi), herhangi bir kaydı olmadan çalışanlar ise %42.23 (4,066 kişi)'dir. Ankete katılanların % 69.83 (6,944 kişi) erkek %30.17 (3,000 kişi) kadındır. Çalışılan işyerlerinin statüsüne bakıldığında ise çalışanları %88.62 (8,366 kişi) özel sektörde %11.38 (1,074 kişi) 'i ise kamu sektöründe istihdam edilmektedir.

Katılımcıların eğitim durumlarına dikkat edildiğinde hiç okumayanlar %4.70 (467 kişi), ilköğretim seviyesinde olanlar %63.6 (6,325 kişi), ortaöğretim seviyesinde olanlar % 15.71 (1,562 kişi), yükseköğretim seviyesinde olanlar ise %15.99 (1,590 kişi)'dir. 9,944 katılımcının %76.30 (7,587 kişi) evli, %23.70 (2,357 kişi)'i ise bekarlıdır.

Çalışılan işyerindeki eleman sayıları ise şöyledir; katılımcıların %62.46 (6,211 kişi) 10'dan az çalışanın bulunduğu işyerinde, %5.71 (568 kişi) 11-19 arasında çalışan olduğu işyerinde, %11.08 (1,102 kişi) 20-49 arası çalışanın bulunduğu işyerinde, %17.40 (1,730 kişi) 50'den daha fazla çalışanın bulunduğu işyerinde çalışmaktadır. 9,628 katılımcıdan

tam zamanlı çalışanlar %81.72 (7,868 kişi), yarı zamanlı çalışanlar %18,28 (1,760 kişi)'i dir. Çalışanların işyerlerindeki sürekli çalışma durumu %83.78 (4,742 kişi), geçici veya sınırlı süreli işte bulunanlar %16.22 (918 kişi)'dir.

Tablo 12. TR52 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evli	5,562	57.77
	Hayır	4,066	42.23
	Toplam	9,628	100.00
Cinsiyet	Erkek	6,944	69.83
	Kadın	3,000	30.17
	Toplam	9,944	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	8,366	88.62
	Kamu	1,074	11.38
	Toplam	9,440	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	467	4.70
	İlköğretim	6,325	63.6
	Ortaöğretim	1,562	15.71
	Yüksek Öğretim	1,590	15.99
	Toplam	9,944	100
Medeni Durum	Evli	7,587	76.30
	Bekâr	2,357	23.70
	Toplam	9,944	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	6,211	62.46
	11-19 kişi	568	5.71
	20-49 kişi	1,102	11.08
	50 ve daha fazla	1,730	17.40
	Toplam	9,611	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	7,868	81.72
	Yarı zamanlı	1,760	18.28
	Toplam	9,628	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	4,742	83.78
	Geçici veya sınırlı süreli iş	918	16.22
	Toplam	5,660	100.00

TR61 (Antalya, Isparta Burdur) bölgesi için yapılan ankette kayıt dışı çalışanlar %30.23 (1,921 kişi), sosyal güvenlik kurumlarına kayıtlı çalışanlar ise %69.77 (4,433 kişi)'dir. 6,439 katılımcının %65.68 (4,229 kişi)'i erkek %34.32 (2,210 kişi) 'si ise kadındır.

Ankete katılanların çalıştıkları işyerinin sektör açısından durumuna bakıldığında ise %88.01 (5,515 kişi) özel sektörde iken %11.99 (751 kişi) kamu sektöründedir. Katılımcıların eğitim seviyeleri incelendiğinde %4.49 (289 kişi)'unun hiç okula gitmediği, %55.68 (3,585 kişi)'inin ilköğretim seviyesinde olduğu, %19.27 (1,241 kişi)'sinin ortaöğretim seviyesinde olduğu ve %20.56 (1,324 kişi)'sının ise yükseköğretim seviyesinde olduğu görülmektedir. % 77.25 (4,974 kişi) evli iken %22.75 (1,465 kişi) bekaıdır.

Tablo 13. TR61 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evlet	4,433	69.77
	Hayır	1,921	30.23
	Toplam	6,354	100.00
Cinsiyet	Erkek	4,229	65.68
	Kadın	2,210	34.32
	Toplam	6,439	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	5,515	88.01
	Kamu	751	11.99
	Toplam	6,266	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	289	4.49
	İlköğretim	3,585	55.68
	Ortaöğretim	1,241	19.27
	Yüksek Öğretim	1,324	20.56
	Toplam	6,439	100
Medeni Durum	Evli	4,974	77.25
	Bekâr	1,465	22.75
	Toplam	6,439	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	3,950	61.34
	11-19 kişi	322	5.00
	20-49 kişi	571	8.87
	50 ve daha fazla	1,506	23.39
	Toplam	6,349	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	5,418	85.27
	Yarı zamanlı	936	14.73
	Toplam	6,354	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	3,167	81.81
	Geçici veya sınırlı süreli iş	704	18.19
	Toplam	3,871	100.00

10 kişiden az çalışanı olan işyerinde bulunanlar %61.34 (3,950 kişi), 11-19 arası çalışan olan işyerinde bulunanlar % 5.00 (322 kişi), 20-49 arası çalışan olan işyerinde bulunanlar % 8.87 (571 kişi), 50 ve daha fazla çalışanın olduğu işyerinde bulunanlar %23.39 (1,509 kişi)'dir. Katılımcıların çalışma şekilleri ise % 85.27 (5,418 kişi) tam zamanlı, %14.73 (936 kişi) yarı zamanlı olarak görülmektedir. Katılımcıların çalıştıkları işte süreklilik durumlarında ise %81.81 (3,167 kişi)'inin sürekli bir işte %18.19 (704 kişi)'un geçici veya sınırlı süreli işte oldukları belirtilmiştir.

Tablo 14. TR62 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evet	4,001	55.39
	Hayır	3,222	44.61
	Toplam	7,223	100.00
Cinsiyet	Erkek	5,104	68.57
	Kadın	2,339	31.43
	Toplam	7,443	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	6,151	86.84
	Kamu	932	13.16
	Toplam	7,083	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	671	9.02
	İlköğretim	4,152	55.78
	Ortaöğretim	1,354	18.19
	Yüksek Öğretim	1,266	17.01
	Toplam	7,443	100
Medeni Durum	Evli	5,317	71.44
	Bekâr	2,126	28.56
	Toplam	7,443	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	4,412	59.28
	11-19 kişi	389	5.23
	20-49 kişi	743	9.98
	50 ve daha fazla	1,653	22.21
	Toplam	7,197	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	6,247	86.49
	Yarı zamanlı	976	13.51
	Toplam	7,223	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	3,614	73.76
	Geçici veya sınırlı süreli iş	1,286	26.24
	Toplam	4,900	100.00

TR62 (Adana, Mersin) bölgesinde ise %55.39 (4,001 kişi) kayıtlı olarak çalışmasına karşılık %44.61 (3,322 kişi) kayıt dışı olarak çalışmaktadır. 7,443 katılımcının %68.57 (5,104 kişi)'si erkek, %31.43 (2,339 kişi) ise kadındır. Yapılan ankette katılımcıların çalıştıkları işyerinin statüsüne bakıldığında ise %86.84 (6,151 kişi)'ü özel sektörde, %13.16 (932 kişi)'sı kamu sektöründe bulunmaktadır.

TR62 bölgesindeki ankete katılan bireylerin eğitim seviyeleri ise %9.02 (671 kişi) hiç okula gitmemiş, %55.78 (4,152 kişi) ilköğretim seviyesinde, %18.19 (1,354 kişi) ortaöğretim seviyesinde, %17.01 (1,266 kişi) yükseköğretim seviyesindedir. Bu katılımcıların % 71.44 (5,317 kişi) evli iken, % 28.56 (2,126 kişi) ise bekarıdır.

Ankete katılan bireylerin %59.28 (4,412 kişi)'i 10 kişiden az çalışanı olan işyerinde, %5.23 (389 kişi)'ü 11-19 arası çalışanı olan işyerinde, %9.98 (743 kişi) 20-49 arası çalışanı olan işyeri nde, %22.21 (1,653 kişi)'i 50 ve daha fazla çalışanı olan işyerinde çalışmaktadırlar. 7.223 katılımcının çalışma şekli sorusuna verdikleri cevap ise şöyledir; %86.49 (6,247 kişi)'u tam zamanlı, % 13.51 (976 kişi)'i yarı zamanlı olmaktadır. Ayrıca katılımcıların %73.76 (3,614 kişi) sürekli bir işte bulunurken, 526.24 (1,286 kişi)'ü geçici veya sınırlı süreli bir işte bulunmaktadır.

TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) bölgesi için yapılan ankette kayıtlı olarak çalışanların oranı %62.40 (2,386 kişi) iken kayıt dışı çalışan oranı %37.60 (1,438 kişi) çıkmıştır. Anket katılımcılarının %72.36 (2,943 kişi) erkek ve %27.64 (1,124 kişi) kadındır. Çalışılan işyerinin sektörüne bakılınca %86.09 (3,244 kişi) özel sektörde, %13.91 (524 kişi) kamu sektöründe istihdam edildiği görülmektedir.

4,067 katılımcının % 10.30 (419 kişi) hiç okula gitmemiş, %57.49 (2,338 kişi) ilköğretim seviyesinde, %17.65 (718 kişi) ortaöğretim seviyesinde, %14.56 (592 kişi) yükseköğretim seviyesindedir. Bu katılımcıların medeni durumları ise % 76.99 (3,131 kişi) evli, %23.01 (936 kişi) ise bekârdır.

Ankete katılan bireylerin buldukları işyerlerindeki çalışan sayılarına baktığımızda %55.20 (2,245 kişi) 10 kişiden az %3.17 (129 kişi) 11-19 kişi %25.28 (1,028 kişi) 20-49 kişi, %10.33 (420 kişi) ise 50 ve daha fazla kişinin bulunduğu işyerlerinde çalışmaktadır. %90.64 (3,466 kişi)'ü tam zamanlı, %9,36 (358 kişi)'sı yarı zamanlı çalışmaktadır. İş süreklilikleri ise %78.03 (1,953 kişi) sürekli bir işte, % 21.7 (550 kişi)'si geçici veya sınırlı süreli bir işte çalışmaktadır.

Tablo 15. TR63 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evli	2,386	62.40
	Hayır	1,438	37.60
	Toplam	3,824	100.00
Cinsiyet	Erkek	2,943	72.36
	Kadın	1,124	27.64
	Toplam	4,067	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	3,244	86.09
	Kamu	524	13.91
	Toplam	3,768	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	419	10.30
	İlköğretim	2,338	57.49
	Ortaöğretim	718	17.65
	Yüksek Öğretim	592	14.56
	Toplam	4,067	100
Medeni Durum	Evli	3,131	76.99
	Bekâr	936	23.01
	Toplam	4,067	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	2,245	55.20
	11-19 kişi	129	3.17
	20-49 kişi	1,028	25.28
	50 ve daha fazla	420	10.33
	Toplam	3,822	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	3,466	90.64
	Yarı zamanlı	358	9.36
	Toplam	3,824	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	1,953	78.03
	Geçici veya sınırlı süreli iş	550	21.97
	Toplam	2,503	100.00

TR71 (Nevşehir, Aksaray, Niğde, Kırıkkale, Kırşehir) bölgesi için yapılan ankette sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olarak çalışanlar %59.24 (3,589 kişi), kayıt dışı çalışanlar %40.76 (2,469 kişi)'dir. Katılımcıların %68.15 (4,136 kişi)'i erkek, %31.85 (1,933 kişi)'i kadındır. Sektör açısından bakıldığında ise %84.04 (4,993 kişi)'ü özel sektörde, %15.96 (948 kişi)'sı ise kamu sektöründe çalışmaktadır.

Katılımcılardan hiç okula gitmeyenler %8.83 (536 kişi), ilköğretim düzeyinde olanlar %59.12 (3,588 kişi), ortaöğretim seviyesinde olanlar %17.05 (1,035 kişi), yükseköğretim seviyesinde olanlar %14.99 (910 kişi)'dir. 6,069 kişinin %78.05 (4,737 kişi)'i evli iken %21.95 (1,332 kişi)'i bekarıdır.

Bireylerin çalıştıkları işyerlerinde bulunan çalışan sayılarının durumları ise ; %68.99 (4,187 kişi) 10 kişiden az çalışanın olduğu yerde, %3.71 (225 kişi) 11-19 kişinin çalıştığı işyerlerinde, %12.06 (732 kişi) 20-49 kişinin çalıştığı işyerlerinde, %15.03 (912 kişi)'ü 50 ve daha fazla çalışanın olduğu işyerlerindedir. Tam zamanlı çalışan % 91.76 (5,559 kişi), yarım zamanlı çalışan % 8.24 (499 kişi)'dir. Buldukları işte sürekli olarak çalışanlar %82.08 (2,583 kişi), geçici veya sınırlı süreli işte bulunanlar %17.92 (564 kişi)'dir.

Tablo 16. TR71 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evet	3,589	59.24
	Hayır	2,469	40.76
	Toplam	6,058	100.00
Cinsiyet	Erkek	4,136	68.15
	Kadın	1,933	31.85
	Toplam	6,069	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	4,993	84.04
	Kamu	948	15.96
	Toplam	5,941	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	536	8.83
	İlköğretim	3,588	59.12
	Ortaöğretim	1,035	17.05
	Yüksek Öğretim	910	14.99
	Toplam	6,069	100
Medeni Durum	Evli	4,737	78.05
	Bekâr	1,332	21.95
	Toplam	6,069	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	4,187	68.99
	11-19 kişi	225	3.71
	20-49 kişi	732	12.06
	50 ve daha fazla	912	15.03
	Toplam	6,056	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	5,559	91.76
	Yarı zamanlı	499	8.24
	Toplam	6,058	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	2,583	82.08
	Geçici veya sınırlı süreli iş	564	17.92
	Toplam	3,147	100.00

TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat) bölgesindeki ankete katılanların kayıt dışı çalışan oranı %35.61 (1,748 kişi), sosyal güvenlik kurumlarına kayıtlı çalışanların oranı ise %64.39 (3,161)'dur. 4,924 katılımcının %70.23 (3,458 kişi)'ü erkek, %29.77 (1,466 kişi)'si ise kadındır. Katılımcılara sektör açısından bakıldığında ise 4,833 katılımcıdan %84.09 (4,064 kişi) özel sektörde, %15.91 (769 kişi)'i ise kamu sektöründedir. Eğitim açısından anket sonuçları incelendiğinde ise %9.48 (467 kişi) hiç okula gitmeyen, %53.90 (2,654 kişi) ilköğretim seviyesinde, %18.30 (901 kişi) ortaöğretim seviyesinde, %18.32 (902 kişi) yükseköğretim seviyesinde katılımcı olduğu görülmektedir. Ayrıca %75.79 (3,732 kişi) evli katılımcı, %24.21 (1,192 kişi) bekar katılımcı ankete dahil olmuştur.

Tablo 17. TR72 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evli	3,161	64.39
	Hayır	1,748	35.61
	Toplam	4,909	100.00
Cinsiyet	Erkek	3,458	70.23
	Kadın	1,466	29.77
	Toplam	4,924	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	4,064	84.09
	Kamu	769	15.91
	Toplam	4,833	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	467	9.48
	İlköğretim	2,654	53.90
	Ortaöğretim	901	18.30
	Yüksek Öğretim	902	18.32
	Toplam	4,924	100
Medeni Durum	Evli	3,732	75.79
	Bekâr	1,192	24.21
	Toplam	4,924	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	3,137	63.71
	11-19 kişi	175	3.55
	20-49 kişi	436	8.85
	50 ve daha fazla	1,159	23.54
	Toplam	4,907	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	4,344	88.49
	Yarı zamanlı	565	11.51
	Toplam	4,909	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	2,375	83.27
	Geçici veya sınırlı süreli iş	477	16.73
	Toplam	2,852	100.00

İşyerlerindeki çalışan sayıları incelendiğinde ise 10' dan az çalışanı olan işyerlerinde katılımcıların %63.71 (3,137 kişi), 11-19 arası çalışan bulunduğu işyerlerinde % 3.55 (175 kişi), 20-49 arası çalışan olan işyerlerinde %8.85 (436 kişi), 50 ve daha fazla çalışan bulunan işyerlerinde ise %23.54 (1,159 kişi) katılımcı bulunmaktadır. Tam zamanlı çalışan %88.49 (4,344 kişi), yarı zamanlı çalışan %11.51 (565 kişi), sürekli bir işe çalışan %83.27 (2,375 kişi), geçici veya sınırlı süreli bir işte çalışan %16.73 (477 kişi)'tür.

Tablo 18. TR81 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evli	1,734	48.79
	Hayır	1,820	51.21
	Toplam	3,554	100.00
Cinsiyet	Erkek	2,284	61.35
	Kadın	1,439	38.65
	Toplam	3,723	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	3,065	86.75
	Kamu	468	13.25
	Toplam	3,533	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	438	11.76
	İlköğretim	2,227	59.82
	Ortaöğretim	632	16.98
	Yüksek Öğretim	426	11.44
	Toplam	3,723	100
Medeni Durum	Evli	2,970	79.77
	Bekâr	753	20.23
	Toplam	3,723	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	2,381	63.95
	11-19 kişi	136	3.65
	20-49 kişi	329	8.84
	50 ve daha fazla	707	18.99
	Toplam	3,553	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	2,703	76.06
	Yarı zamanlı	851	23.94
	Toplam	3,554	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	1,538	90.21
	Geçici veya sınırlı süreli iş	167	9.79
	Toplam	1,705	100.00

TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın) bölgesinde herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmadan çalışanlar % 51.21 (1,820 kişi), kayıtlı çalışanlar ise %48.79 (1,734 kişi)'dur. Katılımcılardan erkek oranı %61.35 (2,284 kişi), kadın oranı % 38.65 (1,439 kişi)'tir. Çalışılan işyerlerinin statüsü ise 3,533 katılımcı için %86.75 (3,065 kişi) özel sektör, %13.25 (468 kişi) kamu sektörüdür.

3,723 katılımcı için eğitim seviyesi %11.76 (438 kişi) hiç okula gitmeyen, %59.82 (2,227 kişi) ilköğretim seviyesinde olan, % 16.98 (632 kişi) ortaöğretim seviyesinde olan, %11.44 (426 kişi) yükseköğretim seviyesinde olanlardır. Evli olan katılımcılar %79.77 (2,970 kişi), bekar olan katılımcılar %20.23 (753 kişi)'tür. 10 kişiden az çalışanı olan işyerlerinde istihdam edilenler %63.95 (2,381 kişi), 11-19 kişi arasında çalışanı olan işyerlerinde istihdam edilenler %3.65 (136 kişi), 20-49 arasında çalışanı olan işyerlerinde istihdam edilenler %8.84 (329 kişi), 50 ve daha fazla çalışanı olan işyerlerinde istihdam edilenler ise %18.99 (707 kişi)'dur.

3,554 katılımcının çalışma şekillerinde tam zamanlı çalışanlar %76.06 (2,703 kişi), yarı zamanlı olarak çalışanlar %23.94 (851 kişi)'tür. 1,705 katılımcının çalıştıkları işlerdeki süreklilik durumlarına verdikleri cevap %90.21 (1,538 kişi), geçici bir işte çalıştıklarına dair verilen cevaplar ise %9.79 (167 kişi) oranındadır.

TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop) bölgesinde herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı mısınız sorusuna evet diyenler %51.88 (2,805 kişi), hayır diyenler %48.12 (2,602 kişi)'dir. 5,847 katılımcının %60.08 (3,513 kişi) erkek, %39.92 (2,334 kişi)'si ise kadındır. 5,209 katılımcının ise işyerlerinin statüsüne bakıldığında özel sektörde istihdam edilenler %83.08 (4,395 kişi), kamu sektöründe istihdam edilenler %16.92 (895 kişi)'dir.

Katılımcılardaki eğitim seviyelerine dikkat edildiğinde ise hiç okula gitmeyenler %13.00 (760 kişi), ilköğretim seviyesinde olanlar %58.17 (3,401 kişi), ortaöğretim seviyesinde olanlar %15.94 (932 kişi), yükseköğretim seviyesinde olanlar %12.90 (754 kişi)'dir. Ankette medeni durumunuz nedir sorusuna %79.60 (4,654 kişi) evli cevabını verirken %20.40 (1,193 kişi) bekar cevabını vermiştir.

Bulduğunuz işyerinde kaç kişi çalışmaktadır sorusuna katılımcıların %66.97 (3,916 kişi)'si 10 kişiden az, %2.94 (172 kişi) 11-19 arası, %8.36 (489 kişi) 20-49 arası, %14.11 (825 kişi) 50 ve daha fazla çalışan var cevabını vermiştir. 5,407 katılımcının %87.41 (4,726 kişi)'i tam zamanlı çalışırken, %12.59 (681 kişi)'u yarı zamanlı

çalışmaktadır. 2,428 katılımcının %87.11 (2,115 kişi)'i sürekli bir işte bulunurken, %12.89 (313 kişi)'u geçici veya sınırlı süreli bir işte çalışmaktadır.

Tablo 19. TR82 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evet	2,805	51.88
	Hayır	2,602	48.12
	Toplam	5,407	100.00
Cinsiyet	Erkek	3,513	60.08
	Kadın	2,334	39.92
	Toplam	5,847	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	4,395	83.08
	Kamu	895	16.92
	Toplam	5,290	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	760	13.00
	İlköğretim	3,401	58.17
	Ortaöğretim	932	15.94
	Yüksek Öğretim	754	12.90
	Toplam	5,847	100
Medeni Durum	Evli	4,654	79.60
	Bekâr	1,193	20.40
	Toplam	5,847	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	3,916	66.97
	11-19 kişi	172	2.94
	20-49 kişi	489	8.36
	50 ve daha fazla	825	14.11
	Toplam	5,402	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	4,726	87.41
	Yarı zamanlı	681	12.59
	Toplam	5,407	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	2,115	87.11
	Geçici veya sınırlı süreli iş	313	12.89
	Toplam	2,428	100.00

TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya) bölgesi için yapılan ankette 6,719 katılımcıdan %51.72 (3,475 kişi)'i sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olduğunu bildirirken, %48.28 (3,244 kişi)'i kayıt dışı çalıştığını belirtmiştir. Cinsiyetiniz nedir sorusuna cevap veren katılımcıların %63.14 (4,364 kişi)'ü erkek, %36.86 (2,548 kişi)'sı kadındır. Çalışılan iş yeri statüsü ise %86.88 (5,717 kişi)'sı için özel sektör, %13.12 (863 kişi)'si için kamu sektörüdür. 6,912 katılımcıdan hiç okula gitmeyenler %85 (957 kişi), ilköğretim

seviyesinde olanlar %56.93 (3,935 kişi), ortaöğretim seviyesinde olanlar %15.55 (1,075 kişi), yükseköğretim seviyesinde olanlar %13.67 (945 kişi)'dir. Evli olan katılımcılar %78.34 (5,415 kişi), bekar olan katılımcılar % 21.66 (1,497 kişi)'dir. Bulduğunuz işyerindeki çalışan sayısı kaçtır sorusuna 6,912 katılımcını % 71.82 (4,964 kişi)'si 10 kişiden az, %3,34 (231 kişi) 11-19 arası, %7.10 (491 kişi) 20-49 arası, %14.58 (1,008 kişi)'i 50 ve daha fazlası çalışan var cevabını vermiştir. Tam zamanlı çalışanlar %83.82 (5,632 kişi), yarı zamanlı çalışanlar %16.18 (1,087 kişi) yani toplam bu soruya katılanlar 6,719 kişidir. Sürekli bir işte çalışanlar %79.08 (2,559 kişi), geçici veya sınırlı süreli bir işte çalışanlar %20.92 (677 kişi)'dir.

Tablo 20. TR83 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evli	3,475	51.72
	Hayır	3,244	48.28
	Toplam	6,719	100.00
Cinsiyet	Erkek	4,364	63.14
	Kadın	2,548	36.86
	Toplam	6,912	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	5,717	86.88
	Kamu	863	13.12
	Toplam	6,580	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	957	13.85
	İlköğretim	3,935	56.93
	Ortaöğretim	1,075	15.55
	Yüksek Öğretim	945	13.67
	Toplam	6,912	100
Medeni Durum	Evli	5,415	78.34
	Bekâr	1,497	21.66
	Toplam	6,912	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	4,964	71.82
	11-19 kişi	231	3.34
	20-49 kişi	491	7.10
	50 ve daha fazla	1,008	14.58
	Toplam	6,694	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	5,632	83.82
	Yarı zamanlı	1,087	16.18
	Toplam	6,719	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	2,559	79.08
	Geçici veya sınırlı süreli iş	677	20.92
	Toplam	3,236	100.00

TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) bölgesindeki ankete katılanların % 42.94 (3,670 kişi) kayıtlı olarak çalışırken, %57.06 (4,876 kişi) kayıt dışı çalıştığını belirtmiştir. 8,859 katılımcının %59.96 (5,312 kişi)'sı erkek, %40.04 (3,547 kişi)'ü kadındır. Çalışılan işyeri statüsüne bakıldığında ise 8,433 katılımcının %86.20 (7,269 kişi)'si özel sektörde, %13.80 (1,164 kişi)'i kamu sektöründe istihdam edilmektedir.

Katılımcılardan hiç okula gitmeyenler %15.92 (1,410 kişi), ilköğretim seviyesinde olanlar %53.19 (4,712 kişi), ortaöğretim seviyesinde olanlar %16.73 (1,482 kişi), yükseköğretim seviyesinde olanlar %14.17 (1,255 kişi)'dir. %78.30 (6,937 kişi) katılımcı evli iken, %21.70 (1,922 kişi) katılımcı bekar

Tablo 21. TR90 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evli	3,670	42.94
	Hayır	4,876	57.06
	Toplam	8,546	100.00
Cinsiyet	Erkek	5,312	59.96
	Kadın	3,547	40.04
	Toplam	8,859	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	7,269	86.20
	Kamu	1,164	13.80
	Toplam	8,433	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	1,410	15.92
	İlköğretim	4,712	53.19
	Ortaöğretim	1,482	16.73
	Yüksek Öğretim	1,255	14.17
	Toplam	8,859	100
Medeni Durum	Evli	6,937	78.30
	Bekâr	1,922	21.70
	Toplam	8,859	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	6,479	73.13
	11-19 kişi	321	3.62
	20-49 kişi	865	9.76
	50 ve daha fazla	864	9.75
	Toplam	8,529	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	7,658	89.61
	Yarı zamanlı	888	10.39
	Toplam	8,546	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	3,038	83.71
	Geçici veya sınırlı süreli iş	591	16.29
	Toplam	3,629	100.00

Bulduğunuz işyerinde kaç çalışan vardır sorusuna %73.13 (6,479 kişi)'ü 10 kişiden az, %3.62 (321 kişi)'si 11-19 arası kişi, %9.76 (865 kişi)'sı 20-49 arası kişi, %9.75 (864 kişi) 50 ve daha fazla çalışan bulunmaktadır cevabını vermiştir. Tam zamanlı çalışan %89.61 (7,658 kişi), yarı zamanlı çalışan %10.39 (888 kişi)'dur. Katılımcıların buldukları işlerdeki sürekliliğe bakacak olursak %83.71 (3,038 kişi) sürekli bir işte, %16.29 (591 kişi) geçici veya sınırlı süreli bir işte çalışmaktadır.

Tablo 22. TRA1 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evli	2,445	48.35
	Hayır	2,612	51.65
	Toplam	5,057	100.00
Cinsiyet	Erkek	3,372	66.18
	Kadın	1,723	33.82
	Toplam	5,095	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	4,203	84.57
	Kamu	767	15.43
	Toplam	4,970	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	846	16.60
	İlköğretim	2,843	55.80
	Ortaöğretim	794	15.58
	Yüksek Öğretim	612	12.01
	Toplam	5,095	100
Medeni Durum	Evli	3,869	75.94
	Bekâr	1,226	24.06
	Toplam	5,095	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	3,806	74.70
	11-19 kişi	119	2.34
	20-49 kişi	476	9.34
	50 ve daha fazla	656	12.88
	Toplam	5,057	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	3,663	72.43
	Yarı zamanlı	1,394	27.57
	Toplam	5,057	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	1,637	80.40
	Geçici veya sınırlı süreli iş	399	19.60
	Toplam	2,036	100.00

TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt) bölgesi için yapılan ankette katılımcıların %48.35 (2,445 kişi)'i herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olarak çalışıp

çalışmama sorusuna evet cevabını verirken, %51.65 (2,612 kişi)'i hayır cevabı vermiştir. Katılımcıların %66.18 (3,372 kişi) erkek, %33.82 (1,723 kişi) kadındır.

4,970 katılımcının %84.57 (4,203 kişi) özel sektörde çalışırken, %15.43 (767 kişi)'ü kamu sektöründe çalışmaktadır.

TRA1 bölgesi için 5,095 katılımcının eğitim durumları ise %16.60 (846 kişi) hiç okula gitmemiş, %55.80 (2,843 kişi) ilköğretim seviyesinde, %15.58 (794 kişi) ortaöğretim seviyesinde ve %12.01 (612 kişi) yükseköğretim seviyesindedir. Katılımcılar medeni durum sorusuna ise %75.94 (3,869 kişi)'ü evli, %24.06 (1,226 kişi)'sı bekar cevabını vermiştir.

Katılımcıların %74.70 (3,806 kişi)'i 10 kişiden az eleman bulunan yerlerde, % 2.34 (119 kişi) 11-19 arası eleman bulunan yerlerde, %9.34 (476 kişi) 20-49 arası eleman bulunan yerlerde, %12.88 (656 kişi)'i 50 ve üzeri eleman bulunan yerlerde çalışmaktadırlar. Katılımcılarda çalışma şekilleri % 72.43 (3,663 kişi) için tam zamanlı, %27.57 (1,394 kişi) için yarı zamanlıdır. Çalıştıkları işin süreklilik durumuna bakıldığında, sürekli işte olanlar %80.40 (1,637 kişi), geçici veya sınırlı süreli işte çalışanlar %19.60 (399 kişi)'dir.

TRA2 (Kars, Ağrı, Iğdır, Ardahan) bölgeleri için yapılan anket sonucuna göre 5,942 katılımcının % 25.26 (1,501 kişi)'sı bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı iken, %74.74 (4,441 kişi) kayıt dışı çalışmaktadır. 5,953 katılımcının %64.09 (3,815 kişi)'u erkek, %35.91 (2,138 kişi) kadındır.

Katılımcıların buldukları işyerlerinin statüsü ise %90.48 (5,296 kişi)'i özel sektörde, %9.52 (557 kişi)'si kamu sektöründe çalışmaktadır. Eğitim seviyelerine bakıldığında ise %28.24 (1,681 kişi) hiç okula gitmemiş, %52.88 (3,148 kişi) ilköğretim, %10.36 (617 kişi) ortaöğretim, %8.52 (507 kişi) yükseköğretim seviyesindedir. Ayrıca %70.59 (4,202 kişi) katılımcı evli, %29.41 (1,751 kişi) katılımcı bekadır.

Anket sorularından bulunduğunuz işyerindeki çalışan sayısına verilen cevaplarda %85.27 (5,076 kişi) 10'dan az, %2.62 (156 kişi) 11-19 arası, %4.38 (261 kişi) 20-49 arası, %7.46 (444 kişi) 50 ve üzeridir. Katılımcılardan tam zamanlı çalışanlar %58.67 (3,486 kişi), yarı zamanlı çalışanlar %41.33 (2,456 kişi)'dir. Sürekli bir işte bulunanlar ise %52.07 (945 kişi), geçici veya süreli bir işte bulunanlar ise % 47.93 (870 kişi)'tür.

Tablo 23. TRA2 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evli	1,501	25.26
	Hayır	4,441	74.74
	Toplam	5,942	100.00
Cinsiyet	Erkek	3,815	64.09
	Kadın	2,138	35.91
	Toplam	5,953	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	5,296	90.48
	Kamu	557	9.52
	Toplam	5,853	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	1,681	28.24
	İlköğretim	3,148	52.88
	Ortaöğretim	617	10.36
	Yüksek Öğretim	507	8.52
	Toplam	5,953	100
Medeni Durum	Evli	4,202	70.59
	Bekâr	1,751	29.41
	Toplam	5,953	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	5,076	85.27
	11-19 kişi	156	2.62
	20-49 kişi	261	4.38
	50 ve daha fazla	444	7.46
	Toplam	5,937	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	3,486	58.67
	Yarı zamanlı	2,456	41.33
	Toplam	5,942	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	945	52.07
	Geçici veya sınırlı süreli iş	870	47.93
	Toplam	1,815	100.00

TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) bölgesinde ankete dahil olan kişilerin %51.61 (2,453 kişi)'i sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı çalışırken, %48.39 (2,300 kişi) kayıt dışı çalışmaktadır. %68.47 (3,329 kişi) katılımcı erkek, %31.53 (1,533 kişi) katılımcı ise kadındır. Katılımcılardan özel sektöre çalışanlar %79.47 (3,720 kişi), kamu sektöründe çalışanlar %20.53 (961 kişi)'tür.

TRB1 bölgesi anket katılımcılarının eğitim seviyeleri ise %15.34 (746 kişi) hiç okula gitmemiş, %45.33 (2,204 kişi) ilköğretim seviyesinde, %20.46 (995 kişi) ortaöğretim seviyesinde, %18.86 (917 kişi) yükseköğretim seviyesindedir. %71.97 (3,499 kişi) evli iken, %28.03 (1,363 kişi) bekardır.

Çalışılan işyerindeki eleman sayıları ise %64.71 (3,146 kişi) 10'dan az eleman bulunan yerlerde, %3.13 (152 kişi) 11-19 arası eleman bulunan yerlerde, %8.72 (424 kişi) 20-49 arası eleman bulunan yerlerde, %21.21 (1,031 kişi) 50 ve daha fazla eleman bulunan yerlerde çalışmaktadır. Tam zamanlı çalışan katılımcı oranları %76.58 (3,640 kişi), yarı zamanlı çalışanlar %23.42 (1,113 kişi)'dir. 2,631 katılımcının %83.24 (2,190 kişi)'ü sürekli bir işte, %16.76 (441 kişi) geçici veya süreli bir işte çalışmaktadır.

Tablo 24. TRB1 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evet	2,453	51.61
	Hayır	2,300	48.39
	Toplam	4,753	100.00
Cinsiyet	Erkek	3,329	68.47
	Kadın	1,533	31.53
	Toplam	4,862	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	3,720	79.47
	Kamu	961	20.53
	Toplam	4,681	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	746	15.34
	İlköğretim	2,204	45.33
	Ortaöğretim	995	20.46
	Yüksek Öğretim	917	18.86
	Toplam	4,862	100
Medeni Durum	Evli	3,499	71.97
	Bekâr	1,363	28.03
	Toplam	4,862	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	3,146	64.71
	11-19 kişi	152	3.13
	20-49 kişi	424	8.72
	50 ve daha fazla	1,031	21.21
	Toplam	4,753	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	3,640	76.58
	Yarı zamanlı	1,113	23.42
	Toplam	4,753	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	2,190	83.24
	Geçici veya sınırlı süreli iş	441	16.76
	Toplam	2,631	100.00

TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgesi için yapılan analizde 5,934 katılımcının %30.01 i sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olarak çalışırken, %69.99 (4,153 kişi) kayıt dışı

bir şekilde çalışmaktadır. %68.66 (4,174 kişi) erkek katılımcı varken, %31.34 (1,905 kişi) kadın katılımcı vardır. 5,807 katılımcıdan özel sektörde çalışanlar %86.69 (5,034 kişi), kamu sektöründe çalışanlar %13.31 (773 kişi)'dir.

Katılımcıların eğitim seviyelerine bakıldığında hiç okula gitmeyenler %32.60 (1,982 kişi), ilköğretim seviyesinde olanlar %47.95 (2,915 kişi), ortaöğretim seviyesinde olanlar %11.04 (671 kişi), yükseköğretim seviyesinde olanlar %8.41 (511 kişi)'dir. Evli olan katılımcılar %71.97 (4,375 kişi), bekar olan katılımcılar %28.03 (1,704 kişi)'dir

Tablo 25. TRB2 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evet	1,781	30.01
	Hayır	4,153	69.99
	Toplam	5,934	100.00
Cinsiyet	Erkek	4,174	68.66
	Kadın	1,905	31.34
	Toplam	6,079	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	5,034	86.69
	Kamu	773	13.31
	Toplam	5,807	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	1,982	32.60
	İlköğretim	2,915	47.95
	Ortaöğretim	671	11.04
	Yüksek Öğretim	511	8.41
	Toplam	6,079	100
Medeni Durum	Evli	4,375	71.97
	Bekâr	1,704	28.03
	Toplam	6,079	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	4,507	74.14
	11-19 kişi	271	4.46
	20-49 kişi	388	6.38
	50 ve daha fazla	683	11.24
	Toplam	5,849	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	4,214	71.01
	Yarı zamanlı	1,720	28.99
	Toplam	5,934	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	1,480	54.59
	Geçici veya sınırlı süreli iş	1,231	45.41
	Toplam	2,711	100.00

Katılımcılardan 10 kişiden az yerde çalışanlar %74.14 (4,507 kişi), 11-19 arasında eleman bulunan yerde çalışanlar %4.46 (271 işi), 20-49 arası eleman bulunan yerde çalışanlar %6.38 (388 kişi), 50 ve üzeri eleman bulunan yerde çalışanlar %11.24 (683 kişi)'dir. Tam zamanlı olarak çalışanlar %71.01 (4,214 kişi), yarı zamanlı olarak çalışanlar %28.99 (1,720 kişi)'dir. 2,711 kişiden sürekli bir işte çalışanlar %54.59 (1,480 kişi), geçici veya süreli bir işte çalışanlar %45.41 (1,231 kişi)'dir.

Tablo 26. TRC1 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evlet	2,971	63.08
	Hayır	1,739	36.92
	Toplam	4,710	100.00
Cinsiyet	Erkek	3,706	74.25
	Kadın	1,285	25.75
	Toplam	4,991	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	4,034	86.40
	Kamu	635	13.60
	Toplam	4,669	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	601	12.04
	İlköğretim	2,684	53.78
	Ortaöğretim	825	16.53
	Yüksek Öğretim	881	17.65
	Toplam	4,991	100
Medeni Durum	Evli	3,619	72.51
	Bekâr	1,372	27.49
	Toplam	4,991	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	2,770	55.50
	11-19 kişi	227	4.55
	20-49 kişi	398	7.97
	50 ve daha fazla	1,263	25.31
	Toplam	4,658	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	4,491	95.35
	Yarı zamanlı	219	4.65
	Toplam	4,710	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	2,734	87.94
	Geçici veya sınırlı süreli iş	375	12.06
	Toplam	3,109	100.00

TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) bölgesi için yapılan ankette kayıt dışı çalışanların oranı %36.92 (1,739 kişi), sosyal güvenlik kurumlarına kayıtlı olarak

çalışanların oranı ise %63.08 (2,971 kişi)'dir. %74.25 (3,706 kişi) erkek katılımcı varken , %25.75 (1,285) kadın katılımcı vardır. Özel sektörde çalışanlar %86.40 (4,034 kişi), kamu sektöründe çalışanlar ise %13.60 (635 kişi)'dir

Katılımcıların eğitim seviyelerine dikkat edilecek olursa hiç okula gitmeyenler %12.04 (601 kişi), ilköğretim seviyesinde olanlar %53.78 (2,684 kişi), ortaöğretim seviyesinde olanlar %16.53 (825 kişi) ve yükseköğretim seviyesinde olanlar %17.65 (881 kişi)'dir. Evli olan katılımlar %72.51 (3,619 kişi), bekar olan katılımcılar ise %27.49 (1,372 kişi)'dir.

Buldukları işyerlerindeki çalışan sayılarına bakıldığında ise %55.50 (2,770 kişi) 10'dan az kişinin bulunduğu, %4.55 (227 kişi) 11-19 arasında kişinin bulunduğu, %7.97 (398 kişi) 20-49 arasında kişinin bulunduğu ve %25.31 (1,263 kişi) 50 ve daha fazla kişinin bulunduğu işyerlerinde çalışmaktadır. Tam zamanlı çalışanlar %95.35 (4,491 kişi), yarı zamanlı çalışanlar %4.65 (219 kişi)'dir. Ayrıca sürekli işte çalışan katılımcı oranı %87.94 (2,734 kişi), geçici veya sınırlı süreli işte çalışanların oranı ise %12.06 (375 kişi)'dir.

TRC2 (Diyarbakır, Şanlıurfa) bölgeleri için yapılan analizde kayıt dışı çalışanların oranı %63.13 (2,818 kişi), sosyal güvenlik kurumlarına kayıtlı olarak çalışanların oranı ise %36.87 (1,646 kişi) çıkmıştır. 4,988 katılımcıdan %69.07 (3,445 kişi) erkek, %30.93 (1,543 kişi) kadındır. 4,310 katılımcıdan özel sektörde çalışıyorlar cevabı verenler % 88.21 (3,802 kişi), kamu sektöründe çalışıyorlar cevabı verenler ise % 11.79 (508 kişi)'dir.

Katılımcıların eğitim seviyeleri, hiç okula gitmeyenler %30.65 (1,529 kişi), ilköğretim seviyesinde olanlar % 48.94 (2,441 kişi), ortaöğretim seviyesinde olanlar % 10.91 (544 kişi), yükseköğretim seviyesinde olanlar %9.50 (474 kişi)'dir. Evli olan katılımcılar %66.22 (3,303 kişi), bekar olan katılımcılar %33.78 (1,685 kişi)'dir.

Katılımcıların buldukları işyerlerindeki çalışan sayıları ise 10'dan az kişinin bulunduğu yerde olan katılımcılar %63.83 (3,184 kişi), 11-19 kişi olan yerde çalışanlar %4.51 (225 kişi), 20-49 kişi olan yerde çalışanlar %10.81 (539 kişi), 50 ve üzeri kişi olan yerde çalışanlar %10.08 (503 kişi)'dir. Tam zamanlı çalışanlar %89.96 (4,016 kişi), yarı zamanlı çalışanlar %10.04 (448 kişi)'dir. İş süreklilik durumlarına bakılacak olursa sürekli bir işte çalışanlar %59.89 (1,592 kişi), geçici veya sınırlı süreli bir işte çalışanlar %40.11 (1,066 kişi)'dir.

Tablo 27. TRC2 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evli	1,646	36.87
	Hayır	2,818	63.13
	Toplam	4,464	100.00
Cinsiyet	Erkek	3,445	69.07
	Kadın	1,543	30.93
	Toplam	4,988	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	3,802	88.21
	Kamu	508	11.79
	Toplam	4,310	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	1,529	30.65
	İlköğretim	2,441	48.94
	Ortaöğretim	544	10.91
	Yüksek Öğretim	474	9.50
	Toplam	4,988	100
Medeni Durum	Evli	3,303	66.22
	Bekâr	1,685	33.78
	Toplam	4,988	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	3,184	63.83
	11-19 kişi	225	4.51
	20-49 kişi	539	10.81
	50 ve daha fazla	503	10.08
	Toplam	4,451	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	4,016	89.96
	Yarı zamanlı	448	10.04
	Toplam	4,464	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	1,592	59.89
	Geçici veya sınırlı süreli iş	1,066	40.11
	Toplam	2,658	100.00

TRC3 (Siirt, Mardin, Batman, Şırnak) bölgesinde kayıt dışı çalışanlar %50.40 (1,274 kişi) iken sosyal güvenlik kurumlarından herhangi birine kayıtlı olarak çalışanlar % 49.60 (1,254 kişi)'dir. Ankete katılanların % 79.25 (2,170 kişi) erkek, %20.75 (568 kişi) kadındır. Çalışılan işyerinin statüsüne bakıldığında ise katılımcıların %72.98 (1,785 kişi)'i özel sektörde, %27.02 (661 kişi)'si ise kamu sektöründe çalışmaktadır.

TRC3 bölgesindeki 2,738 katılımcının % 20.96 (574 kişi)'sı hiç okula gitmemiş, %48.83 (1,337 kişi)'ü ilköğretim seviyesinde, %16.65 (456 kişi)'i ortaöğretim seviyesinde, %13.55 (371 kişi)'i ise yükseköğretim seviyesindedir. 2,738 katılımcının %70.23 (1,923 kişi)'ü evli iken %29.77 (815 kişi)'si ise bekadır. Katılımcıların buldukları işyerindeki

çalışan sayılarına baktığımızda %50.55 (1,384 kişi) 10'dan az kişinin bulunduğu, %4.38 (120 kişi) 11-19 arası çalışan bulunan işyerlerinde, %15.67 (429 kişi) 20-49 arası çalışan bulunan işyerlerinde, %21.55 (590 kişi) 50 ve daha fazla çalışan bulunan işyerlerinde çalışmaktadır.

2,528 katılımcıdan %93.71 (2,369 kişi) tam zamanlı, %6.29 (159 kişi) yarı zamanlı çalışmaktadır. Sürekli bir işte mi çalışıyorsunuz? sorusuna ise, 1,891 katılımcının %72.71 (1,375 kişi)'i evet cevabı verirken, %27.29 (516 kişi) geçici veya sınırlı süreli bir işte çalışıyoruz cevabını vermiştir.

Tablo 28. TRC3 Bölgesi Demografik Bilgileri

Değişkenler		Frekans	%
Kayıtlılık	Evett	1,274	50.40
	Hayır	1,254	49.60
	Toplam	2,528	100.00
Cinsiyet	Erkek	2,170	79.25
	Kadın	568	20.75
	Toplam	2,738	100
Çalışılan İş Yeri Statüsü	Özel	1,785	72.98
	Kamu	661	27.02
	Toplam	2,446	100.00
Eğitim	Hiç okula gitmemiş	574	20.96
	İlköğretim	1,337	48.83
	Ortaöğretim	456	16.65
	Yüksek Öğretim	371	13.55
	Toplam	2,738	100
Medeni Durum	Evli	1,923	70.23
	Bekâr	815	29.77
	Toplam	2,738	100
Çalışan sayısı	10 kişiden az	1,384	50.55
	11-19 kişi	120	4.38
	20-49 kişi	429	15.67
	50 ve daha fazla	590	21.55
	Toplam	2,523	100
Çalışma Şekli	Tam zamanlı	2,369	93.71
	Yarı zamanlı	159	6.29
	Toplam	2,528	100.00
İş Süreklilik Durumu	Sürekli İş	1,375	72.71
	Geçici veya sınırlı süreli iş	516	27.29
	Toplam	1,891	100.00

Bağımsız değişkenler arasında doğrusal ilişkinin saptanmasındaki yöntemlerden biri olan, Varyans Artış Faktörü (Variance Inflation Factors – VIF) bir bağımsız değişkenin diğer bir bağımsız değişken ile olan ilişkisini belirlemek için kullanılmaktadır. VIF değerleri 10 üzerinde ise ciddi bir doğrusal bağlantı olduğu VIF değerleri küçüldükçe bağımsız değişkenler arasında doğrusal bağlantı yoktur diyebiliriz (Büyüküysal, 2016: 111).

Tablo 29. Çoklu Doğrusal Bağlantı Test Sonuçları

Vif Variable	VIF	
TR10	1,38	
TR21	1,52	
TR22	1,51	
TR31	1,45	
TR32	1,56	
TR33	1,61	
TR41	1,44	
TR42	1,45	
TR51	1,41	
TR52	1,56	
TR61	1,39	
TR62	1,67	
TR63	1,75	
TR71	1,69	
TR72	1,53	
TR81	1,44	
TR82	1,56	
TR83	1,55	
TR90	1,56	
TRA1	1,60	
TRA2	1,72	
TRB1	1,58	
TRB2	1,75	
TRC1	1,57	
TRC2	1,87	
TRC3	1,70	
Mean VIF	1,57	

Yukarıdaki tabloda 26 bölge için tek tek değişkenlerin varyans artış faktör değerleri incelenmiş ve değişkenlerin VIF değerlerinin ortalamaları tabloda gösterilmiştir. Bölgelerin tamamında tüm değişkenlerin VIF değerleri ayrıca incelendiğinde tamamının

5'ten küçük değerler aldığı gözlemlenmiştir. Böylece VIF değerlerinin 5'ten küçük olması sonucunda değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı yoktur sonucuna ulaşılmıştır.

3.6.1.2. İkili Logit Model Sonuçları

2015 Hane Halkı İşgücü anket verilerinden yararlanılarak 26 bölge için İkili Logit Model sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 30. TR10 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 12541 Wald chi2(13) = 1176.43 Prob > chi2 = 0.0000 Pseudo R2 = 0.2830						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.201	.07	0.81	-2.85	0.004	-.34	-.06
Yaş		-.008	.00	0.99	-2.21	0.027	-.01	-.00
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-2.425	.16	0.08	-15.02	0.000	-2.74	-2.10
	İlköğretim	-1.170	.12	0.31	-9.28	0.000	-1.41	-.92
	Ortaöğretim	-.424	.13	0.65	-3.05	0.002	-.69	-.15
Medeni durum		-.245	.08	0.78	-2.97	0.003	-.40	-.08
Özel – Kamu		2.616	.80	13.68	3.26	0.001	1.04	4.18
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-1.903	.11	0.14	-16.94	0.000	-2.12	-1.68
	11-19 kişi	-1.432	.13	0.23	-10.50	0.000	-1.69	-1.1
	20-49 kişi	-1.071	.12	0.34	-8.81	0.000	-1.30	-.83
Çalışma şekli		.837	.15	2.31	5.51	0.000	.53	1.13
İş süreklilik		.809	.12	2.24	6.45	0.000	.56	1.05
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	15.63	0.000	.00	.00
Cons		-1.204	.84	0.29	-1.42	0.156	-2.86	.45

TR10 bölgesi için analiz sonucuna bakınca hiç okula gitmemiş, ilköğretim, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışan sayısı 20-49 kişi, çalışma şekli, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, ortaöğretim ve medeni durum değişkenleri %1 anlamlılık seviyesinde, yaş değişkeni ise %5 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 31. TR21 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 4231 F(13, 4217) = 132.44 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.4175 Root MSE = .26918						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.172	.14	1.18	1.20	0.23	-.11	.45
Yaş		-.017	.00	.98	-2.41	0.01	-.032	-.00
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-2.921	.47	.05	-6.17	0.00	-3.85	-1.99
	İlköğretim	-1.816	.34	.16	-5.19	0.00	-2.50	-1.13
	Ortaöğretim	-1.287	.36	.27	-3.57	0.00	-1.99	-.58
Medeni durum		-.797	.16	.45	-4.77	0.00	-1.12	-.46
Özel – Kamu		.642	.46	1.90	1.39	0.16	-.26	1.54
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.493	.17	.08	-14.28	0.00	-2.83	-2.15
	11-19 kişi	-1.680	.28	.18	-5.80	0.00	-2.24	-1.11
	20-49 kişi	-.686	.25	.50	-2.71	0.00	-1.18	-.18
Çalışma şekli		1.771	.26	5.88	6.58	0.00	1.24	2.29
İş süreklilik		1.007	.19	2.73	5.20	0.00	.62	1.38
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	9.43	0.00	.00	.00
Cons		1.158	.75	3.18	1.53	0.12	-.32	2.63

TR21 bölgesi için analiz sonucuna bakınca hiç okula gitmemiş, ilköğretim, ortaöğretim, medeni durum, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışan sayısı 20-49 kişi, çalışma şekli, iş süreklilik ve gelir değişkeni mutlak anlamlı iken, yaş %1 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 32. TR22 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 3287 F(13, 3273) = 106.58 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.3388 Root MSE = .29603						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.040	.14	1.04	0.28	0.782	-.24	.32
Yaş		-.035	.00	.96	-5.06	0.00	-.04	-.02
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-2.079	.62	.12	-3.34	0.00	-3.30	-.85
	İlköğretim	-.532	.25	.58	-2.06	0.03	-1.03	-.02
	Ortaöğretim	.001	.28	1.00	0.01	0.99	-.55	.55
Medeni durum		-.471	.15	.62	-3.00	0.00	-.78	-.16
Özel – Kamu		3.664	.57	39.04	6.40	0.00	2.54	4.78
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.564	.27	.07	-9.21	0.00	-3.11	-2.01
	11-19 kişi	-1.702	.35	.18	-4.84	0.00	-2.39	-1.01
	20-49 kişi	-1.363	.31	.25	-4.34	0.00	-1.97	-.74
Çalışma şekli		.652	.27	1.92	2.36	0.01	.11	1.19
İş süreklilik		1.738	.16	5.68	10.62	0.00	1.41	2.05
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	6.67	0.00	.00	.00
Cons		-1.948	.77	.14	-2.50	0.01	-3.47	-.42

TR22 bölgesi için yaş, hiç okula gitmemiş, medeni durum, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışan sayısı 20-49 kişi, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı, çalışma şekli %1 anlamlılık seviyesinde, ilköğretim değişkeni ise %5 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 33. TR31 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 5120 F(13, 5106) = 179.86 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.3902 Root MSE = .26993						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z 	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.224	.12	.79	-1.75	0.07	-.47	.02
Yaş		-.027	.00	.97	-4.55	0.00	-.03	-.01
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-2.046	.39	.12	-5.24	0.00	-2.81	-1.28
	İlköğretim	-.955	.24	.38	-3.87	0.00	-1.43	-.47
	Ortaöğretim	-.535	.26	.58	-2.05	0.04	-1.04	-.024
Medeni durum		-.402	.13	.66	-2.88	0.00	-.67	-.12
Özel – Kamu		2.435	.56	11.42	4.35	0.00	1.33	3.53
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.259	.21	.10	-10.31	0.00	-2.68	-1.83
	11-19 kişi	-1.268	.29	.28	-4.31	0.00	-1.84	-.69
	20-49 kişi	-.624	.27	.53	-2.26	0.02	-1.16	-.08
Çalışma şekli		.673	.21	1.96	3.19	0.00	.25	1.08
İş süreklilik		1.758	.16	5.80	10.46	0.00	1.42	2.08
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	9.25	0.00	.00	.00
Cons		-.765	.72	.46	-1.06	0.28	-2.18	.64

TR31 bölgesi için yapılan analiz sonuçlarına göre yaş, hiç okula gitmemiş, ilköğretim, medeni durum, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışma şekli, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, ortaöğretim ve çalışan sayısı 20-49 kişi değişkeni %5 anlamlılık seviyesinde, cinsiyet değişkeni ise %10 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 34. TR32 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 3727 F(13, 3713) = 152.17 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.3980 Root MSE = .30342						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z 	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.487	.13	1.62	3.72	0.00	.23	.74
Yaş		-.017	.00	.98	-2.44	0.01	-.03	-.00
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-2.781	.45	.06	-6.10	0.00	-3.67	-1.88
	İlköğretim	-2.151	.32	.11	-6.69	0.00	-2.78	-1.52
	Ortaöğretim	-1.440	.33	.23	-4.27	0.00	-2.10	-.77
Medeni durum		-1.065	.15	.34	-6.70	0.00	-1.37	-.75
Özel – Kamu		2.753	.56	15.69	4.87	0.00	1.64	3.86
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.755	.24	.06	-11.25	0.00	-3.23	-2.27
	11-19 kişi	-1.976	.30	.13	-6.49	0.00	-2.57	-1.37
	20-49 kişi	-1.366	.29	.25	-4.69	0.00	-1.93	-.79
Çalışma şekli		1.313	.26	3.71	4.90	0.00	.78	1.83
İş süreklilik		1.512	.14	4.53	10.22	0.00	1.22	1.80
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	5.36	0.00	.00	.00
Cons		.042	.81	1.04	0.05	0.959	-1.56	1.64

TR32 bölgesi için yapılan analiz sonuçlarına göre cinsiyet, hiç okula gitmemiş, ilköğretim, ortaöğretim, medeni durum, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışan sayısı 20-49 kişi, çalışma şekli, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, %1 anlamlılık seviyesinde yaş değişkeni istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 35. TR33 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 3440 F(13, 3426) = 114.31 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.4423 Root MSE = .25874						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z 	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.318	.16	1.37	1.89	0.05	-.01	.64
Yaş		-.042	.00	.95	-5.14	0.00	-.05	-.02
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.786	.49	.45	-1.59	0.11	-1.75	.18
	İlköğretim	-.504	.32	.60	-1.56	0.11	-1.13	.13
	Ortaöğretim	.355	.37	1.42	0.96	0.33	-.37	1.08
Medeni durum		-1.054	.18	.34	-5.67	0.00	-1.41	-.68
Özel – Kamu		3.151	.50	23.37	6.29	0.00	2.16	4.13
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-3.080	.34	.04	-8.94	0.00	-3.75	-2.40
	11-19 kişi	-1.119	.51	.32	-2.18	0.02	-2.12	-.11
	20-49 kişi	-1.047	.45	.35	-2.30	0.02	-1.94	-.15
Çalışma şekli		.611	.41	1.84	-2.30	0.14	-.20	1.43
İş süreklilik		1.821	.17	6.18	10.38	0.00	1.47	2.16
Gelir Geçen Ay		.002	.00	1.00	8.69	0.00	.00	.00
Cons		-1.782	.85	.16	-2.09	0.03	-3.45	-.11

TR33 bölgesi analiz sonuçlarına göre yaş, medeni durum, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, cinsiyet, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışan sayısı 20-49 kişi değişkenleri %5 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 36. TR41 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 5096 F(13, 5082) = 116.14 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.3653 Root MSE = .26381						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z 	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.081	.12	.92	-0.64	0.52	-.33	.17
Yaş		-.020	.00	.97	-3.08	0.00	-.03	-.00
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-3.032	.34	.04	-8.67	0.00	-3.71	-2.34
	İlköğretim	-1.070	.23	.34	-4.61	0.00	-1.52	-.61
	Ortaöğretim	-.383	.25	.68	-1.48	0.13	-.88	.12
Medeni durum		-.416	.17	.65	-2.44	0.01	-.75	-.08
Özel – Kamu		0		1				
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.758	.21	.06	-12.73	0.00	-3.18	-2.33
	11-19 kişi	-1.238	.40	.28	-3.05	0.00	-2.03	-.44
	20-49 kişi	-1.610	.25	.19	-6.42	0.00	-2.10	-1.11
Çalışma şekli		.400	.25	1.49	1.58	0.11	-.09	.89
İş süreklilik		1.573	.18	4.82	8.41	0.00	1.20	1.94
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	10.81	0.00	.00	.00
Cons		2.147	.44	8.56	4.87	0.00	1.28	3.01

TR41 bölgesi analiz sonuçlarına göre yaş, hiç okula gitmemiş, ilköğretim, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışan sayısı 20-49 kişi, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, medeni durum %1 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 37. TR42 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 4702 F(13, 4688) = 113.90 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.3529 Root MSE = .26114						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.034	.13	.96	-0.25	0.80	-.30	.23
Yaş		-.043	.00	.95	-6.55	0.00	-.05	-.03
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-1.584	.36	.20	-4.33	0.00	-2.30	-.86
	İlköğretim	-.967	.27	.38	-3.56	0.00	-1.49	-.43
	Ortaöğretim	-.452	.28	.63	-1.57	0.11	-1.01	.11
Medeni durum		-.760	.14	.46	-5.14	0.00	-1.05	-.47
Özel – Kamu		2.235	.39	9.35	5.62	0.00	1.45	3.01
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.534	.20	.07	-12.47	0.00	-2.93	-2.13
	11-19 kişi	-1.308	.32	.27	-3.98	0.00	-1.95	-.66
	20-49 kişi	-.749	.26	.47	-2.85	0.00	-1.26	-.23
Çalışma şekli		1.576	.22	4.83	6.96	0.00	1.13	2.02
İş süreklilik		1.471	.20	4.35	7.20	0.00	1.07	1.87
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	4.77	0.00	.00	.00
Cons		-.085	.63	.91	-0.14	0.89	-1.32	1.15

TR42 bölgesi analiz sonuçlarına göre yaş, hiç okula gitmemiş, ilköğretim, medeni durum, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışan sayısı 20-49 kişi, çalışma şekli, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, cinsiyet değişkeni ise %10 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 38. TR51 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 7128 F(13, 7114) = 110.79 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.2773 Root MSE = .26662						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.197	.11	.82	-1.67	0.09	-.43	.03
Yaş		-.035	.00	.96	-6.09	0.00	-.04	-.02
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-1.685	.38	.18	-4.40	0.00	-2.43	-.93
	İlköğretim	-1.068	.18	.34	-5.75	0.00	-1.43	-.70
	Ortaöğretim	-.430	.19	.64	-2.17	0.03	-.81	-.04
Medeni durum		-.708	.12	.49	-5.63	0.00	-.95	-.46
Özel – Kamu		3.712	.77	40.94	4.80	0.00	2.19	5.22
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.357	.19	.09	-11.93	0.00	-2.74	-1.97
	11-19 kişi	-.913	.27	.40	-3.36	0.00	-1.44	-.38
	20-49 kişi	-.691	.23	.50	-2.92	0.00	-1.15	-.22
Çalışma şekli		1.685	.20	5.39	8.38	0.00	1.29	2.07
İş süreklilik		1.216	.15	3.37	8.04	0.00	.91	1.51
Gelir Geçen Ay		.000	.00	1.00	6.99	0.00	.00	.00
Cons		-1.661	.95	.18	-1.74	0.08	-3.53	.21

TR51 bölgesi için analiz sonuçları incelendiğinde yaş, hiç okula gitmemiş, ilköğretim, medeni durum, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışan sayısı 20-49 kişi, çalışma şekli, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, ortaöğretim değişkeni %5 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 39. TR52 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 5472 F(13, 5458) = 248.49 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.3920 Root MSE = .32191						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.128	.11	1.13	1.08	0.28	-.10	.36
Yaş		-.021	.00	.97	-3.61	0.00	-.03	-.00
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-2.094	.37	.12	-5.54	0.00	-2.83	-1.35
	İlköğretim	-1.304	.21	.27	-6.01	0.00	-1.72	-.87
	Ortaöğretim	-.558	.24	.57	-2.30	0.02	-1.03	-.08
Medeni durum		-1.070	.14	.34	-7.59	0.00	-1.34	-.79
Özel – Kamu		1.922	.32	6.83	5.93	0.00	1.28	2.55
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.168	.16	.11	-13.40	0.00	-2.48	-1.85
	11-19 kişi	-1.144	.21	.31	-5.24	0.00	-1.57	-.71
	20-49 kişi	-.559	.20	.57	-2.69	0.00	-.96	-.15
Çalışma şekli		1.279	.23	3.59	5.34	0.00	.81	1.74
İş süreklilik		1.721	.13	5.59	12.41	0.00	1.44	1.99
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	9.85	0.00	.00	.00
Cons		-1.405	.56	.24	-2.50	0.01	-2.50	-.30

TR52 bölgesi analiz sonuçlarına göre yaş, hiç okula gitmemiş, ilköğretim, medeni durum, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışan sayısı 20-49 kişi, çalışma şekli, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, ortaöğretim değişkeni ise %5 anlamlılık seviyesinde ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 40. TR61 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 3783 F(13, 3769) = 84.66 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.3235 Root MSE = .27439						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z 	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.034	.13	1.03	0.25	0.802	-.23	.30
Yaş		-.042	.00	.95	-5.54	0.000	-.05	-.02
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-2.195	.40	.11	-5.38	0.000	-2.99	-1.39
	İlköğretim	-1.562	.28	.20	-5.45	0.000	-2.12	-1.00
	Ortaöğretim	-.679	.31	.50	-2.16	0.031	-1.29	-.06
Medeni durum		-1.293	.17	.27	-7.34	0.000	-1.63	-.94
Özel – Kamu		2.064	.51	7.88	3.99	0.000	1.04	3.07
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.599	.26	.074	-9.97	0.000	-3.11	-2.08
	11-19 kişi	-2.462	.33	.08	-7.34	0.000	-3.12	-1.80
	20-49 kişi	-1.636	.32	.19	-5.08	0.000	-2.26	-1.00
Çalışma şekli		1.731	.30	5.64	5.61	0.000	1.12	2.33
İş süreklilik		1.415	.16	4.11	8.49	0.000	1.08	1.74
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	4.34	0.000	.00	.00
Cons		1.219	.71	3.38	1.71	0.088	-.18	2.62

TR61 yaş, hiç okula gitmemiş, ilköğretim, medeni durum, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışan sayısı 20-49 kişi, çalışma şekli, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, ortaöğretim değişkeni 0,05 anlamlılık seviyesinde, cinsiyet ise %10 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 41. TR62 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 4760 F(13, 4746) = 459.21 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.4441 Root MSE = .35094						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.122	.11	1.13	1.11	0.268	-.09	.33
Yaş		-.002	.00	.99	-0.44	0.656	-.01	.00
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-1.677	.25	.18	-6.47	0.000	-2.18	-1.16
	İlköğretim	-1.147	.20	.31	-5.69	0.000	-1.54	-.75
	Ortaöğretim	-.481	.22	.61	-2.16	0.031	-.91	-.04
Medeni durum		-.500	.12	.60	-3.90	0.000	-.75	-.24
Özel – Kamu		2.284	.32	9.81	7.05	0.000	1.64	2.91
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-1.949	.14	.14	-13.25	0.000	-2.23	-1.66
	11-19 kişi	-1.322	.20	.26	-6.45	0.000	-1.72	-.92
	20-49 kişi	-.757	.18	.46	-4.07	0.000	-1.12	-.39
Çalışma şekli		1.131	.20	3.10	5.51	0.000	.72	1.53
İş süreklilik		1.288	.12	3.62	10.22	0.000	1.04	1.53
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	11.94	0.000	.00	.00
Cons		-2.833	.54	.05	-5.20	0.000	-3.90	-1.76

TR62 bölgesi analiz sonuçlarına göre hiç okula gitmemiş, ilköğretim, medeni durum, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışan sayısı 20-49 kişi, çalışma şekli, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, ortaöğretim değişkeni %5 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 42. TR63 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 2447 F(13, 2433) = 127.43 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.3992 Root MSE = .33246						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.402	.17	1.49	2.29	0.022	.05	.74
Yaş		-.020	.00	.97	-2.21	0.027	-.03	-.00
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-2.484	.40	.08	-6.21	0.000	-3.26	-1.70
	İlköğretim	-1.841	.30	.15	-5.99	0.000	-2.44	-1.23
	Ortaöğretim	-1.186	.32	.30	-3.64	0.000	-1.82	-.54
Medeni durum		-1.048	.20	.35	-5.09	0.000	-1.45	-.64
Özel – Kamu		1.398	.53	4.05	2.59	0.010	.34	2.45
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.195	.25	.11	-8.53	0.000	-2.70	-1.69
	11-19 kişi	-1.488	.38	.22	-3.82	0.000	-2.25	-.72
	20-49 kişi	-.006	.28	.99	-0.02	0.982	-.56	.54
Çalışma şekli		.949	.41	2.58	2.27	0.023	.12	1.76
İş süreklilik		1.003	.17	2.72	5.68	0.000	.65	1.34
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	7.31	0.000	.00	.00
Cons		.130	.92	1.13	0.14	0.888	-1.67	1.93

TR63 bölgesi için analiz sonuçları incelendiğinde hiç okula gitmemiş, ilköğretim, ortaöğretim, medeni durum, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, 0,05 anlamlılık seviyesinde cinsiyet, yaş, çalışma şekli, %10 anlamlılık seviyesinde çalışan sayısı 20-49 kişi değişkeni istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 43. TR71 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 3030 F(13, 3016) = 121.29 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.4336 Root MSE = .28182						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.145	.19	1.15	0.73	0.467	-.24	.53
Yaş		-.012	.00	.98	-1.52	0.130	-.02	.00
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-1.853	.52	.15	-3.55	0.000	-2.87	-.83
	İlköğretim	-.999	.36	.36	-2.71	0.007	-1.72	-.27
	Ortaöğretim	-.134	.40	.87	-0.33	0.738	-.92	.65
Medeni durum		-.596	.21	.55	-2.75	0.006	-1.02	-.17
Özel – Kamu		3.553	.49	34.93	7.14	0.000	2.57	4.5
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.990	.47	.05	-6.28	0.000	-3.92	-2.05
	11-19 kişi	-1.479	.52	.22	-2.82	0.005	-2.50	-.45
	20-49 kişi	-.347	.54	.70	-0.64	0.524	-1.41	.72
Çalışma şekli		1.848	.50	6.35	3.67	0.000	.86	2.83
İş süreklilik		2.214	.17	9.16	12.42	0.000	1.86	2.56
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	7.77	0.000	.00	.00
Cons		-3.864	1.00	.02	-3.85	0.000	-5.83	-1.89

TR71 bölgesi analiz sonuçları incelendiğinde hiç okula gitmemiş, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışma şekli, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, ilköğretim, medeni durum, çalışan sayısı 11-19 kişi değişkenleri %5 anlamlılık seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 44. TR72 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 2776 F(13, 2762) = 57.14 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.2871 Root MSE = .29546						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.009	.18	1.00	0.05	0.959	-.36	.38
Yaş		-.039	.00	.96	-4.58	0.000	-.05	-.02
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-1.885	.41	.15	-4.50	0.000	-2.70	-1.06
	İlköğretim	-.675	.26	.50	-2.56	0.011	-1.19	-.15
	Ortaöğretim	-.139	.28	.87	-0.48	0.631	-.70	.42
Medeni durum		-1.265	.19	.28	-6.34	0.000	-1.65	-.87
Özel – Kamu		1.453	.36	4.27	3.94	0.000	.73	2.17
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.424	.28	.08	-8.53	0.000	-2.98	-1.86
	11-19 kişi	-1.424	.43	.24	-3.28	0.001	-2.27	-.57
	20-49 kişi	-.751	.38	.47	-1.93	0.053	-1.51	.01
Çalışma şekli		.926	.30	2.52	3.03	0.002	.32	1.52
İş süreklilik		.795	.17	2.21	4.53	0.000	.45	1.13
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	9.27	0.000	.00	.00
Cons		.905	.75	2.47	1.19	0.232	-.58	2.39

TR72 bölgesi analiz sonuçlarına göre yaş, hiç okula gitmemiş, medeni durum, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, 0,01 anlamlılık seviyesine göre çalışan sayısı 11-19 kişi değişkeni, 0,05 anlamlılık seviyesine göre ilköğretim değişkeni ve %10 anlamlılık seviyesine göre çalışan sayısı 20-49 kişi değişkeni istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 45. TR81 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 1684 F(13, 1670) = 55.73 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.3270 Root MSE = .284						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z 	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.317	.22	1.37	1.44	0.15	-.11	.75
Yaş		-.036	.01	.96	-3.00	0.00	-.06	-.01
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.497	.76	.60	-0.65	0.51	-2.00	1.00
	İlköğretim	-.587	.38	.55	-1.53	0.12	-1.33	.16
	Ortaöğretim	-.110	.41	.89	-0.27	0.78	-.91	.69
Medeni durum		-.537	.27	.58	-1.98	0.04	-1.06	-.00
Özel – Kamu		2.387	.56	10.88	4.21	0.00	1.27	3.49
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-1.719	.27	.17	-6.32	0.00	-2.25	-1.18
	11-19 kişi	-1.257	.44	.28	-2.81	0.00	-2.13	-.38
	20-49 kişi	.340	.39	1.40	0.86	0.38	-.43	1.11
Çalışma şekli		1.429	.45	4.17	3.17	0.00	.54	2.31
İş süreklilik		1.872	.32	6.50	5.74	0.00	1.23	2.51
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	5.45	0.00	.00	.00
Cons		-2.961	1.15	.05	-2.56	0.01	-5.22	-.69

TR81 bölgesi analiz sonuçlarına baktığımızda yaş, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışma şekli, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, medeni durum %5 anlamlılık seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 46. TR82 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 2311 F(13, 2297) = 34.41 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.2701 Root MSE = .28012						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z 	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.089	.19	1.09	0.46	0.648	-.29	.47
Yaş		-.036	.01	.96	-3.49	0.000	-.05	-.01
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-1.771	.82	.17	-2.14	0.032	-3.39	-.15
	İlköğretim	-1.604	.45	.20	-3.50	0.000	-2.50	-.70
	Ortaöğretim	-.775	.46	.46	-1.65	0.099	-1.69	.14
Medeni durum		-.655	.23	.51	-2.81	0.005	-1.11	-.19
Özel – Kamu		1.659	.31	5.25	5.29	0.000	1.04	2.27
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.358	.31	.09	-7.59	0.000	-2.96	-1.74
	11-19 kişi	-1.400	.43	.24	-3.22	0.001	-2.25	-.54
	20-49 kişi	-.419	.45	.65	-0.93	0.355	-1.30	.46
Çalışma şekli		.431	.36	1.53	1.17	0.242	-.29	1.15
İş süreklilik		1.861	.24	6.43	7.62	0.000	1.38	2.33
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	4.88	0.000	.00	.00
Cons		1.196	.82	3.30	1.44	0.149	-.42	2.82

TR82 bölgesi analiz sonuçlarına bakıldığında yaş, ilköğretim, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlıdır. 0,05 anlamlılık seviyesine göre hiç okula gitmemiş, medeni durum değişkenleri, %10 anlamlılık seviyesine göre ortaöğretim değişkeni istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 47. TR83 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 3097 F(13, 3083) = 87.43 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.3131 Root MSE = .33401						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z 	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.530	.14	1.69	3.63	0.000	.24	.81
Yaş		-.037	.00	.96	-4.94	0.000	-.05	-.02
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-1.483	.44	.22	-3.31	0.001	-2.36	-.60
	İlköğretim	-1.358	.28	.25	-4.85	0.000	-1.90	-.80
	Ortaöğretim	-.994	.28	.36	-3.44	0.001	-1.56	-.42
Medeni durum		-.552	.16	.57	-3.29	0.001	-.88	-.22
Özel – Kamu		2.000	.35	7.39	5.61	0.000	1.30	2.69
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-1.885	.21	.15	-8.59	0.000	-2.31	-1.45
	11-19 kişi	-1.149	.28	.31	-3.98	0.000	-1.71	-.58
	20-49 kişi	-.585	.31	.55	-1.88	0.060	-1.19	.02
Çalışma şekli		.612	.24	1.84	2.48	0.013	.12	1.09
İş süreklilik		1.037	.15	2.82	6.85	0.000	.74	1.33
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	6.80	0.000	.00	.00
Cons		.194	.63	1.21	0.31	0.760	-1.05	1.44

TR83 bölgesi analiz sonuçlarına göre cinsiyet, yaş, ilköğretim, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, hiç okula gitmemiş, ortaöğretim, medeni durum değişkenleri %5 anlamlılık seviyesine göre, çalışan sayısı 20-49 kişi, çalışma şekli değişkenleri ise %10 anlamlılık seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 48. TR90 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 3516 F(13, 3502) = 50.63 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.2256 Root MSE = .3108						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.057	.16	.94	-0.35	0.72	-.37	.26
Yaş		-.013	.00	.98	-1.45	0.14	-.03	.00
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-1.493	.51	.22	-2.89	0.00	-2.50	-.47
	İlköğretim	-1.018	.25	.36	-3.96	0.00	-1.52	-.51
	Ortaöğretim	-.610	.27	.54	-2.25	0.02	-1.14	-.07
Medeni durum		-.374	.17	.68	-2.15	0.03	-.71	-.03
Özel – Kamu		3.218	.42	25.00	7.49	0.00	2.37	4.06
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.243	.29	.10	-7.48	0.00	-2.83	-1.65
	11-19 kişi	-.713	.41	.48	-1.72	0.08	-1.52	.10
	20-49 kişi	-.688	.37	.50	-1.84	0.06	-1.42	.04
Çalışma şekli		2.164	.45	8.71	4.78	0.00	1.27	3.05
İş süreklilik		1.074	.17	2.92	6.14	0.00	.73	1.41
Gelir Geçen Ay		.000	.00	1.00	4.63	0.00	.00	.00
Cons		-2.609	.86	.07	-3.03	0.00	-4.29	-.92

TR90 bölgesi analiz sonuçları incelendiğinde hiç okula gitmemiş, ilköğretim, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışma şekli, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı, ortaöğretim, medeni durum değişkenleri %5 anlamlılık seviyesinde, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışan sayısı 20-49 kişi bağımsız değişkenleri ise %10 anlamlılık seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 49. TRA1 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 1949 F(13, 1935) = 26.31 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.2532 Root MSE = .30831						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.332	.32	1.39	1.02	0.30	-.30	.96
Yaş		.007	.01	1.00	0.59	0.55	-.01	.03
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-1.841	.67	.15	-2.71	0.00	-3.17	-.51
	İlköğretim	-.741	.56	.47	-1.32	0.18	-1.84	.36
	Ortaöğretim	.071	.57	1.07	0.13	0.90	-1.04	1.18
Medeni durum		-.389	.28	.67	-1.39	0.16	-.94	.16
Özel – Kamu		4.580	.78	97.59	5.83	0.00	3.04	6.12
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.382	.43	.09	-5.53	0.00	-3.22	-1.53
	11-19 kişi	-.858	.59	.42	-1.45	0.14	-2.02	.30
	20-49 kişi	-1.114	.55	.32	-2.00	0.04	-2.20	-.02
Çalışma şekli		1.584	.43	4.87	3.63	0.00	.72	2.43
İş süreklilik		.823	.21	2.27	3.89	0.00	.40	1.23
Gelir Geçen Ay		.000	.00	1.00	1.98	0.04	4.49	.00
Cons		-4.029	1.24	.01	-3.23	0.00	-6.47	-1.58

TRA1 bölgesi analiz sonuçları incelendiğinde hiç okula gitmemiş, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışma şekli, iş süreklilik değişkenleri mutlak anlamlı, çalışan sayısı 20-49 kişi ve gelir değişkenleri %5 anlamlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 50. TRA2 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 1726 F(13, 1712) = 85.10 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.3928 Root MSE = .368						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.339	.28	.71	-1.19	0.23	-.90	.22
Yaş		-.005	.01	.99	-0.47	0.64	-.02	.01
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-2.396	.54	.09	-4.42	0.00	-3.45	-1.33
	İlköğretim	-1.924	.48	.14	-3.95	0.00	-2.87	-.97
	Ortaöğretim	-1.246	.48	.28	-2.58	0.01	-2.19	-.29
Medeni durum		-.716	.23	.48	-3.01	0.00	-1.18	-.25
Özel – Kamu		1.845	.37	6.33	4.99	0.00	1.12	2.57
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-3.032	.33	.048	-9.16	0.00	-3.68	-2.38
	11-19 kişi	-1.887	.39	.15	-4.76	0.00	-2.66	-1.10
	20-49 kişi	-1.293	.41	.27	-3.14	0.00	-2.10	-.48
Çalışma şekli		1.028	.36	2.79	2.84	0.00	.31	1.73
İş süreklilik		.653	.17	1.92	3.81	0.00	.31	.98
Gelir Geçen Ay		.000	.00	1.00	2.58	0.01	.00	.00
Cons		1.608	.93	4.99	1.71	0.08	-.23	3.44

TRA2 bölgesi analiz sonuçlarına göre hiç okula gitmemiş, ilköğretim, medeni durum, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışan sayısı 20-49 kişi, çalışma şekli, iş süreklilik değişkenleri mutlak anlamlı, ortaöğretim ve gelir değişkenleri ise %1 anlamlılık seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 51. TRB1 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 2559 F(13, 2545) = 70.37 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.3196 Root MSE = .35119						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.017	.17	.98	-0.10	0.91	-.36	.32
Yaş		-.016	.00	.98	-1.79	0.07	-.03	.00
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-1.21	.44	.29	-2.71	0.00	-2.08	-.33
	İlköğretim	-1.13	.23	.32	-4.89	0.00	-1.59	-.68
	Ortaöğretim	-.539	.24	.58	-2.21	0.02	-1.01	-.06
Medeni durum		-.719	.21	.48	-3.42	0.00	-1.13	-.30
Özel – Kamu		.128	.29	1.13	0.43	0.66	-.45	.71
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-3.075	.26	.04	-11.76	0.00	-3.58	-2.56
	11-19 kişi	-2.134	.33	.11	-6.28	0.00	-2.80	-1.46
	20-49 kişi	-1.758	.31	.17	-5.56	0.00	-2.37	-1.13
Çalışma şekli		.597	.33	1.81	1.80	0.07	-.05	1.24
İş süreklilik		.385	.18	1.47	2.12	0.03	.02	.74
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	7.35	0.00	.00	.00
Cons		2.460	.70	11.71	3.47	0.00	1.07	3.85

TRB1 bölgesi için analiz sonuçları incelendiğinde hiç okula gitmemiş, ilköğretim, medeni durum, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışan sayısı 20-49 kişi ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı, ortaöğretim, iş süreklilik değişkenleri %5 anlamlılık seviyesine göre, yaş, çalışma şekli değişkenleri ise %10 anlamlılık seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 52. TRB2 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 2584 F(13, 2570) = 112.82 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.3041 Root MSE = .41465						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.176	.28	.83	-0.62	0.53	-.73	.37
Yaş		.025	.00	1.02	3.15	0.00	.00	.04
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-3.400	.37	.03	-9.16	0.00	-4.12	-2.67
	İlköğretim	-2.559	.33	.07	-7.59	0.00	-3.22	-1.89
	Ortaöğretim	-1.250	.36	.28	-3.47	0.00	-1.95	-.54
Medeni durum		-.190	.17	.82	-1.09	0.27	-.53	.15
Özel – Kamu		-.368	.20	.69	-1.83	0.06	-.76	.02
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-1.245	.15	.28	-7.97	0.00	-1.55	-.93
	11-19 kişi	-.219	.23	.80	-0.93	0.35	-.68	.24
	20-49 kişi	-.313	.20	.73	-1.54	0.12	-.71	.08
Çalışma şekli		1.248	.40	3.48	3.07	0.00	.45	2.04
İş süreklilik		-.065	.13	.93	-0.48	0.63	-.33	.20
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	8.63	0.00	.00	.00
Cons		.600	.67	1.82	0.88	0.37	-.73	1.93

TRB2 bölgesi analiz sonuçları incelendiğinde yaş, hiç okula gitmemiş, ilköğretim, ortaöğretim, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışma şekli ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı, özel- kamu değişkeni %10 anlamlılık seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 53. TRC1 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 3068 F(13, 3054) = 172.57 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.3883 Root MSE = .34148						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.239	.19	.78	-1.26	0.20	-.61	.13
Yaş		-.001	.00	.99	-0.22	0.82	-.01	.01
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-1.825	.33	.16	-5.43	0.00	-2.48	-1.16
	İlköğretim	-1.209	.27	.29	-4.33	0.00	-1.75	-.66
	Ortaöğretim	-.349	.29	.70	-1.17	0.24	-.93	.23
Medeni durum		-.610	.18	.54	-3.26	0.00	-.97	-.24
Özel – Kamu		1.837	.42	6.28	4.33	0.00	1.00	2.67
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-2.465	.18	.08	-13.68	0.00	-2.81	-2.11
	11-19 kişi	-1.495	.28	.22	-5.31	0.00	-2.04	-.94
	20-49 kişi	-1.179	.24	.30	-4.75	0.00	-1.66	-.69
Çalışma şekli		.659	.46	1.93	1.41	0.15	-.25	1.57
İş süreklilik		1.118	.19	3.06	5.63	0.00	.72	1.50
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	10.34	0.00	.00	.00
Cons		-1.304	.84	.27	-1.54	0.12	-2.96	.35

TRC1 bölgesi analiz sonuçları incelendiğinde hiç okula gitmemiş, ilköğretim, medeni durum, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, çalışan sayısı 20-49 kişi, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlıdır.

Tablo 54. TRC2 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 2504 F(13, 2490) = 217.62 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.4390 Root MSE = .37553						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.509	.19	1.66	2.67	0.00	.13	.88
Yaş		.018	.00	1.01	2.41	0.01	.00	.03
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-2.628	.42	.07	-6.19	0.00	-3.45	-1.79
	İlköğretim	-1.866	.39	.15	-4.76	0.00	-2.63	-1.09
	Ortaöğretim	-.616	.40	.53	-1.52	0.12	-1.40	.17
Medeni durum		-.404	.19	.66	-2.09	0.03	-.78	-.02
Özel – Kamu		1.506	.36	4.51	4.10	0.00	.78	2.22
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-1.881	.22	.15	-8.53	0.00	-2.31	-1.44
	11-19 kişi	-.712	.28	.49	-2.51	0.01	-1.26	-.15
	20-49 kişi	-.356	.23	.70	-1.53	0.12	-.81	.10
Çalışma şekli		-.482	.41	.61	-1.16	0.24	-1.29	.33
İş süreklilik		1.087	.14	2.96	7.66	0.00	.80	1.36
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	8.80	0.00	.00	.00
Cons		-1.295	.78	.27	-1.66	0.09	-2.82	.23

TRC2 bölgesi analiz sonuçları incelendiğinde cinsiyet, hiç okula gitmemiş, ilköğretim, özel-kamu, çalışan sayısı 10 kişiden az, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlı iken, yaş, çalışan sayısı 11-19 kişi değişkenleri %1 anlamlılık seviyesine göre, medeni durum %5 anlamlılık seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 55. TRC3 Bölgesi İkili Logit Model Sonuçları

		Number of obs = 1809 F(13, 1795) = 143.86 Prob > F = 0.0000 R-squared = 0.4069 Root MSE = .38475						
		Katsayı	Standart Hata	Olasılık Oranı	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.221	.24	.80	-0.90	0.37	-.70	.26
Yaş		.024	.00	1.02	2.63	0.00	.00	.04
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-3.360	.42	.03	-7.97	0.00	-4.18	-2.53
	İlköğretim	-2.741	.37	.06	-7.29	0.00	-3.47	-2.00
	Ortaöğretim	-1.610	.39	.19	-4.07	0.00	-2.38	-.83
Medeni durum		.018	.21	1.01	0.08	0.93	-.41	.44
Özel – Kamu		-.348	.23	.70	-1.48	0.13	-.80	.11
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-1.697	.21	.18	-8.07	0.00	-2.10	-1.28
	11-19 kişi	-.899	.27	.40	-3.25	0.00	-1.44	-.35
	20-49 kişi	-.186	.20	.82	-0.91	0.36	-.58	.21
Çalışma şekli		-.593	.42	.55	-1.39	0.16	-1.42	.24
İş süreklilik		.898	.16	2.45	5.29	0.00	.56	1.23
Gelir Geçen Ay		.001	.00	1.00	7.01	0.00	.00	.00
Cons		1.669	.79	5.30	2.11	0.03	.11	3.22

TRC3 bölgesi analiz sonuçları incelendiğinde yaş, hiç okula gitmemiş, ilköğretim, ortaöğretim, çalışan sayısı 10 kişiden az, çalışan sayısı 11-19 kişi, iş süreklilik ve gelir değişkenleri mutlak anlamlıdır.

3.6.1.3. Marjinal Etki Tabloları

Yapılan analiz sonuçlarına göre marjinal etkileri gösteren aşağıdaki tabloda yaş ve gelir değişkeni sürekli değişken olarak alındığından yorumu yapılmayacaktır.

Tablo 56. TR10 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.02	.007	-2.75	0.006	-.035	-.00
Yaş		-.03	.017	-2.18	0.029	-.071	-.00
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.04	.004	-9.47	0.000	-.054	-.03
	İlköğretim	-.10	.012	-8.52	0.000	-.133	-.08
	Ortaöğretim	-.00	.002	-2.78	0.005	-.014	-.00
Medeni durum		-.01	.005	-2.83	0.005	-.027	-.00
Özel – Kamu		.36	.111	3.26	0.001	.145	.58
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.15	.011	-13.99	0.000	-.181	-.13
	11-19 kişi	-.02	.003	-7.09	0.000	-.027	-.01
	20-49 kişi	-.03	.004	-7.02	0.000	-.042	-.02
Çalışma şekli		.10	.017	5.61	0.000	.065	.13
İş süreklilik		.09	.013	6.64	0.000	.064	.11
Gelir Geçen Ay		.16	.009	18.05	0.000	.147	.18

Yukarıdaki tabloda ey/ex değerlerine bakınca değişkenlerin kayıtlı çalışma durumuna marjinal etkilerinin ne oranda olduğunu görebilmekteyiz. TR10 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %2, hiç okula gitmemiş olanlar yüksek öğretim seviyesinde olanlara göre %4, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %10 kayıtlılığı azaltmaktadır. Ortaöğretim seviyesinde olanlar ile yükseköğretim seviyesinde olanlar arasında ise kayıtlılığı etkileme durumunda herhangi bir farklılık yoktur. Bekarlar evlilere göre %1 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %36 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %15, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre %2, 20-49 kişi çalışanı olanlar ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre %3 kayıtlılığı azaltmaktadır. tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %10, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %9 artırmaktadır.

TR21 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %16 kayıtlılığı artırmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %3, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %18, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %3 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %4 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %9 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %29, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre

%1 kayıtlılığı azaltırken, 20-49 kişi çalışmanı olanların ise 50 ve üzeri çalışmanı olan işyerlerine göre kayıtlılıkta çok fazla bir etkisi görülmemektedir. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %17, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %8 artırmaktadır.

Tablo 57. TR21 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.016	.01	1.23	0.22	-.00	.042
Yaş		-.095	.04	-2.36	0.01	-.17	-.01
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.033	.00	-4.46	0.00	-.04	-.01
	İlköğretim	-.189	.03	-4.92	0.00	-.26	-.11
	Ortaöğretim	-.032	.01	-3.17	0.00	-.05	-.01
Medeni durum		-.049	.01	-4.14	0.00	-.07	-.02
Özel – Kamu		.095	.06	1.40	0.16	-.03	.22
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.291	.02	-11.13	0.00	-.34	-.24
	11-19 kişi	-.011	.00	-3.43	0.00	-.01	-.00
	20-49 kişi	-.005	.00	-2.02	0.04	-.01	-.00
Çalışma şekli		.174	.02	6.86	0.00	.12	.22
İş süreklilik		.081	.01	5.64	0.00	.05	.10
Gelir Geçen Ay		.116	.01	10.47	0.00	.09	.13

Tablo 58. TR22 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.004	.01	0.28	0.78	-.02	.03
Yaş		-.213	.04	-4.83	0.00	-.30	-.12
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.014	.00	-2.63	0.00	-.02	-.00
	İlköğretim	-.061	.03	-2.02	0.04	-.12	-.00
	Ortaöğretim	.000	.00	0.01	0.99	-.01	.01
Medeni durum		-.025	.00	-2.67	0.00	-.04	-.00
Özel – Kamu		.576	.09	6.34	0.00	.39	.75
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.324	.03	-8.19	0.00	-.40	-.24
	11-19 kişi	-.014	.00	-3.26	0.00	-.02	-.00
	20-49 kişi	-.021	.00	-3.31	0.00	-.03	-.00
Çalışma şekli		.081	.03	2.40	0.01	.01	.14
İş süreklilik		.133	.01	11.65	0.00	.11	.15
Gelir Geçen Ay		.148	.01	8.07	0.00	.11	.18

TR22 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %4 kayıtlılığı artırmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %1, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %6 kayıtlılığı azaltmaktadır. Ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara kayıtlılık üzerinde TR22 bölgesi için herhangi bir etkide bulunmamaktadır. Bekarlar evlilere göre %2 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %57 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %32, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre %1 kayıtlılığı azaltırken, 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre %2 kayıtlılığı azaltmaktadır. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %8, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %13 artırmaktadır.

Tablo 59. TR31 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.022	.01	-1.70	0.08	-.04	.00
Yaş		-.141	.03	-4.44	0.00	-.20	-.07
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.028	.00	-4.18	0.00	-.04	.01
	İlköğretim	-.092	.02	-3.72	0.00	-.14	-.04
	Ortaöğretim	-.011	.00	-1.89	0.05	-.02	.00
Medeni durum		-.023	.00	-2.67	0.00	-.04	-.00
Özel – Kamu		.338	.07	4.34	0.00	.18	.49
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.258	.02	-9.22	0.00	-.31	-.20
	11-19 kişi	-.008	.00	-2.97	0.00	-.01	-.00
	20-49 kişi	-.006	.00	-1.86	0.06	-.01	.00
Çalışma şekli		.065	.01	3.26	0.00	.02	.10
İş süreklilik		.121	.01	11.28	0.00	.10	.14
Gelir Geçen Ay		.129	.01	11.17	0.00	.10	.15

TR31 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %2 kayıtlılığı azaltmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %2, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %9, ortaöğretim seviyesinde olanlar, yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %2 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %33 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %25 kayıtlılığı azaltırken, 11-19 kişi çalışanı

olanlar 50 ve üzeri olanlara göre ve 20-49 kişi çalışan olanlar 50 ve üzeri çalışan olan işyerlerine göre kayıtlılıkta çok fazla bir etkiye sahip değildir. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %6, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %12 artırmaktadır.

TR32 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %5 kayıtlılığı artırmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %5, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %29, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %3 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %9 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %51 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışan olanlara göre %42, 11-19 kişi çalışan olanlar 50 ve üzeri olanlara göre %2 kayıtlılığı azaltırken, 20-49 kişi çalışan olanların ise 50 ve üzeri çalışan olan işyerlerine göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %17, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %11 artırmaktadır.

Tablo 60. TR32 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.058	.01	4.02	0.00	.02	.08
Yaş		-.116	.04	-2.38	0.01	-.21	-.02
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.053	.01	-4.51	0.00	-.07	-.03
	İlköğretim	-.297	.04	-6.32	0.00	-.39	-.20
	Ortaöğretim	-.038	.01	-3.53	0.00	-.05	-.01
Medeni durum		-.091	.01	-5.68	0.00	-.12	-.06
Özel – Kamu		.518	.10	4.85	0.00	.30	.72
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.429	.04	-9.95	0.00	-.51	-.34
	11-19 kişi	-.026	.00	-4.33	0.00	-.03	-.01
	20-49 kişi	-.016	.00	-3.34	0.00	-.02	-.00
Çalışma şekli		.179	.03	5.01	0.00	.10	.24
İş süreklilik		.119	.01	11.55	0.00	.09	.13
Gelir Geçen Ay		.105	.01	6.49	0.00	.07	.13

TR33 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %2 kayıtlılığı artırmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre ve ortaöğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değilken ilköğretim seviyesinde olanlar,

yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %5 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %4 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %44 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %39 kayıtlılığı azaltırken, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre ve 20-49 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre kayıtlılıkta çok fazla bir etkiye sahip değildir. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %7, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %9 artırmaktadır.

Tablo 61. TR33 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.028	.01	1.97	0.04	.00	.05
Yaş		-.225	.04	-4.87	0.00	-.31	-.13
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.007	.00	-1.47	0.14	-.01	.00
	İlköğretim	-.056	.03	-1.54	0.12	-.12	.01
	Ortaöğretim	.004	.00	1.02	0.30	-.00	.01
Medeni durum		-.049	.01	-4.72	0.00	-.06	-.02
Özel – Kamu		.444	.06	6.42	0.00	.30	.58
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.391	.04	-8.24	0.00	-.48	-.29
	11-19 kişi	-.002	.00	-1.44	0.15	-.00	.00
	20-49 kişi	-.005	.00	-1.58	0.11	-.01	.00
Çalışma şekli		.078	.05	1.47	0.14	-.02	.18
İş süreklilik		.098	.00	11.62	0.00	.08	.11
Gelir Geçen Ay		.217	.02	9.16	0.00	.17	.26

TR41 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %8 kayıtlılığı azaltmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %6, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %10 kayıtlılığı azaltmaktadır. Ortaöğretim seviyesinde olanlar, yükseköğretim seviyesinde olanlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkisi yoktur. Bekarlar evlilere göre %2 azaltmaktadır. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %32 kayıtlılığı azaltırken, çalışan sayısı 11-19 kişi olan bağımsız değişkeni 50 ve üzeri olan referans değerimize göre farklı bir etki söz konusu değildir. 20-49 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre %2 kayıtlılığı azaltmaktadır. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %4, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %13 artırmaktadır.

Tablo 62. TR41 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.008	.01	-0.63	0.53	-.03	.01
Yaş		-.112	.03	-3.00	0.00	-.18	-.03
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.060	.00	-6.33	0.00	-.07	-.04
	İlköğretim	-.104	.02	-4.32	0.00	-.15	-.05
	Ortaöğretim	-.008	.00	-1.38		-.01	.00
Medeni durum		-.022	.00	-2.25		-.04	-.00
Özel – Kamu		0					
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.320	.02	-10.71	0.00	-.37	-.26
	11-19 kişi	-.004	.00	-1.77		-.00	.00
	20-49 kişi	-.029	.00	-4.51	0.00	-.04	-.01
Çalışma şekli		.047	.02	1.61		-.01	.10
İş süreklilik		.135	.01	8.95	0.00	.10	.16
Gelir Geçen Ay		.148	.01	12.31	0.00	.12	.17

Tablo 63. TR42 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.002	.01	-0.25	0.80	-.02	.01
Yaş		-.201	.03	-6.03	0.00	-.26	-.13
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.013	.00	-3.54	0.00	-.02	-.00
	İlköğretim	-.080	.02	-3.42	0.00	-.12	-.03
	Ortaöğretim	-.009	.00	-1.47	0.14	-.02	.00
Medeni durum		-.036	.00	-4.34	0.00	-.05	-.01
Özel – Kamu		.270	.04	5.56	0.00	.17	.36
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.242	.02	-10.36	0.00	-.28	-.19
	11-19 kişi	-.007	.00	-2.43	0.01	-.01	-.00
	20-49 kişi	-.006	.00	-2.19	0.02	-.01	-.00
Çalışma şekli		.137	.01	7.31	0.00	.10	.17
İş süreklilik		.102	.01	7.67	0.00	.07	.12
Gelir Geçen Ay		.094	.01	5.99	0.00	.06	.12

TR42 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etki görülmemektedir. Hiç okula gitmemiş olanlar yüksek öğretim seviyesinde olanlara göre %1, ilköğretim seviyesinde olanlar yüksek öğretim seviyesinde olanlara göre %8 kayıtlılığı azaltmaktadır. Ortaöğretim seviyesinde olanlar, yüksek öğretim seviyesinde olanlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. Bekarlar evlilere göre %3 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %27 kayıtlılığı

artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışan olanlara göre %24 kayıtlılığı azaltırken, 11-19 kişi çalışan olanlar 50 ve üzeri olanlara göre ve 20-49 kişi çalışan olanlar 50 ve üzeri çalışan olan işyerlerine göre kayıtlılıkta çok fazla bir etkiye sahip değildir. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %13, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %10 artırmaktadır.

TR51 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre ve ortaöğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değilken ilköğretim seviyesinde olanlar, yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %8 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %2 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %41 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışan olanlara göre %21 kayıtlılığı azaltırken, 11-19 kişi çalışan olanlar 50 ve üzeri olanlara göre ve 20-49 kişi çalışan olanlar 50 ve üzeri çalışan olan işyerlerine göre kayıtlılıkta çok fazla bir etkiye sahip değildir. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %14, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %9 artırmaktadır.

Tablo 64. TR51 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.015	.00	-1.62	0.10	-.03	.00
Yaş		-.144	.02	-5.70	0.00	-.19	-.09
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.008	.00	-3.15	0.00	-.01	-.00
	İlköğretim	-.082	.01	-5.33	0.00	-.11	-.05
	Ortaöğretim	-.008	.00	-2.00	0.04	-.01	-.00
Medeni durum		-.028	.00	-4.71	0.00	-.04	-.01
Özel – Kamu		.410	.08	4.80	0.00		.57
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.213	.02	-10.30	0.00	-.25	-.17
	11-19 kişi	-.004	.00	-2.34	0.01	-.00	-.00
	20-49 kişi	-.006	.00	-2.37	0.01	-.01	-.00
Çalışma şekli		.143	.01	8.63	0.00	.11	.17
İş süreklilik		.095	.01	8.53	0.00	.07	.11
Gelir Geçen Ay		.089	.01	8.20	0.00	.06	.11

Tablo 65. TR52 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.019	.01	1.10	0.27	-.01	.05
Yaş		-.155	.04	-3.55	0.00	-.24	-.06
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.031	.00	-4.25	0.00	-.04	-.01
	İlköğretim	-.213	.03	-5.76	0.00	-.28	-.14
	Ortaöğretim	-.015	.00	-2.10	0.03	-.03	-.00
Medeni durum		-.106	.01	-6.70	0.00	-.13	-.07
Özel – Kamu		.426	.07	5.98	0.00	.28	.56
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.362	.03	-11.76	0.00	-.42	-.30
	11-19 kişi	-.020	.00	-3.95	0.00	-.03	-.01
	20-49 kişi	-.010	.00	-2.29	0.02	-.01	-.00
Çalışma şekli		.219	.04	5.43	0.00	.14	.29
İş süreklilik		.198	.01	13.58	0.00	.17	.22
Gelir Geçen Ay		.210	.01	12.10	0.00	.17	.24

TR52 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %1 kayıtlılığı artırmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %3, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %21, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %10 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %42 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %36, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre %2 kayıtlılığı azaltırken, 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %21, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %19 artırmaktadır.

TR61 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %1, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %15, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %6 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %26 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %24, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre %3 kayıtlılığı azaltırken, 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri

çalışanı olan işyerlerine göre %17 kayıtlılığı azaltmaktadır. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %15, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %7 artırmaktadır.

Tablo 66. TR61 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.002	.01	0.25	0.80	-.01	.02
Yaş		-.197	.03	-5.11	0.00	-.27	-.12
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.017	.00	-3.93	0.00	-.02	-.00
	İlköğretim	-.150	.02	-5.08	0.00	-.20	-.09
	Ortaöğretim	-.010	.00	-1.88	0.06	-.02	.00
Medeni durum		-.065	.01	-5.59	0.00	-.08	-.04
Özel – Kamu		.265	.06	4.00	0.00	.13	.39
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.249	.02	-8.55	0.00	-.30	-.19
	11-19 kişi	-.035	.00	-4.62	0.00	-.05	-.02
	20-49 kişi	-.017	.00	-3.37	0.00	-.02	-.00
Çalışma şekli		.157	.02	5.73	0.00	.10	.21
İş süreklilik		.072	.00	9.36	0.00	.05	.08
Gelir Geçen Ay		.081	.01	5.64	0.00	.05	.10

Tablo 67. TR62 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.028	.02	1.12	0.26	-.02	.07
Yaş		-.026	.05	-0.44	0.65	-.14	.09
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.092	.01	-5.70	0.00	-.12	-.06
	İlköğretim	-.255	.04	-5.49	0.00	-.34	-.16
	Ortaöğretim	-.018	.00	-2.01	0.04	-.03	-.00
Medeni durum		-.074	.02	-3.67	0.00	-.11	-.03
Özel – Kamu		.762	.10	7.13	0.00	.55	.97
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.467	.03	-11.85	0.00	-.54	-.38
	11-19 kişi	-.043	.00	-5.22	0.00	-.05	-.02
	20-49 kişi	-.024	.00	-3.47	0.00	-.03	-.01
Çalışma şekli		.302	.05	5.62	0.00	.19	.40
İş süreklilik		.173	.01	11.24	0.00	.14	.20
Gelir Geçen Ay		.287	.01	14.48	0.00	.24	.32

TR62 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %2 kayıtlılığı artırmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara

göre %9, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %25, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %7 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %76 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %46, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre %4 kayıtlılığı azaltırken, 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre %2 kayıtlılığı azaltmaktadır. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %30, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %17 artırmaktadır.

Tablo 68. TR63 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.075	.03	2.37	0.01	.01	.13
Yaş		-.165	.07	-2.16	0.03	-.31	-.01
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.072	.01	-4.88	0.00	-.10	-.04
	İlköğretim	-.326	.05	-5.62	0.00	-.43	-.21
	Ortaöğretim	-.032	.01	-3.04	0.00	-.05	-.01
Medeni durum		-.107	.02	-4.52	0.00	-.15	-.06
Özel – Kamu		.344	.12	2.66	0.00	.09	.59
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.424	.05	-7.70	0.00	-.53	-.31
	11-19 kişi	-.014	.00	-2.47	0.01	-.02	-.00
	20-49 kişi	-.000	.00	-0.02	0.98	-.01	.01
Çalışma şekli		.206	.09	2.29	0.02	.02	.38
İş süreklilik		.120	.01	6.23	0.00	.08	.15
Gelir Geçen Ay		.224	.02	8.50	0.00	.17	.27

TR63 bölgesi analiz sonuçları incelendiğinde erkekler kadınlara göre %7 kayıtlılığı artırmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %7, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %32, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %3 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %10 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %34 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %42, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre %1 kayıtlılığı azaltırken, 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. Tam zamanlı

çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %20, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %12 artırmaktadır.

Tablo 69. TR71 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.018	.02	0.74	0.46	-.03	.06
Yaş		-.073	.04	-1.49	0.13	-.17	.02
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.031	.01	-3.04	0.00	-.05	-.01
	İlköğretim	-.123	.04	-2.64	0.00	-.21	-.03
	Ortaöğretim	-.002	.00	-0.33	0.74	-.02	.01
Medeni durum		-.041	.01	-2.51	0.01	-.07	-.00
Özel – Kamu		.600	.08	7.03	0.00	.43	.76
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.451	.07	-5.97	0.00	-.59	-.30
	11-19 kişi	-.008	.00	-2.38	0.01	-.01	-.00
	20-49 kişi	-.002	.00	-0.60	0.54	-.01	.00
Çalışma şekli		.275	.07	3.71	0.00	.12	.42
İş süreklilik		.141	.01	13.97	0.00	.12	.16
Gelir Geçen Ay		.199	.02	8.55	0.00	.15	.24

TR71 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %1 kayıtlılığı artırmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %12 kayıtlılığı azaltmaktadır, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. Bekarlar evlilere göre %4 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %60 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %45, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre ve 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %27, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %14 artırmaktadır.

TR72 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %1, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %6 kayıtlılığı azaltırken, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. Bekarlar

evlilere göre %8 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %21 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışan olanlara göre %29 kayıtlılığı azaltmaktadır., 11-19 kişi çalışan olanlar 50 ve üzeri olanlara göre ve 20-49 kişi çalışan olanların ise 50 ve üzeri çalışan olan işyerlerine göre kayıtlılık üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %10, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %5 artırmaktadır.

Tablo 70. TR72 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.001	.02	0.05	0.95	-.04	.04
Yaş		-.192	.04	-4.29	0.00	-.28	-.10
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.017	.00	-3.33	0.00	-.02	-.00
	İlköğretim	-.065	.02	-2.44	0.01	-.11	-.01
	Ortaöğretim	-.003	.00	-0.47	0.64	-.01	.01
Medeni durum		-.089	.01	-5.19	0.00	-.12	-.05
Özel – Kamu		.213	.05	3.96	0.00	.10	.31
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.295	.03	-7.47	0.00	-.37	-.21
	11-19 kişi	-.007	.00	-1.92	0.05	-.01	.00
	20-49 kişi	-.005	.00	-1.46	0.14	-.01	.00
Çalışma şekli		.108	.03	3.11	0.00	.04	.17
İş süreklilik		.059	.01	5.04	0.00	.03	.08
Gelir Geçen Ay		.176	.01	10.88	0.00	.14	.20

Tablo 71. TR81 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.031	.02	1.50	0.13	-.00	.07
Yaş		-.178	.06	-2.89	0.00	-.29	-.05
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.001	.00	-0.63	0.52	-.00	.00
	İlköğretim	-.056	.03	-1.49	0.13	-.13	.01
	Ortaöğretim	-.003	.01	-0.26	0.79	-.02	.02
Medeni durum		-.030	.01	-1.81	0.07	-.06	.00
Özel – Kamu		.340	.07	4.29	0.00	.18	.49
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.174	.03	-5.36	0.00	-.23	-.11
	11-19 kişi	-.017	.00	-1.80	0.07	-.03	.00
	20-49 kişi	.002	.00	1.02	0.31	-.00	.00
Çalışma şekli		.160	.04	3.24	0.00	.06	.25
İş süreklilik		.159	.02	6.03	0.00	.10	.21
Gelir Geçen Ay		.146	.02	6.37	0.00	.10	.19

TR81 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %3 kayıtlılığı artırmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. İlköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %5 kayıtlılığı azaltırken, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. Bekarlar evlilere göre %3 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %34 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %17, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre %1 kayıtlılığı azaltırken, 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %16, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %15 artırmaktadır.

Tablo 72. TR82 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.008	.01	0.46	0.64	-.02	.04
Yaş		-.167	.05	-3.30	0.00	-.26	-.06
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.006	.00	-1.55	0.12	-.01	.00
	İlköğretim	-.157	.04	-3.29	0.00	-.25	-.06
	Ortaöğretim	-.012	.00	-1.49	0.13	-.03	.00
Medeni durum		-.025	.01	-2.40	0.01	-.04	-.00
Özel – Kamu		.224	.04	5.27	0.00	.14	.30
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.242	.03	-6.43	0.00	-.31	-.16
	11-19 kişi	-.008	.00	-2.07	0.03	-.01	-.00
	20-49 kişi	-.002	.00	-0.77	0.44	-.00	.00
Çalışma şekli		.044	.03	1.18	0.23	-.02	.11
İş süreklilik		.120	.01	8.61	0.00	.09	.14
Gelir Geçen Ay		.120	.02	5.91	0.00	.08	.15

TR82 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre ve hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. İlköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %15, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %2 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %22 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %24

kayıtlılığı azaltmaktadır., 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre ve 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %4, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %12 artırmaktadır.

TR83 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %7 kayıtlılığı artırmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %1, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %20, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %3 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %3 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %41 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %32, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre %1 kayıtlılığı azaltırken, 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %10, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %9 artırmaktadır.

Tablo 73. TR83 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.077	.02	3.84	0.00	.03	.11
Yaş		-.274	.05	-4.74	0.00	-.38	-.16
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.018	.00	-2.68	0.00	-.03	-.00
	İlköğretim	-.203	.04	-4.56	0.00	-.29	-.11
	Ortaöğretim	-.033	.01	-2.96	0.00	-.05	-.01
Medeni durum		-.037	.01	-2.92	0.00	-.06	-.01
Özel – Kamu		.414	.07	5.67	0.00	.27	.55
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.320	.04	-7.68	0.00	-.40	-.23
	11-19 kişi	-.012	.00	-2.83	0.00	-.02	-.00
	20-49 kişi	-.006	.00	-1.47	0.14	-.01	.00
Çalışma şekli		.108	.04	2.52	0.01	.02	.19
İş süreklilik		.098	.01	7.78	0.00	.07	.12
Gelir Geçen Ay		.152	.01	8.67	0.00	.11	.18

Tablo 74. TR90 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.006	.01	-0.35	0.72	-.04	.03
Yaş		-.067	.04	-1.43	0.15	-.15	.25
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.006	.00	-1.87	0.06	-.01	.00
	İlköğretim	-.101	.02	-3.69	0.00	-.15	-.04
	Ortaöğretim	-.020	.01	-2.01	0.04	-.04	-.00
Medeni durum		-.021	.01	-1.98	0.04	-.04	-.00
Özel – Kamu		.472	.06	7.19	0.00	.34	.60
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.280	.04	-6.70	0.00	-.36	-.19
	11-19 kişi	-.003	.00	-1.30	0.19	-.00	.00
	20-49 kişi	-.007	.00	-1.47	0.14	-.01	.00
Çalışma şekli		.288	.06	4.80	0.00	.17	.40
İş süreklilik		.093	.01	6.74	0.00	.06	.12
Gelir Geçen Ay		.106	.01	5.40	0.00	.06	.14

TR90 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre ve hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değillerdir, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %10 kayıtlılığı azaltırken, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %2 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %2 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %,47 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %28 kayıtlılığı azaltmaktadır., 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre ve 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre kayıtlılık üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %28, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %9 artırmaktadır.

TRA1 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %4 kayıtlılığı artırmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %3, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %6 kayıtlılığı azaltırken, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. Bekarlar evlilere göre %2 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %,68 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı

olanlara göre %30 kayıtlılığı azaltmaktadır. 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir, 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %21, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %6 artırmaktadır.

Tablo 75. TRA1 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.042	.04	1.05	0.29	-.03	.12
Yaş		.032	.05	0.59	0.55	-.07	.14
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.034	.01	-2.24	0.02	-.06	-.00
	İlköğretim	-.067	.05	-1.29	0.19	-.16	.03
	Ortaöğretim	.002	.01	0.13	0.89	-.02	.03
Medeni durum		-.027	.02	-1.32	0.18	-.06	.01
Özel – Kamu		.683	.12	5.53	0.00	.44	.92
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.305	.06	-4.97	0.00	-.42	-.18
	11-19 kişi	-.002	.00	-1.03	0.30	-.00	.00
	20-49 kişi	-.013	.00	-1.35	0.17	-.03	.00
Çalışma şekli		.217	.05	3.68	0.00	.10	.33
İş süreklilik		.067	.01	4.43	0.00	.03	.09
Gelir Geçen Ay		.059	.02	2.19	0.02	.00	.11

Tablo 76. TRA2 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.104	.08	-1.17	0.24	-.27	.07
Yaş		-.048	.10	-0.46	0.64	-.25	.15
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.115	.03	-3.72	0.00	-.17	-.05
	İlköğretim	-.451	.11	-3.79	0.00	-.68	-.21
	Ortaöğretim	-.049	.02	-2.39	0.01	-.09	-.00
Medeni durum		-.124	.04	-2.78	0.00	-.21	-.03
Özel – Kamu		.624	.12	4.97	0.00	.37	.87
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.862	.10	-8.15	0.00	-1.07	-.65
	11-19 kişi	-.038	.01	-3.24	0.00	-.06	-.01
	20-49 kişi	-.023	.01	-2.20	0.02	-.04	-.00
Çalışma şekli		.309	.10	2.89	0.00	.09	.52
İş süreklilik		.048	.01	4.77	0.00	.02	.06
Gelir Geçen Ay		.108	.03	2.87	0.00	.03	.18

TRA2 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %10 kayıtlılığı azaltmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %11, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %45, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %4 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %12 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %62 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %86, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre %3 kayıtlılığı azaltırken, 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre %2 kayıtlılığı azaltmaktadır. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %30, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %4 artırmaktadır.

Tablo 77. TRB1 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.003	.03	-0.10	0.91	-.06	.06
Yaş		-.126	.07	-1.77	0.07	-.26	.01
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.016	.00	-2.02	0.04	-.03	-.00
	İlköğretim	-.171	.03	-4.47	0.00	-.24	-.09
	Ortaöğretim	-.026	.01	-2.00	0.04	-.05	-.00
Medeni durum		-.088	.02	-3.13	0.00	-.14	-.03
Özel – Kamu		.032	.07	0.44	0.66	-.11	.17
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.589	.05	-9.97	0.00	-.70	.47
	11-19 kişi	-.022	.00	-3.42	0.00	-.03	-.00
	20-49 kişi	-.045	.01	-3.45	0.00	-.07	.01
Çalışma şekli		.129	.07	1.82	0.06	-.00	.26
İş süreklilik		.058	.02	2.21	0.02	.00	.11
Gelir Geçen Ay		.263	.03	8.08	0.00	.19	.32

TRB1 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %1, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %17, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %2 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %8 kayıtlılığı azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %3 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %58, 11-19 kişi çalışanı

olanlar 50 ve üzeri olanlara göre %2 kayıtlılığı azaltırken, 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre %4 kayıtlılığı azaltmaktadır. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %12, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %5 artırmaktadır.

TRB2 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %7 kayıtlılığı azaltmaktadır.. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %36, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %70, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %5 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %4 kayıtlılığı azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %18 kayıtlılığı azaltmaktadır. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %36 kayıtlılığı azaltmaktadır., 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %52 artırırken, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %5 azaltmaktadır.

Tablo 78. TRB2 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.072	.11	-0.62	0.53	-.29	.15
Yaş		.323	.10	3.19	0.00	.12	.52
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.361	.04	-7.58	0.00	-.45	-.26
	İlköğretim	-.706	.09	-7.08	0.00	-.90	-.51
	Ortaöğretim	-.053	.01	-2.91	0.00	-.08	-.01
Medeni durum		-.040	.03	-1.06	0.28	-.11	.03
Özel – Kamu		-.181	.10	-1.81	0.07	-.37	.01
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.368	.05	-7.08	0.00	-.47	-.26
	11-19 kişi	-.007	.00	-0.87	0.38	-.02	.00
	20-49 kişi	-.013	.00	-1.41	0.15	-.03	.00
Çalışma şekli		.523	.16	3.09	0.00	.19	.85
İş süreklilik		-.010	.02	-0.47	0.63	-.05	.03
Gelir Geçen Ay		.446	.04	9.30	0.00	.35	.54

Tablo79. TRC1 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.048	.03	-1.25	0.21	-.12	.02
Yaş		-.014	.06	-0.22	0.82	-.14	.11
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.055	.01	-4.55	0.00	-.07	-.03
	İlköğretim	-.223	.05	-4.16	0.00	-.32	-.11
	Ortaöğretim	-.010	.00	-1.11	0.26	-.02	.00
Medeni durum		-.072	.02	-3.08	0.00	-.11	-.02
Özel – Kamu		.471	.10	4.32	0.00	.25	.68
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.494	.04	-11.63	0.00	-.57	-.41
	11-19 kişi	-.025	.00	-3.46	0.00	-.03	-.01
	20-49 kişi	-.019	.00	-3.26	0.00	-.03	-.00
Çalışma şekli		.156	.11	1.41	0.15	-.06	.37
İş süreklilik		.194	.03	5.89	0.00	.12	.25
Gelir Geçen Ay		.308	.02	11.67	0.00	.25	.36

TRC1 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %4 kayıtlılığı azaltmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %5, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %22, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %7 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %47 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %49, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre %2 kayıtlılığı azaltırken, 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %15, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %19 artırmaktadır.

TRC2 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %19 kayıtlılığı artırmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %39, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %57, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre %10 azaltırken, kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %76 kayıtlılığı artırmaktadırlar. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %63, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre %2 kayıtlılığı azaltırken, 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı

olan işyerlerine göre %3 kayıtlılığı azaltılmaktadır. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %22 azaltırken, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %19 artırmaktadır.

Tablo 80. TRC2 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		.197	.07	2.73	0.00	.05	.34
Yaş		.267	.10	2.44	0.01	.05	.48
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.392	.06	-5.82	0.00	-.52	-.26
	İlköğretim	-.575	.12	-4.64	0.00	-.81	-.33
	Ortaöğretim	-.018	.01	-1.44	0.15	-.04	.00
Medeni durum		-.102	.05	-2.03	0.04	-.20	-.00
Özel – Kamu		.766	.18	4.20	0.00	.40	1.12
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.630	.07	-7.96	0.00	-.78	-.47
	11-19 kişi	-.024	.01	-2.24	0.02	-.04	-.00
	20-49 kişi	-.032	.02	-1.48	0.13	-.07	.01
Çalışma şekli		-.229	.19	-1.16	0.24	-.61	.15
İş süreklilik		.190	.02	8.71	0.00	.14	.23
Gelir Geçen Ay		.486	.04	9.75	0.00	.38	.58

Tablo 81. TRC3 Bölgesi Marjinal Etki Tablosu

		ey/ex	Standart Hata	Z	P > Z	%95 Puan değer aralığı	
Cinsiyet		-.088	.09	-0.89	0.37	-.28	.10
Yaş		.336	.12	2.65	0.00	.08	.58
Eğitim düzeyi	Hiç okula gitmemiş	-.278	.04	-6.55	0.00	-.36	-.19
	İlköğretim	-.861	.12	-6.81	0.00	-1.10	-.61
	Ortaöğretim	-.077	.02	-3.46	0.00	-.12	-.03
Medeni durum		.003	.04	0.08	0.93	-.08	.08
Özel – Kamu		-.177	.12	-1.46	0.14	-.41	.06
Çalışan sayısı	10 kişiden az	-.487	.06	-7.05	0.00	-.62	-.35
	11-19 kişi	-.025	.00	-2.66	0.00	-.04	-.00
	20-49 kişi	-.014	.01	-0.87	0.38	-.04	.01
Çalışma şekli		-.259	.18	-1.38	0.16	-.62	.10
İş süreklilik		.215	.03	5.82	0.00	.14	.28
Gelir Geçen Ay		.469	.06	7.72	0.00	.35	.58

TRC3 bölgesi analiz sonuçlarına incelendiğinde erkekler kadınlara göre %8 kayıtlılığı azaltılmaktadır. Hiç okula gitmemiş olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara

göre %27, ilköğretim seviyesinde olanlar yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %86, ortaöğretim seviyesinde olanlar ise yükseköğretim seviyesinde olanlara göre %7 kayıtlılığı azaltmaktadır. Bekarlar evlilere göre kayıtlılık üzerinde belirleyici bir etkiye sahip değildir. Kamu sektöründe çalışanlar özel sektöre göre %17 kayıtlılığı azaltmaktadır. İşyerindeki çalışan sayısı 10 kişiden az olanlar 50 ve üzeri çalışanı olanlara göre %48, 11-19 kişi çalışanı olanlar 50 ve üzeri olanlara göre %2 kayıtlılığı azaltırken, 20-49 kişi çalışanı olanların ise 50 ve üzeri çalışanı olan işyerlerine göre %1 kayıtlılığı azaltmaktadır. Tam zamanlı çalışma şekli yarı zamanlı çalışma şekline göre kayıtlılığı %25 azaltırken, sürekli bir işte çalışma ise geçici işte çalışmaya göre kayıtlılığı %21 artırmaktadır.

SONUÇ

Neredeyse her ülkenin sorunları arasında sayılabilecek olan kayıt dışı istihdam kavramı gelişmekte olan ülkelerin başlıca sorunları arasında yer almaktadır. Yıllardır mücadele etme gereği duyulan bu konu kayıt dışılığın giderek artması dolayısıyla çözülmesi güç bir durum haline getirmiştir. Kayıt dışı istihdama köklü çözümler üretebilmek için öncelikle bu kavramın ne olduğunu ve nelerin bu duruma sebebiyet verdiğini iyi kavramak gerekmektedir.

Ülkemizde kayıt dışı istihdam nedenleri dört ana başlık altında incelenebilir. Bunlar; sosyal faktörler, ekonomik ve mali faktörler, idari ve hukuki faktörler, psikolojik faktörlerdir.

Sosyal faktörler arasında nüfus artışı, göç ve eğitim eksikliği önemli yer kaplamaktadır. Çevre ülkelerde meydana gelen savaşlardan dolayı ülkemiz yoğun bir şekilde göç almaktadır. Özellikle son yıllarda Suriye'den gelen göç durumu ülkemizde istihdam durumunu etkileyebilecek duruma gelmiştir. Sadece başka ülkelerden gelen göç değil ülkemiz içerisinde genellikle güneydoğudan veya doğudan iş ortamlarının yetersi olmaması durumu sonucu veya terör durumundan kaçmak içinde ülke içinde oldukça yoğun bir göç akımı yaşanmaktadır. Bu göçte batıda özellikle İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük şehirlerde işsizliği artırarak kayıt dışı istihdama neden olmaktadır.

Göçe neden olan bir başka faktör ise tarımda makineleşmenin artması ve özellikle son yıllarda daha çok teknolojiden faydalanılarak üretimin gerçekleştirilmesidir. Önceden 50 kişinin bir günde yaptığı bir tarla işini günümüzde bir kişinin bir makine yardımıyla bir günde bitirmesi özellikle kırsal bölgelerde işsizliği yoğun bir hale getirmiştir. İşsiz kalan bu bireyler kırsal bölgelerde farklı bir istihdam alanı bulamadıklarından büyük şehirlere göç etmek durumunda kalmışlar ve göç ettikleri yerlerde kayıt dışı çalışmayı artırmışlardır.

Ekonomik ve mali faktörler arasında ise yoksulluk ve ekonomik krizler kayıt dışı istihdamı artıran en büyük neden olarak görülmektedir. Geçim zorluğu yaşayan bireylerin ek iş olarak buldukları işlerin veya çocuklarının çalıştırılması da kayıt dışı istihdamı artırmaktadır. Cezaların caydırıcı nitelikte olmaması veya denetimlerin eksik olması da kayıt dışı istihdamın önemli nedenlerindedir. Genellikle işverenler çalıştırdıkları işçileri sosyal güvenlik kurumuna kaydetmektense bunun karşılığında ödeyecekleri cezaları daha az maliyete neden olduğu için tercih etmektedirler. Ayrıca çalışanların sosyal güvenlik

konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları da herhangi bir güvenceleri olmadan çalışmayı kabul etmelerinde önemli bir etkidir.

Kayıt dışı istihdama önlem alabilmek için bu nedenlerin iyi şekilde irdelenmesi ve çözüm yollarının ona göre üretilmesi gerekmektedir. Ülkemizdeki bu istihdam sorununun kökten çözüme ulaştırılması için yüzeysel veya geçici önlemler almak yerine kalıcı çözümler üretmek gerekmektedir. Ayrıca ülkemizdeki bu sorunlara tüm ülkeyi kapsayacak şekilde çözümler üretmek yerine bölge bölge sorunlar incelenerek her bölge için gerekirse ayrı çözüm yolları üretmek gerekmektedir.

Çalışmamızda kayıt dışı istihdamın nedenleri bölge bölge analiz edilerek daha etkili çözüm yolları bulunması için öneriler sunulmuştur. İncelenen 26 bölgede TR10 (İstanbul), TR31(İzmir), TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik), TR51 (Ankara), TRB1(Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli), TRB2(Van, Muş, Bitlis, Hakkari), TRC1(Gaziantep, Adıyaman, Kilis), TRC3(Siirt, Mardin, Batman, Şırnak) bölgelerinde erkekler kadınlara göre kayıt dışı istihdamı azaltırken, TR22(Balıkesir, Çanakkale), TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik), TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova),TR61(Antalya, Isparta, Burdur),TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat), TR82(Kastamonu, Çankırı, Sinop), TR90(Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) bölgelerinde cinsiyet değişkeni kayıtlı çalışıp çalışmamak konusunda gözle görülür bir etkiye sahip değildir. Cinsiyet değişkeninin en etkili olduğu bölge ise TRA2 (Kars, AĞRI, Iğdır, Ardahan) bölgesidir. Bu bölgede kadınların iş hayatına girmeleri ile kayıtlı çalışma durumu gittikçe artmaktadır.

Yapılan analiz sonucu incelenen değişkenlerin sonuçlarına göre eğitim seviyesi kayıtlı çalışma durumunda oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Yükseköğretim seviyesinde olmak ile hiç okula gitmeyenler, ilköğretim ve ortaöğretim seviyesinde olan kişilerin kayıtlı çalışma durumları karşılaştırıldığında TR21(Edirne, Tekirdağ, Kırklareli), TR31(İzmir),TR32(Denizli, Aydın, Muğla), TR52(Konya, Karaman), TR61(Antalya, Isparta, Burdur), TR62(Adana, Mersin), TR63(Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) TR82(Kastomonu, Çankırı, Sinop),TR83(Samsun, Tokat, Çorum, Amasya),TR90(Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane), TRA2(Kars, Ağrı, Iğdır, Ardahan), TRB1(Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli),TRB2(Van, Muş, Bitlis, Hakkari),TRC1(Gaziantep, Adıyaman, Kilis),TRC2(Diyarbakır, Şanlıurfa),TRC3 (Siirt, Mardin, Batman, Şırnak) bölgelerinde eğitim seviyesinin yükseköğretim seviyesinden düşük olması kayıt dışı istihdamı artırırken TR10(İstanbul), TR22(Balıkesir, Çanakkale)

TR33(Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak), TR41(Bursa, Eskişehir, Bilecik) TR42(Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova) TR51(Ankara), TR71(Nevşehir, Kırşehir, Aksaray, Niğde, Kırıkkale), TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat), TR81(Zonguldak, Karabük, Bartın), TRA1(Erzurum, Erzincan, Bayburt) bölgelerinde ortaöğretim seviyesinde olanlar ile yükseköğretim seviyesinde olanlar arasında kayıtlılığı etkileyen bir fark yoktur. Eğitim durumunun en etkili olduğu bölgeler arasında ise TRC2 (Diyarbakır, Şanlıurfa), TRC3(Siirt, Mardin, Batman, Şırnak) bölgeleri vardır. Eğitim seviyesi ile bölgeler arasındaki ilişki incelendiğinde gelişmiş olan yani eğitim seviyesi daha yüksek illeri kapsayan bölgelerde kayıt dışı istihdam durumu daha az görülmektedir. Bu yüzden az gelişmiş olan illerdeki eğitimin desteklenmesi, özellikle Şanlıurfa, Diyarbakır gibi illerde kız çocuklarının da eğitim açısından desteklenmesi bu bölgelerde kayıt dışı istihdamı azaltacaktır.

Kayıtlılığı etkileyen diğer bir değişken ise medeni durumdur. Bölgeler üzerinde eğitim seviyesi kadar etkili olmayan bu durumda kayıt dışı çalışmayı evli kadınların daha çok tercih ettiği görülmektedir. Eşlerinin sosyal güvencesinden yararlanan kadınlar kayıtlı çalışmak için herhangi bir çaba harcamamaktadırlar. Bölgeler arasında bir kıyaslama yapılacak olursa,TR52(Konya, Karaman), TR63(Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye), TRA2(Kars, Ağrı, Iğdır, Ardahan) ve TRC2(Diyarbakır, Şanlıurfa) bölgelerinde medeni durumun kayıtlılığa etkisi diğer bölgelerden daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca dikkat çeken bir durum ise kadınların iş hayatına katılmalarının kayıtlılığı artırdığı görüldüğü TRC3(Siirt, Mardin, Batman, Şırnak) bölgesinde medeni durumun kayıtlılık üzerinde etkisinin % 0 olmasıdır.

Çalışmada dikkat çeken diğer bir durum ise Van, Muş, Bitlis, Hakkâri bölgesini kapsayan TRB2 ve Siirt, Mardin, Batman, Şırnak bölgesini kapsayan TRC3 bölgesinde diğer bölgelerin aksine kamu sektöründe çalışanlar özel sektörde çalışanlara göre kayıtlılığı azaltıyor olmalarıdır. Kamu sektöründe çalışanların ek iş yapmaları veya emekli olduktan sonra başka bir işte istihdam edilmeleri bu bölgelerde kayıt dışılığı artırmaktadır.

Ayrıca yapılan analiz sonucunda genellikle işyerinde çalışan sayısı arttıkça kayıt dışı eleman çalıştırmanın da azaldığı görülmüştür. Bunun en büyük nedeni küçük işletmelerde genellikle aile içi çalışmalar sürdürüldüğü için herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olma durumunun önemsenmemesidir. TR21(Edirne, Tekirdağ, Kırklareli), TR31(İzmir), TR42(Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova), TR51(Ankara),

TR63(Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye), TR71(Nevşehir, Aksaray, Niğde, Kırıkkale, Kırşehir), TR72(Kayseri, Sivas, Yozgat), TR81(Zonguldak, Karabük, Bartın), TR82(Kastamonu, Çankırı, Sinop), TR83(Samsun, Tokat, Çorum, Amasya), TR90(Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) bölgelerinde 50 ve daha fazla işçi istihdam edilen yerler ile 20-49 arası çalışan bulunduran yerler arasında kayıtlılık durumu ile ilgili herhangi bir fark görülmezken diğer bölgelerde çalışan sayısı arttıkça kayıtlılığında arttığı görülmektedir. Büyük şehirleri kapsayan TR10, TR31 ve TR51 bölgeleri analiz sonuçlarına dikkat edildiğinde ise küçük şehirlerin olduğu bölgelere göre işyeri çalışan sayısının artmasıyla kayıtlı çalışma durumunun artması tamamen paralellik göstermektedir. Küçük şehirlerde veya mevsimlik işçilerin çalıştırıldığı bölgelerde yapılan denetimlerin daha dikkatli ve şeffaf bir şekilde yerine getirilmesi diğer bölgelerde de kayıtlı çalışmanın artmasını teşvik edici olacaktır.

Kayıt dışı istihdamı etkileyen önemli faktörler arasında sayılabilecek çalışma şekli durumu incelendiğinde ise Diyarbakır, Şanlıurfa illerini kapsayan TRC2 bölgesi ile TRC3 (Siirt, Mardin, Batman, Şırnak) bölgesinde diğer bölgelerin aksine tam zamanlı çalışma, yarı zamanlı çalışmaya göre kayıtlılığı azaltan bir unsur değildir. Diğer 24 Bölge arasında çalışma zamanının kayıt dışı istihdam üzerinde en etkili olduğu bölgeler TR62(Adana, Mersin), TR71(Nevşehir, Aksaray, Niğde, Kırıkkale, Kırşehir), TR90(Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane), TRA2(Kars, Ağrı, Iğdır, Ardahan) bölgeleridir. Dikkat edildiğinde bu bölgelerin çoğunda mevsimlik işçi çalıştırma durumu mevcuttur. Bu açıdan yarı zamanlı çalışmalar kayıt dışı çalışmayı artırmaktadır.

Sürekli bir işte mi yoksa geçici veya sınırlı süreli bir işte mi çalışıyorsunuz cevabına verilen sorular incelendiğinde ise 26 bölgenin 25'inde sürekli bir işte çalışma geçici veya sınırlı süreli bir işte çalışmaya göre kayıtlılığı artırırken sadece TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari) bölgesinde sürekli bir işte çalışmak kayıtlılığı olumlu bir şekilde etkilememektedir. Diğer bölgelere uygulanan politikaların bu bölgeye de aynı şekilde uygulanması iş sürekliliği değişkeni açısından olumlu sonuçlar doğurmayacaktır. Bu açıdan TRB2 bölgesinde kayıt dışı istihdam durumunu ortadan kaldırmak için insanlara sürekli bir iş sağlamak yerine eğitim seviyesini artırma yoluna gidilmesi kayıtlılıkta daha çok etkili olacaktır.

Türkiye geneli yapılan analiz sonuçları incelendiğinde kayıtlılık üzerindeki en etkili değişkenler arasında eğitim seviyesi, çalışılan işyerinin hangi sektör olduğu ve bulunulan

işyerindeki çalışan sayısı görülmektedir. Örneğin Türkiye’de genel olarak bakıldığında kamu sektöründe çalışmak, özel sektörde çalışmaya göre kayıtlılığı %23 artırırken, çalışılan işyerindeki çalışan sayısının 50 ve üzeri değil de 10 kişiden az olması kayıtlılığı %28 azaltmaktadır. Tam zamanlı çalışmak ve sürekli bir işte çalışmak ise ülke genelinde kayıtlılığı artıran bir değişken olarak bulunmuştur.

Kayıt dışı istihdam ile ilgili çalışmaların incelenmesi sonucunda ise genellikle çalışmaların nitel olarak gerçekleştirildiği neden olan faktörlerin benzer şekilde ortaya koyulduğu görülmüştür. Fidan ve Genç (2013)’in gerçekleştirdiği çalışmada benzer değişkenler kullanılarak bu çalışmada olduğu gibi işyeri çalışan sayısının kayıtlılık üzerinde oldukça etkili olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak, ülkemizdeki kayıt dışı istihdam sorunu incelendiğinde neden olan faktörlerin genellikle aynı fakat bölgeler üzerinde etkilerinin farklı olduğu görülmektedir. Gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye’de kayıt dışı istihdam sorunundan tamamen kurtulmak için en başta yapılması gereken bölümlerin tek tek incelenmesi ve Türkiye genelinde çözüm yolları bulmak yerine, bölümler için ayrı ayrı çözüm yolları üretmektir. Tüm bunların yanında kayıt dışı çalışma ve çalıştırma konusunda cezaların daha da caydırıcı nitelik kazanmasını sağlamak, işyerleri için yapılan denetimlerin daha disiplinli bir şekilde ve sık sık gerçekleştirilmesi kayıt dışı istihdamı yok edebilecek çözüm yolları arasında sıralanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Agarwala, Rina (2006), **From Work to Welfare: Informal Workers' Organizations And The State In India, Dissertation**, Princeton University, Department of Sociology and Office of Population Research, USA.
- Agresti, A. (1996). **An Introduction to Categorical Data Analysis**. New Jersey: John Wiley and Sons Inc.
- Ahmetsedef, (2016), **Lojistik Regresyon**, <https://ahmetsedef.wordpress.com/tag/lojistik-regresyon>, (02.07.2016).
- Akarca, Akif, Şafak, Mehmet, (2009) **Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı**,s.1-15
- Akgeyik, Tekin, Ersöz Halis, vd.,**İstanbul'da Enformel (Kayıtdışı), Çalışma: Eminönü İlçesindeki İşportacılara İlişkin Bir Araştırma**, Çalışma İlişkileri ve Endüstri İlişkileri Makaleleri,s.96-137
- Algan, Neşe. (2004). **Türkiye'de Kayıt dışı Sektör: Boyutları, Etkileri ve Kayıt dışı Sektörü Küçültme Konusunda Öneriler**, İşveren Dergisi.. Cilt 42, Sayı 11, ss. 12-31.
- Altuğ, Osman. (1999). **Kayıt Dışı Ekonomi**. ikinci Baskı. İstanbul: Türkmen Kitabevi
- Angel, Urdinola, Diego-Tanabe, Kimie. (2012). **“Micro Determinants of Informal Economy in the Middle East and North Africa Region”**. Social Protection and Labor: The World Bank. SP Discussion Paper, No.1201,
- Arslanoğlu Gaye D. (2013). **Kayıt Dışı İstihdam Gaziantep Örneği**. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.
- Avşar, Zakir, Öğütoğulları, Eren. (2012). **“Çocuk İşçiliği ve Çocuk İşçiliği ile Mücadele Stratejileri”**, Sosyal Güvenlik Dergisi, C.2, Sayı,1.s.9-40
- Aydemir, Sinasi. (1995),**Türkiye'de Kayıtdışı Ekonomi**, Maliye Hesap Uzmanları Derneği, İstanbul, 1995
- Aydın, Eren Gül (2013), **Türkiye'de Kayıt dışı İstihdam Konusu Üzerine Teorik ve Ampirik Bir Çalışma**, s.783-790

- Azaklı, S. Betül. (2009). **Türkiye’de Kayıt dışı İstihdam ve Ekonomik Boyutu**, Yüksek Lisans Tezi, Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baştaymaz, Tahir. (1990). **6-15 Yaş Grubu Bursa’da Çalışan Çocuklar Üzerine Bir Araştırma**. İstanbul: Friedrich Eberth Vakfı Yayınları.
- Bayrak, Yusuf, **Kayıtdışı Ekonomi İle Mücadelede Dikey Denetim Yöntemi**, (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi, Adana 2006,
- Bıçerli, M. Kemal. (2000). “**Çalışma ekonomisi**”. Beta yayınları Bilimler Dergisi 2003-2004, s.134.
- Bozdağlıoğlu, Yasemin E. (2006). “**1990’dan Günümüze Türkiye’de İşgücü Piyasası ve İstihdamın Yapısının Analizi**”. Akademik Bakış, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 11, ISSN:1694-528.
- Büyükuysal, Çağatay Mustafa, Öz, İbrahim İlker, (2016), **Çoklu Doğrusal Bağlantı Varlığında En Küçük Karelere Alternatif Yaklaşım: Ridge Regresyonu**, Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, ISSN:2146-443X, 6(2), 110-114
- Candan, Mehmet. (2007). **Kayıt Dışı İstihdam, Yabancı Kaçak İşçi İstihdamı ve Toplumumuz Üzerindeki Sosyoekonomik Etkileri**. (Uzmanlık Tezi). Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü.
- Cheng, Lu-Lin, Garry Gereffi. (1994). **The Informal Economy in East Asian Development. International Journal of Urban and Regional Research**, Vol:18, Num:2.
- Cole, William E. ve Sanders, Richard D. (1985). “**Internal Migration and Urban Employment in the Third World**”, The American Economic Review, Vol. 75: Is. 3: 481–494.
- Conolly, S. And Munro, A. (1999). **Economics of Public Sector**, First published by Prentice Hall Europe, p.270.
- Copublication of the World Bank. (2005). **Doing Business in 2005 Removing Obstacles to Growth**. The International Finance Corporation and Oxford University Press.
- Çakır, Murat. (2011). **Turizm İşletmelerinde Kayıt Dışı İstihdam İle Mücadelede Etkin Denetim (İş Etüdü Yönteminin Uygulanabilirliği)**. Ankara: Doktora Tezi.
- Çakır, Özlem. (2001). **Yeni Çalışma Biçimleri ve İşe İlişkin Tutumlar**, İş, Güç Endüstri İlişkileri Ve İnsan Kaynakları Dergisi, sayı 95, s.13 – 19.

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2006). **Kayıt dışı İstihdamla Mücadele (KADİM) Projesi**. Ankara, s.6-7.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2010). **Çalışma Hayatı İstatistikleri**. s.9-12
- Çetintaş, Hakan. (2003). **Türkiye’de Kayıt dışılığın Fayda-Maliyet Analizi**. Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası Dergisi. Sayı.5, Cilt.17, ss.4-15.
- Çiloğlu, İsmail (1998). **Kayıt Dışı Ekonominin İşleyişi ve Kamu Bütçesine Etkisi**. Hazine Dergisi. Sayı.11, ss.67-91.
- Çolak, Mahmut. (2008). **Aracıların (Alt işveren-Taşeron) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Mevzuatındaki Sorumlulukları**. <http://www.vergi.tc> (01.06.2016).
- Çolak, Ömer Faruk ve Selahattin Bekmez. (2007). **Kayıt dışı Ekonomi ve Siyasal Tercihler Bir Oyun Teorisi Analizi**. 1.Basım. Ankara: Nobel Yayınları.
- Daşçı, İhsan (2013). **Kayıt dışı İstihdamda İşgücü Maliyetleri: Erzurum İl Merkezinde Bir Araştırma**. (Yüksek Lisans Tezi) Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- Demir, S. Y. ve Benli D. M.(2009). **Kayıt Dışı İstihdam**. Sosyal Güvenlik Dergisi. ss:1-19
- DPT. (2001). **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı**. Ankara: Kayıt dışı Ekonomi Özel İhtisas Komisyonu Raporu. s.226-231
- DPT. (2007). **Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu**. Ankara: DPT Yayınları. Yayın No:2742-ÖİK:691.
- DPT. (2010). **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005)**. Ankara: Kayıt Dışı Ekonomi Özel İhtisas Komisyonu Raporu.
- Durgun, Özlem, Çak Demet. (2010). **Yoksul Kent Nüfusunun İstihdam Yapısı ve Geçinme Biçimleri: İstanbul Örneği**. Kocaeli : Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (20)2, 32-55
- Dünya Bankası. (2006). **Türkiye İşgücü Piyasası Raporu**.
- Dünya Bankası. (2010). Kayıt dışılık; Nedenler, Sonuçlar, **Politikalar Türkiye Ülke Ekonomik Raporu**. Erişim Tarihi: 03.08.2016
- Ekin, Nusret. (1995). **Kayıt dışı Ekonomi Enformel İstihdam**. İstanbul: İTO Yayınları. Yayın No: 1995-17, s.9-109

- Ekin, Nusret. (2000). **Türkiye’de Yapay İstihdam ve İstihdam Politikaları**, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2000-33 s.5-461
- Ekiz, A.S. (1999). **Kayıt Dışı Ekonomi ve Türkiye’de Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri**. Dokuz Eylül Üni. İktisat Anabilim Dalı Doktora Tezi,
- Ekonomikcozum (2016), Ülkemizde Vergi Adaleti Nasıl Sağlanır?, <http://www.ekonomikcozum.com/vergi1.html>?, (12.09.2016).
- Ercan, Hilmi. (2011). **Kayıt dışı İstihdamın Önlenmesi Yönünden Güvenlik Reformu** (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.
- Erdut, Zeki. (2007). **“Enformel İstihdamın Ekonomik, Sosyal ve Siyasal Etkileri”**. Çalışma ve Toplum Dergisi. Sayı.12, ss.53-82.
- Eyce, Hadi. (2010). **“Kayıt dışı İstihdamın Caydırılmasına Yönelik Yaptırımlardan Biri Olan Para Cezalarındaki Adaletsiz Uygulama”**. Yaklaşım Dergisi, 206. Sayı. s.208-211
- Faktörlerin Analizi:** Atatürk Üniversitesi Örneği, Proceedings of The 12th International Symposium on Econometrics Statistics and Operations Research, p. 72-77, 26-29 Mayıs, Denizli.
- Fırat, Hüseyin İrfan. (2006). **Ücret Gerçek Değerinden Gösterilmezse Ne Olur**.
- Fidan, Hüseyin ve Genç,Sami. (2013). **Kayıt dışı İstihdam ve Kayıt dışı İstihdama Etki Eden Mikro Faktörlerin Analizi: Türkiye Özel Sektör Örneği**. Mehmet Akif Ersoy üniversitesi, sosyal bilimler enstitüsü dergisi, cilt 5, sayı 9. s.137-150
- Garson, J.P. ve Loizillon, A. (2003). **L’Europe et les Migrations de 1950 a nos jours: mutations et enjeux**, OCDE The Economic and Social Aspects of Migration, Brussels
- Gençler, Ayhan. (2002). **Yabancı Kaçak İşçilik Gerçeği ve Türkiye Örneği**, TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi, C.17, sayı 3, s.28-46
- Gerxhani, Klarita. (1999). **The Informal Sector in Developed and Less Developed Countries**, Tinbergen Institute Discussion Paper, No: TI-083/2.
- Gilbert, Geoffirey. (2005). **World Populatin**, Second Edition, California.
- Göktaş, Murat. (2007) **Kayıt dışı İstihdamın Sosyal Güvenlik Sistemine Etkisi**, Yayınlanmamış Tez. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,

- Güloğlu, Tuncay, Adem Korkmaz ve Murat Kip. (2003). **Türkiye’de Kayıt dışı İstihdam Gerçeğine Bir Bakış**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi. 45.Kitap, ss.51-95.
- Güloğlu, Tuncay; (2005) **The Reality of Informal Employment in Turkey**, Cornell University, International Programs Visiting Fellow Working Papers, 9.
- Günay, S. (2002). **Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdamın Analizi-I-II**.
www.yaklasim.com.tr, (04.10.2016).
- Gündoğan, Naci. (1999). **Genç İşsizliği ve Avrupa Birliği’ne Üye Ülkelerde Uygulanan Genç İstihdamı Politikaları**. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Mart 1999, s. 64-79
- Gündoğan, Naci. (2006). **Undeclared Work in Turkey**, Floransa. İtalya: The European Applied Business Research (EABR) Conference, Florence, Italy, 26-29 Haziran, 2006.
- Güzel, Ali., Okur, Ali. Rıza. ve Caniklioğlu, Nurşen. (2016). **Sosyal Güvenlik Hukuku, 5510 Sayılı Kanuna Göre Hazırlanmış** 16. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul,
http://www.alomaliye.com/subat_06/huseyin_firat_ucret_gercek.htm Erişim Tarihi: 30.11.2016
- İlgin, Y. (1999). **Kayıt dışı Ekonomi ve Türkiye’deki Boyutları**. (Uzmanlık Tezi). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı (DPT).
- İşğičok E. (2003). **Bebeklerin Doğum Ağırlıklarını ve Boylarını Etkileyen Faktörlerin Lojistik Regresyon Analizi ile Araştırılması**, VI. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Bildiri Kitabı, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri Bölümü, p. 3, Mayıs, Ankara.
- İstanbul Serbest Mali Müşavirler Odası (İSMMMO). (2015). **Kayıt Dışı Ekonomi ve Çözüm Yolları**, <https://www.ismmmo.org.tr/Yayinlar/Toplumsal-Raporlar/sayi-7/--2308> (01.04.2016)
- İŞKUR (2016), **İşsizlik Ödeneği**, <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/issizlik-sigortasi/issizlik-odeneği/>, (12.01.2016).
- İşkur. (2007). İŞKUR Bülteni. Erişim Tarihi: (04.06.2016)
- Kadim (2006), **Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele (Kadim) Projesi**, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061004-13-1.pdf>, (04.12.2016).

- Kalaycı, Ş. (2010). **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**. Ankara: Öz Baran Ofset.
- Kalça, Adem. (1998). **Kayıt dışı Ekonomiyi Tahmin Etmeye Yönelik Çalışmaların Analizi**. İktisat Dergisi, Ankara.s.52-68
- Kamalıoğlu, Ç. Nadide. (2014). **Kayıt dışı İstihdam Ve Türkiye’de Uygulanan Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi**. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara.
- Kara, Mehmet ve Mehmet Duruel. (2005). **Türkiye’de Ekonomik Büyümenin İstihdam Yaratamama Sorunu**. İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi (Prof. Dr.Nevzat Yalçıntaş’a Armağan Özel Sayısı). 50.Kitap,Sayı 1. S.368-396
- Karaarslan, Erkan. (2010). **Kayıt dışı İstihdam ve Neden Olduğu Mali Kayıpların Bütçe Üzerindeki Etkileri**, (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi SBE.
- Karaarslan, Erkan. (2010)a. **Kayıt dışı İstihdamı Önlemeye Yönelik Girişimler**, Mali Kılavuz Dergisi. Yıl.12, Sayı.48
- Karan, Kamil Gökhan. (2006). **“Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam ve Doğurduğu Vergi Kaybı”**. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.
- Karatay, Özcan. (2009) **Kayıt dışı Ekonominin Ülke Ekonomisine Etkileri ve Toplumsal Maliyeti**. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi SBE.
- Kardeş, Seval. (1995).**Denetimin Etkinliğinin Artırılmasında Analitik İnceleme Prosedürlerinin Kullanımı ve Türkiye’de Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma**. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, SBE.
- Kaya, A. H., (2013). **Meslek Kodları, Kayıt Dışılık ve İdari Para Cezası, İş ve Sosyal Güvenlik Platformu**. <http://www.isvesosyalguvenlik.com/meslek-kodlari-kayitdisilik-ve-idari-para-cezasi/#.UkwG1tIRDLI> Kayıp ve Kaçakları Üzerine Etkisi, E-yaklaşım / Sayı: 11. Erişim Tarihi: 04.12.2016
- Keleş, Ruşen. (1984). **Kentleşme ve Konut Politikası**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayinevi. Ankara
- Kızılot, Şükrü, (2004), **Vergi İhtilafları ve Çözüm Yolları**, 7. Basım, Yaklaşım Yayinevi, Ankara,
- Kokmaz, Adem. (2001). **Türkiye’de Asgari Ücretin Mali Yönü**. Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı:1.

- Koluak, Yıldız İrmek. (2006). **Ev Eksenli alışma**. Evrensel Gazetesi.Erişim Tarihi: (02.12.2016)
- Koray, Meryem, Topcuoğlu, Alper, (1995), **Sosyal Politika**, Ezgi Yayınevi, Bursa
- Korkmaz, Esfender. (2001). **Kayıt dışı İstihdam**, İşveren Dergisi. Sayı.1
http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=252&id=15 (06.12.2016).
- Lordoğlu, Kuvvet, vd. (2004), **Türkiye’de Enformel İstihdam ve Yabancı Kaçak İşgücü**, Uginar Proje Raporu, Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Lordoğlu, Kuvvet. (2011), **Enformel İstihdam ve Türkiye Kaynakları**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, s.45-60
- Lordoğlu, Kuvvet. (2015). **Türkiye’ye Yönelen Düzensiz Göç**. İstanbul: Kocaeli niversitesi ÇEEİ Bölümü. s.29-44
- Meydanal, Rüştü (2008), **Kayıtdışı İstihdam Nasıl Azaltılabilir?** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Oktay.E, zen,  ve Alkan,  (2011). **İnternet Bankacılığını Tercihde Etkili Olan nder**, İzzettin. (2000-2001). **Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergileme**, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi No:23-24. s.241-254
- zcan, Zheyla. (2011). **Türkiye’de Kayıt dışı İstihdam**. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.
- zelik, . ve zcan, S.E. (2006).**Kayıt Dışı Ekonominin Sebepleri, Etkileri, lm ve Türkiye rneği**, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Özer, Mustafa; Kemal Biçerli. (2010). **Türkiye’de Kadın İşgücünün Panel Veri Analizi**. Sosyal Bilimler Dergisi s.55-84
- zsoylu Ahmet Fazıl,(1994),**Kayıtdışı Ekonomiden Kim Kazanıyor? Kim Kaybediyor?** , Ekonomik Forum Dergisi şubat Sayısı, TOBB Yayını, Ankara:1994. s.32
- zsoylu, A.Fazıl. (1996). **Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi**, Bağlam Yayınları.
- Pamuk, Haki, Teksöz, Tuncay. (2008). **İşgücü Piyasasındaki Yapısal Dönüşüm ve Kayıt İçine Geçiş Süreci**. TEPAV. www.tepav.org.tr. Erişim Tarihi. 30.12.2016
- Parin, Muhammet. (2014). **Türkiye’de Kayıt dışı İstihdamla Mücadelede Uygulanan Politikalar ve Yürütülen Faaliyetler**. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul.
- Renoy, Piet, Ivarsson Staffan, Wusten -Gritsaı Olga van der, Meijer Emco, (2004) **Undeclared Work İn An Enlarged Union** , An Analysis Of Undeclared Work: An

in-Depth Study of Specific Items, European Commission Directorate-General For Employment And Social Affairs, May 2004

Sarıca, Ahmet Oğuz. (2006). **Kayıt dışı İstihdam ve Mücadele Yöntemleri**. (Planlama Uzmanlığı Tezi). Ankara.

Sarıkaya, Hatice Elanur. (2007). **Kayıt dışı Ekonominin Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Örneği (1980-2005)**. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi SBE.

Sarılı, M.A. (2002). **Türkiye’ de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gerekli Tedbirler**. Bankacılar Dergisi. Sayı.41, s.32-51

Sassen, Saskie. (1994). **The Informal Economy: Between Developments and Old Regulations**. The Yale Law Journal, V.103; Spring-1994, pp.2289-2304

Senemoğlu, Nuray. (2001). **Gelişim ve Öğrenme**. 3. Baskı. Ankara: Gazi Kitabevi.

Sığırcı, Özkan. (2009). **Kayıt dışı İstihdam ve Küçük ve Orta Boylu İşletmeler (KOBİ)**. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.

Sugözü, İbrahim Halil. (2010). **Kayıt dışı Ekonomi ve Türkiye**, Ankara: Nobel Yayınları.

Süngü, Yakup. (2004). **Kayıt Dışı İstihdamın Mali Etkileri**. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Süngü, Yakup. (2008). **Kayıt Dışı İstihdamın Denetimi ve Sosyal Güvenlik Reformuyla Yapılan Düzenlemeler**. TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi, Cilt,21 sayı2-3, Kasım 2007 / şubat 2008 s. 115-132

Şen, F. (2006). **Göçmen Kaçakçılığı İnsan Ticareti, Organ Doku Ticareti**, Ankara: Kom/Tadoc Yayınları.

Şen, Gülşen.(2008), **AB ve Türkiye’de Kayıt dışı İstihdam ve Etkileri**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, SBE.

Şenkal, A. Yorgun, S. (2003). **Emeğin Yasadışı Hareketliliği ve Yabancı Kaçak İşçiliğin Türk İşgücü Piyasalarına Etkileri**. Basılmamış Makale.

Tapinos.,G. (2000). **Les enjeux économiques et Politiques des migrations clandestines**, OCDE s.12

TİSK. (2003). **Kayıt Dışı İstihdam**, TİSK Yayını. No:233

TOBB. (1994). **Ekonomik Rapor 1993**, Ankara: TOBB Yayını No: 285.

- Togan, Sübidey. (2002).**Kayıt Dışı Sektörü Büyüten Faktörler, Ekonomiye ve Çalışma Hayatına Etkileri ve Çözüm Önerileri**, Büyüyen Kayıt Dışı Sektör Semineri. Ankara: 5-7 Nisan 2002
- Toksöz, Gülay. Özşuca, Türcan Şerife, (2003). **Sosyal Koruma Yoksunluğu, Enformel Sektör ve Küçük İşletmeler**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Yayın No: 591,s.9
- Toptaş, Ü. (1997). **Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Nedenleri**, Ankara.
- Transparency International 2004 Annual Report**, 11 August 2005, s.8-11
- TÜİK (2009), <http://www.tuik.gov.tr>, (06.02.2016).
- Tunç, Mehmet. (2007). **Kayıt dışı İstihdamla Mücadelede Geliştirilen Stratejiler Uygulanan Politikalar ve Gelişmiş Ülke Örnekleri**. (Uzmanlık Tezi). Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü.
- TÜİK. (2009). **İş Gücü Veri Tabanı**. s.22
- TÜİK. (2013), **Hane Halkı İşgücü Araştırması**. Bölgesel Sonuçlar 2004-2013
- Türkay, İmdat. (2009) **Kayıtdışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı Hakkında Değerlendirme** , İşveren Dergisi. Mayıs 2009, Cilt 47, Sayı 8. s.122-154
- Us, Vuslat. (2004). **Kayıt dışı Ekonomi Tahmini Yöntem Önerisi: Türkiye Örneği**. Tartışma Metni. Ankara: Türkiye Ekonomi Kurumu, Yayın No:2004/17.
- Uzunoğlu, S., K. Alkin., F., Güleser ve U. Çivelek. (2001).**Dış Rekabet Baskısındaki Sektörlerde Maliyet Profili**. İstanbul: İTO Yayınları.
- Yardımcı, S. (2006). **Türk-Yunan Sınırında Belirsizlik Mıntıkası: Afrika Kökenlilerin İstanbul’da yasadışı Göç ve Yerleş(eme)me Deneyimi, Terör, Şiddet Toplum**. İstanbul: Bağlam Yayınları, ss: 163-172.
- Yaşa, Ö, E. (2006). **Aile Şirketlerinde Kurumsallaşma, Mersin İli Aile Şirketlerinin Kurumsallaşma Konusundaki Tutumları ve Düşüncelerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma**. (Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Yereli ,A.Burçin, Karadeniz Oğuz. (2004b). **Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdamın Vergi Kayıp ve Kaçakları Üzerine Etkisi**. Ankara: 2004 Sayı:11 s.181-202
- Yereli, A.Burçin, Karadeniz, Oğuz (2004a). **“Kayıt Dışı İstihdam”** Odak Yayınevi,2002
- Yılmaz, Gülay Akgül. **Kayıt Dışı Ekonomi Ve Çözüm Yolları**. 1. Baskı. İstanbul: İSMMO Yayınları, 2006 Yayın No: 54

- Zengin, G. Çiçek. (2008). **Sosyal Güvenlik Sistemi Açısından Kayıt dışı İstihdam İle Mücadelede Sosyal Güvenlik Destek Primi Uygulamasının Etkisi.** (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zolniski, Christian. (1994). **The Informal Economy in an Advanced Industrialized Society: Mexican Immigrant Labor in SiliconValley,** The Yale Law Journal: V. 103; Spring-1994, pp. 2305-2335.

ÖZGEÇMİŞ

Erzurum'da doğdu. 2008 yılında Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans eğitimine başladı. 2012 yılında bu bölümden mezun oldu. 2012-2013 eğitim öğretim yılında Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans eğitimine başladı.

